

Literaire en populaire jeugdboeken in de Nederlandse media

Een onderzoek naar media-aandacht voor oorspronkelijke Nederlandstalige jeugdboeken

Thesis ter afsluiting van de Master Media en Journalistiek

Faculteit der Historische en Kunstwetenschappen

Erasmus Universiteit Rotterdam

Datum: 18 augustus 2007

Geschreven door: A.J. de Vries

Stud.nr.: 298916

E-mail: hanna.devries@gmail.com

Begeleider: Dr. M.N.M. Verboord

Tweede lezer: Prof. Dr. J. de Haan

Voorwoord

O, wat is het verleidelijk om dit voorwoord volledig te wijden aan alle *ups* en *downs* die ik heb ervaren tijdens het schrijven van deze Master thesis. Een proces waarnaast ineens alle andere denkbare activiteiten zó aantrekkelijk leken; zelfs het schoonmaken van keukenkastjes. Maar terugkijken op die momenten heeft helemaal geen zin, want ondanks al het studieontwijkende gedrag, alle dipjes, de eenzame uurtjes achter de computer en op enkele momenten de wanhoop, is het toch gelukt: er is een thesis! Een thesis over jeugdboeken, een onderwerp waar ik al jaren met heel veel plezier mee bezig ben. Ik wil daarom dit voorwoord vooral gebruiken om een aantal mensen te bedanken. In de eerste plaats dhr. Marc Verboord, mijn begeleider vanuit de Erasmus Universiteit, maar daarnaast ook mijn familie, vrienden en natuurlijk Freek Willemsen. Of het nu ging om kritische opmerkingen, inhoudelijke adviezen of morele steun, jullie hebben mij allemaal erg geholpen. Bedankt!

Hanna de Vries

Augustus 2007

Inhoud

1. Inleiding.....	6
2. Theoretisch kader	9
2.1 Het literaire veld	10
2.2 Bourdieu's veldtheorie	12
<i>Productie van het geloof</i>	13
<i>Kunst versus commercie</i>	15
2.3 De rol van de literatuurkritiek.....	16
2.4 Beoordeling van jeugdboeken.....	18
<i>Keuze van de criticus</i>	20
2.5 Literair en populair: het verschil.....	20
2.6 Conclusie.....	23
3. Ontwikkeling van opvattingen over het jeugdboek.....	24
3.1 18 ^{de} eeuw: Van Alphen, 'vader van het kinderboek'.....	24
3.2 Van moraliteit naar kinderlijkheid.....	25
3.3 Van brave Hendrik tot belhamel.....	26
3.4 Jongens en meisjes.....	27
3.5 Vernieuwde belangstelling.....	28
3.6 Realiteit en fantasie.....	28
3.7 Huidige opvattingen.....	29
3.8 Canon van de jeugdliteratuur	30
3.9 Conclusie.....	31
4. Methode.....	32
4.1 Inhoudsanalyse.....	32
<i>Onderzoeksmateriaal</i>	32
<i>Geselecteerde media</i>	34
<i>Onderzoekperiode</i>	37
<i>Steekproef</i>	37
<i>Beschikbaarheid onderzoeksgegevens</i>	38
<i>Meetinstrument</i>	39
<i>Variabelen en afbakeningen</i>	39
5. Resultaten inhoudsanalyse type aandacht en opvattingen	44
5.1 Totale aandacht aan jeugdboeken voor en na afbakening	44
<i>Verdeling soort bericht</i>	45
<i>Grootte bericht</i>	46
<i>Criticus genoemd</i>	47
5.2 Media-aandacht inhoudelijk.....	48
<i>Type bespreking per medium</i>	48
<i>Besproken auteurs en boeken</i>	49
<i>Jaar eerste verschijnen</i>	50

<i>Aandeel besproken debutanten</i>	51
<i>Prijzen auteur genoemd per medium</i>	53
<i>Positieve of negatieve beoordeling</i>	54
<i>Gebruik specifieke termen per medium</i>	56
<i>Aanwezigheid classificatietechnieken</i>	58
5.3 Conclusie	61
6. Jeugdboekenprijs als literair/populair-indicator	62
6.1 Onderzoeksopzet	63
6.2 Jeugdboekenprijzen	63
6.3 Onderzoeksmethode & verwerking van gegevens	65
7. Resultaten inhoudsanalyse naar type boek	66
<i>Verdeling bekroningen van besproken auteurs</i>	67
<i>Bekroonde auteurs per medium</i>	68
<i>Verdeling van besproken boeken</i>	69
<i>Bekroonde boeken per medium</i>	70
<i>Populair/literair boekbericht per medium</i>	71
<i>Populaire en literaire boeken besproken aan de hand van classificatietechnieken</i>	72
7.1 Conclusie	73
8. Conclusie en discussie	75
8.1 Type aandacht	75
8.2 (On)herkenbare opvattingen	76
8.3 Selectie	77
8.4 Mate van verschil: een antwoord op de probleemstelling	77
8.5 Discussie en aanbevelingen voor verder onderzoek	78
Bibliografie	81
Figuren en tabellen	83
Bijlagen	84
Bijlage 1: Coderingsschema voor media-aandacht jeugdboeken	85
Bijlage 2: Lijst met specifieke termen	86
Bijlage 3: Aantal berichten per criticus, per medium	87
Bijlage 4: Besproken auteurs (expliciet genoemd)	88
Bijlage 5: Auteurs (expliciet en indirect genoemd)	90
Bijlage 6: Besproken boeken	92
Bijlage 7: Frequentietabel 1^e jaar verschijnen	95

Bijlage 8: Besproken debuten per medium.....	96
Bijlage 9: Soort prijs per (expliciet genoemde) auteur	97

1. Inleiding

Wat is een goed kinder- of jeugdboek? Dit vraagstuk vormt al decennia lang een punt van discussie. Tot de eerste helft van de twintigste eeuw ging het voornamelijk om de vraag of een boek voor kinderen pedagogisch verantwoord moest zijn, of dat het ook mocht vermaken. Sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw is de discussie verschoven. Sindsdien debatteert men over de kwestie of een kinder- of jeugdboek moet worden beoordeeld op zijn literaire kwaliteiten of juist op de mate waarop het zijn doelgroep aanspreekt.

Vaak wordt het debat over ‘het goede jeugdboek’ aangewakkerd door de verschillen die aan de dag komen wanneer de boeken die professionele beoordelaars (recensenten, boekenjury’s) als goed bestempelen, worden vergeleken met de favorieten van de jeugd zelf. De uitkomst van deze vergelijking laat meestal een discrepantie zien in gekozen boeken. Jonge lezers kiezen voor toegankelijke boeken die aansluiten bij hun belevingswereld, terwijl critici de voorkeur geven aan ‘literair verantwoord’ werk.

Een afspiegeling van dit verschijnsel is terug te vinden in de bekroningen van de verschillende kinder- en jeugdboekenjury’s (Van Lierop-Debrauer, 2006). Aan de ene kant staan de ‘literaire’ prijzen, zoals de Gouden en Zilveren Griffels en de Woutertje Pieterse-prijs. De juryleden van deze prijzen zijn professionele jeugdboekenbeoordelaars. Aan de andere kant staan publieksprijzen, zoals de Nederlandse Kinderjury. Het Nederlandse (jeugdboeken)publiek vormt de jury van deze prijs. Wanneer de bekroningen van beide type prijzen worden bestudeerd, blijkt dat de publieksjury’s hoofdzakelijk boeken bekronen die beschreven kunnen worden als ‘populair’: toegankelijke boeken die aansluiten bij de belevingswereld van kinderen. Dergelijke boeken komen niet voor op de lijstjes met prijswinnaars van literaire prijzen. Door het ontbreken van opvallende ‘literaire’ kenmerken, laten de literaire jury’s deze populaire categorie boeken links liggen. Ze voldoen niet aan de door hun gehanteerde literaire maatstaven (De Vries, 1996). Blijkbaar beoordelen beide jury’s boeken aan de hand van verschillende opvattingen over ‘goede’ jeugdboeken.

De discussie over het goede kinderboek wordt vooral gevoerd door diegene die zich vanuit een professioneel oogpunt bezighouden met jeugdboeken, zoals recensenten, onderwijzers en bibliotheekmedewerkers. Onder consumenten, zoals de lezers en hun ouders, lijkt het vraagstuk minder te leven. Toch worden zij indirect beïnvloed door de opvattingen van de professionele beoordelaars. Deze beoordelaars vormen een belangrijke schakel tussen de consument en het boekenaanbod. De media die een bijna onmisbare rol spelen in de algemene informatievoorziening van de consument, gebruiken zij als spreekbuis. Via deze weg treden de jeugdboekencritici niet alleen op als beoordelaars van de literaire kwaliteit van boeken, maar vervullen zij ook de functie van consumentenvoorlichter (De Vriend, 2006). Als de professionele beoordelaars een duidelijke voorkeur

voor literaire of populaire boeken aan de dag leggen, dan is dit van invloed op de informatievoorziening van de consument.

Onderzoek

Het is niet de bedoeling om met deze thesis de kwaliteit van het kinder- of jeugdboek te onderzoeken of hierover uitspraken te doen. Zoals ook uit het theoretisch kader zal blijken, is dit onmogelijk zonder het gebruik van subjectieve waardeoordelen. Het thema van deze thesis is de aandacht van de Nederlandse media voor kinder- en jeugdboeken. Hierbij ligt de nadruk op het onderscheid tussen literaire en populaire jeugdboeken. Media kunnen met de keuzen die zij maken voor bepaalde typen boeken en door de uiteenlopende manieren waarop zij deze recenseren, positie kiezen binnen het jeugdboekenlandschap. Het doel van deze thesis is een beeld te schetsen in hoeverre zij dit doen. Het onderzoek is gericht op het beantwoorden van de volgende centrale vraagstelling:

In welke mate verschilt de aandacht die literaire en populaire jeugdboeken krijgen in de Nederlandse media gedurende het jaar 2006?

Om deze hoofdvraag te kunnen beantwoorden, zijn de volgende drie deelvragen opgesteld:

1. Welk type aandacht krijgen jeugdboeken van Nederlandse media?
2. In welke mate komen literatuuropvattingen over jeugdboeken in de berichtgeving naar voren?
3. In hoeverre is sprake van een verschil in de selectie van literaire of populaire jeugdboeken, of in het soort aandacht voor deze boeken, wanneer een onderscheid wordt gemaakt tussen mediatypen?

De antwoorden op deze deelvragen worden verkregen aan de hand van twee kwantitatieve deelonderzoeken. Het eerste onderzoek is een inhoudsanalyse van jeugdboekenberichten uit zes media; drie media voor volwassenen (landelijke dagbladen) en drie jeugdmedia (kinderkrant, magazine en website). De resultaten van de inhoudsanalyse laten zien welke uiteenlopende typen aandacht jeugdboeken krijgen in de geanalyseerde media. Hiermee geeft dit deelonderzoek in de eerste plaats een antwoord op deelvraag één. Daarnaast schetst de inhoudsanalyse een beeld van de mate waarin professionele beoordelaars boeken of auteurs op een ‘literaire’ wijze benaderen. Het uitgangspunt dat hierbij wordt gehanteerd, is dat beoordelaars die jeugdboeken als een ‘literair’ of ‘artistiek’ werk benaderen, in hun bespreking van de boeken gebruik maken van een aantal herkenbare, classificerende technieken. Hoe meer van deze technieken ze gebruiken, hoe meer literair hun benadering van jeugdboeken is. De gegevens die voortkomen uit dit deel van de inhoudsanalyse dragen bij aan de beantwoording van de tweede deelvraag.

Het tweede deelonderzoek is classificerend van aard. Aan de hand van bekroningen van literaire en populaire jeugdboekenprijzen worden de begrippen ‘literair’ en ‘populair’ geoperationaliseerd. De bij onderzoek één gevonden besproken jeugdboeken en auteurs kunnen op

deze manier geclassificeerd worden als ‘literair’ of ‘populair’. Via deze methode wordt duidelijk welk type boeken, door welk type media het meest besproken wordt. Wanneer de resultaten van beide deelonderzoeken gecombineerd worden, kan een antwoord worden gegeven op de derde deelvraag.

Relevantie

In vergelijking met de aandacht die in dag- en weekbladen aan boeken voor volwassenen wordt besteed, blijft de aandacht voor kinder- en jeugdboeken ver achter (Bekkering, 2004). Er lijkt niet alleen in de media weinig aandacht te zijn voor kinder- en jeugdboeken, ook bij verkenningen van het literaire veld wordt vaak aan deze boekencategorie voorbij gegaan (Mooren, 2006). Dit onderzoek naar algemene aandacht voor jeugdboeken kan een aanvulling zijn op bestaande onderzoeken naar de literair-kritische media-aandacht voor jeugdboeken

Afbakeningen onderzoek

Ik wil opmerken dat in volgende hoofdstukken niet langer over kinder- én jeugdboeken wordt gesproken, maar alleen over jeugdboeken. De term ‘kinderboek’ is naar mijn idee te beperkt als het gebruikt wordt in een onderzoek naar de aandacht voor boeken voor kinderen van negen jaar en ouder. Professionele beoordelaars worden aangeduid met de term ‘critici’. Ter bevordering van de leesbaarheid is ervoor gekozen om een mannelijke vorm te gebruiken wanneer over critici wordt gesproken, maar met de benaming worden zowel de mannelijke als vrouwelijke beoordelaars bedoeld.

Opbouw thesis

De master thesis is als volgt opgebouwd: allereerst wordt in het volgende hoofdstuk het theoretisch kader uiteen gezet. Hierin wordt een beeld geschetst van het literaire veld, waarbij in het bijzonder aandacht wordt geschonken aan het werk van Bourdieu. Vervolgens wordt de theorie toegespitst op de algemene literatuurkritiek en de wijze waarop critici omgaan met jeugdboeken. Hoofdstuk drie belicht de ontwikkeling van het jeugdboek en de veranderende opvattingen over dit genre. In de hoofdstukken vier tot en met zeven worden de methoden en onderzoeksresultaten van twee elkaar aanvullende deelonderzoeken beschreven. Het eerste onderzoek bestaat uit een inhoudsanalyse van de berichtgeving over jeugdboeken van zes media. In het tweede onderzoek worden de uitkomsten van de inhoudsanalyse gecombineerd met de bekroningen van diverse jeugdboekjury’s. Via deze methode kunnen uitspraken worden gedaan over de literaire of populaire waarde van de in de geanalyseerde berichten genoemde boeken en auteurs. Hoofdstuk acht bestaat uit een conclusie en discussie waarin de onderzoekresultaten worden geïnterpreteerd en becommentarieerd, en waarin suggesties worden gedaan voor verder onderzoek.

2. Theoretisch kader

Volgens de traditionele opvattingen over kunst is kunst een zelfstandig verschijnsel. Dat houdt in dat artistieke of literaire kwaliteit als een vaste, intrinsieke eigenschap van een werk wordt verondersteld. Kritische beschouwing kan de artistieke of literaire kenmerken aan het licht brengen, maar het is uiteindelijk de eigenheid van het werk zelf dat volledig bepalend is voor de waarde. Nog dagelijks kunnen we in literaire recensies een uitwerking van deze traditionele visie vinden. Critici roemen de literaire kwaliteit van besproken boeken bijvoorbeeld om het virtuoze taalgebruik, de meesterlijke compositie of de poëtische toon. Maar in de praktijk blijken deze uitspraken moeilijk te onderbouwen, want wat is ‘meesterlijk’ en hoe herken je een ‘poëtische toon’? Zelfs critici zelf hebben grote moeite om hier eenduidige antwoorden op te geven (Janssen, 1994).

Doordat het moeilijk te definiëren is wat onder kunst (of literatuur) wordt verstaan, zijn de opvattingen over kunst sociaal bepaald en tijd- en plaatsgebonden. Zo kunnen boeken in bepaalde perioden een grote literaire status genieten, maar kunnen zij deze in de loop van de jaren ook weer verliezen en raken zij in sommige gevallen zelfs totaal in vergetelheid. Anderzijds kan de waardering voor een boek in de loop der jaren toenemen (Ibidem). Dit laatste is te vergelijken met de waardering voor de kunst van Vincent van Gogh. Gedurende zijn leven waren zijn schilderijen letterlijk waardeloos, terwijl hij nu geroemd wordt om zijn toegepaste technieken, en zijn werk voor miljoenen wordt verhandeld. Ditzelfde geldt voor de stukken van Shakespeare. In zijn tijd een schrijver van ordinair volksvermaak, maar tegenwoordig een voorbeeld van een auteur van ‘hoge’ kunst (Levine, 1988).

Boeken worden niet alleen in een historisch perspectief verschillend gewaardeerd. Binnen een bepaalde samenleving kan een boek of auteur eveneens verschillend worden ontvangen (Ibidem). Zo geeft de ene Nederlandse lezer de voorkeur aan W.F. Hermans terwijl een ander liever kiest voor Ronald Giphart. Over de waarde van de boeken van de eerste auteur bestaat een zekere literaire consensus, terwijl de literaire kwaliteiten van Giphart, o.a. door gezaghebbende critici, nog wel eens in twijfel worden getrokken.

Met deze kanttekeningen bij de traditionele opvattingen over kunst (en literatuur) is het niet zo verwonderlijk dat de traditionele visie in de afgelopen decennia onder druk is komen te staan. Ondertussen heeft een meer institutionele benadering van kunst steeds meer invloed gekregen. Volgens deze benadering zijn het niet de intrinsieke eigenschappen van een boek of object die de literaire of artistieke waarde bepalen, maar zijn het instellingen en instituties, zoals uitgeverijen, critici en lezers, die hen deze waarden toekennen (Janssen, 1994; Van Rees, 1986). Literaire waarde is daardoor geen eigenschap van een boek, maar een status die wordt verkregen door de manier waarop het boek wordt geproduceerd, verspreid en ontvangen (Ibidem). Deze institutionele visie ligt ter grondslag aan deze thesis en zal in de volgende paragrafen verder worden uitgewerkt.

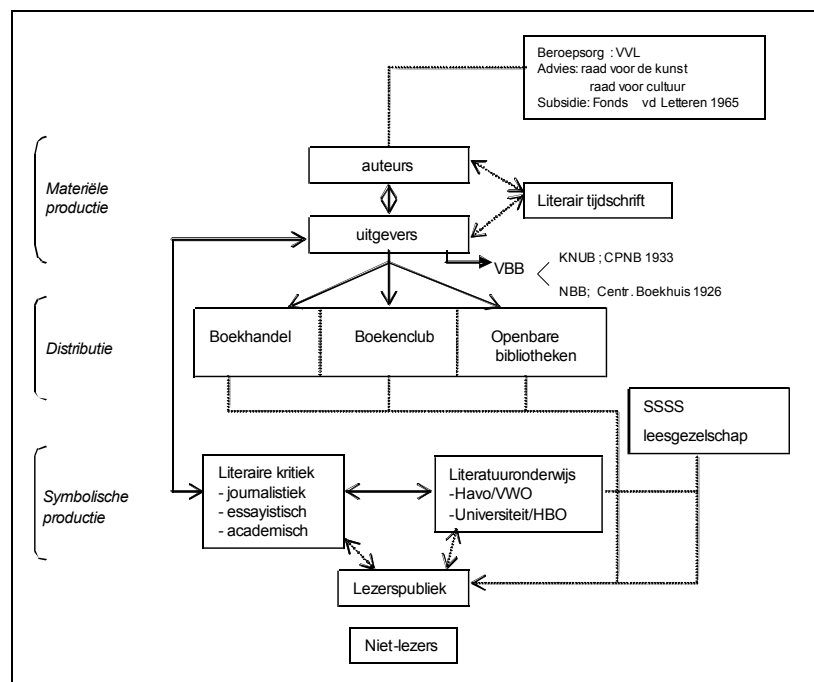
2.1 Het literaire veld

De literaire waarde en status van een boek staat in nauw verband met de activiteiten van de auteur en vooral met die van instellingen die zich bezighouden met de productie en verspreiding van het boek en met het uitdragen van specifieke opvattingen daarover (Munnichs en Van Rees, 1986). Al deze activiteiten vinden plaats in het literaire veld. Dit literaire veld wordt door Van Rees en Dorleijn (2006) omschreven als: ‘de verzameling literaire instituties, organisaties en actoren betrokken bij de materiële en symbolische productie, de distributie en consumptie van wat literatuur wordt genoemd’. In Figuur 1.1 wordt het bewuste (Nederlandse) veld en de onderlinge verhoudingen schematisch weergegeven. Omdat deze thesis is opgebouwd rond de media-aandacht voor jeugdboeken, zijn vooral de instituties die zich bezig houden met de symbolische productie van belang. En dan met name de journalistieke kritiek. De essayistische en academische kritiek wordt in dit onderzoek buiten beschouwing gelaten, omdat zij voornamelijk specifieke publicatiekanalen gebruiken, zoals literaire en wetenschappelijke tijdschriften, en boeken bespreken die al langere tijd op de markt zijn (Janssen, 1994:21). Ook de invloed van het literatuuronderwijs wordt buiten beschouwing gelaten. Ik bespreek in het kort de voor deze thesis belangrijkste instituties en hun functie.

In Figuur 1.1 is te zien dat auteurs en uitgevers samen, en dus niet alleen de auteur, verantwoordelijk zijn voor de materiële productie van een boek. De auteur schrijft de tekst. Dit kan hij doen uit eigen initiatief, maar ook in opdracht van de uitgever. Tijdens het schrijven van de tekst is er meerdere malen contact tussen de auteur en de uitgeverij. Zelden is een tekst in één keer geschikt voor publicatie. Er vinden verschillende redactierondes plaats waarin niet alleen wordt gekeken naar spelling en grammatica, maar bijvoorbeeld ook naar het verloop van het plot. De uitgeverij kan op deze manier een grote invloed uitoefenen op het uiteindelijke product.

De status van de uitgeverij kan ook van invloed zijn op de symbolische waarde van een auteur en/of het boek (Janssen, 1994). Een literaire uitgeverij heeft een verworven status hoog te houden, zij zal daarom op zoek gaan naar auteurs en teksten die bij haar fonds passen en die aan bepaalde literaire maatstaven voldoen. Wanneer de uitgeverij er in slaagt om aan de literaire verwachtingen (bijvoorbeeld van toonaangevende critici) te blijven voldoen door als literair beoordeelde werken uit te blijven geven, dan zal haar reputatie bijna als vanzelf een beetje op de auteurs afstralen. Vooral bij debutanten kan dit van belang zijn. Hun werk en zijzelf zijn nog bij niemand bekend. Wanneer zij uitgegeven en gesteund worden door een ‘goede’ uitgeverij, dan zal het publiek (lezers, maar ook critici) eerder denken dat het boek ook een bepaalde kwaliteit heeft (Ibidem). Een voorbeeld van een Nederlandse jeugdboekenuitgeverij die een dergelijke literaire status heeft is Querido (Maas, 2001). Het feit dat na 1985 een groot deel van de prijswinnaars van de literaire jeugdboekenprijs de Gouden Griffel uit het fonds van deze uitgeverij kwam, bevestigt deze positie (Bekkering, 2004).

Figuur 2.1: Schema literaire veld eind 20^e eeuw



Bron: Dorleijn & Van Rees, 2006:19

a: Het originele schema in *Productie van Literatuur* laat ook de inbedding van het literaire veld in het culturele veld, dat weer is ingebed in het maatschappelijke veld zien. Deze inbedding is weggelaten in deze weergave van het figuur.

Als het manuscript van het boek voldoende wordt bevonden, kan de uitgeverij het publiceren. Dit houdt meer in dan alleen het boek laten drukken en verspreiden onder verschillende distributiekanaalen. De uitgever moet tevens de promotie van het boek verzorgen. Niet alleen het boek, maar ook de auteur moet onder de aandacht gebracht worden om op te kunnen vallen binnen het enorme aanbod van boeken. De uitgeverij zal hierbij een aantal kenmerken van het boek of de auteur extra belichten, bijvoorbeeld de literaire waarde, in de hoop dat andere schakels in de productieketen deze overnemen.

Voor fictieboeken, voor zowel jeugd als volwassenen, zal de marketing en promotieafdeling van de uitgeverij in eerste instantie de aandacht proberen te trekken van de journalistieke media. Deze kranten, tijdschriften en televisieprogramma's zijn belangrijke schakels om het (grote) publiek te bereiken (Hulsens, 1980). Daarnaast spelen de redacteurs en critici van deze media een zeer belangrijke rol bij het toekennen en overbrengen van symbolische waarde. De voornaamste taak van de critici werkzaam voor deze media bestaat uit het benoemen van de literaire aard en kwaliteit van boeken (Janssen, 1994). De uitgever kan bijvoorbeeld wel beweren dat een boek literair is, maar critici kunnen met hun bespreking een dergelijke bewering zo onderuit halen. Susanne Janssen (1994) stelt in haar studie naar literaire kritiek dat vooral de aandacht die boeken van de institutie literatuurkritiek krijgen, bepalend is voor hun maatschappelijke erkenning als meer of minder waardevolle werken. Hun beoordeling heeft invloed op de verdere behandeling door andere instanties en personen in het literaire veld. Zonder de tussenkomst van critici die publiekelijk de literaire waarde van een boek

benoemen, is wel sprake van een boek, maar nog niet van literatuur (Ibidem:10). In paragraaf 2.3 wordt beschreven hoe de rol van critici binnen het literaire veld er precies uitziet.

In Figuur 1.1 wordt niet weergegeven waar in het veld zich de literaire jeugdboekenprijzen bevinden. Ik licht hun positie kort toe, omdat deze prijzen in het tweede deelonderzoek een belangrijke functie hebben. Literaire prijzen worden toegekend door jury's die een gezaghebbende status hebben binnen het veld (Baumann, 2001). Als een boek of auteur een prijs wint, wordt de literaire waarde als het ware extra bevestigd. De jeugdboekenprijzen zijn daarom net als de literaire kritiek te plaatsen ter hoogte van de symbolische productie.

2.2 Bourdieu's veldtheorie

Bij hun omschrijving van het literaire veld baseren Van Rees en Dorleijn (2006) zich op de veldtheorie van Pierre Bourdieu, de in 2002 overleden Franse cultuursocioloog die met zijn culturele veldtheorie een belangrijke basis heeft gelegd voor veel latere studies van het literaire veld.

Volgens Bourdieu's theorie bestaat een samenleving uit verschillende, deels overlappende velden, zoals een politiek, wetenschappelijk en kunstveld. Ieder veld kent zijn eigen specifieke eigenschappen, maar er bestaan ook universele veldmechanismen (Bourdieu, 1989: 171). Eén van de meest kenmerkende mechanismen is de voortdurende machtsstrijd die plaatsvindt binnen ieder veld. Deze strijd speelt zich af tussen de actoren en instituties die, aldus Bourdieu, samen de 'spelers van het spel' zijn (Ibidem:75). Het doel van de machtsstrijd of 'het spel' is het behoud of een verbetering van de posities van de actoren en instituties. Nieuwkomers proberen het veld te betreden, anderen die zich al op het veld bevinden streven naar een verbetering van hun posities en machthebbers trachten hun monopolie te verdedigen en concurrentie buiten te sluiten (Ibidem: 171). Zo'n machthebber kan bijvoorbeeld een gerenommeerd literair recensent zijn. In de loop van zijn carrière heeft hij een naam opgebouwd. Om deze te behouden zal hij keer op keer zijn kennis van literatuur moeten bewijzen. Wordt een boek dat door hem als literair is bestempeld door anderen niet serieus genomen, dan zal dit zijn reputatie, ofwel zijn positie in de hiërarchie, aantasten (Janssen, 1994:196). Tevens geeft hij door zijn 'misser' andere, concurrerende critici de kans om zijn positie te ondermijnen.

De criticus moet zijn status voortdurend onderhouden, maar hij heeft ook andere op literair gebied gezaghebbende actoren en instituties nodig om zijn positie te rechtvaardigen. Alleen wanneer hij bijval van anderen krijgt, blijft hij geloofwaardig. Dit bevestigt Bourdieu's uitspraak dat ondanks de machtsstrijd, het bestaan van iedere positie afhankelijk is van de andere posities in het veld (Bourdieu, 1994:51). Posities bestrijden elkaar dus niet alleen, maar vullen elkaar ook aan (Bourdieu, 1989:72).

De strijd rond het behouden en verkrijgen van de verschillende posities is onlosmakelijk verbonden met wat Bourdieu metaforisch 'specifiek kapitaal' noemt. Onder dit begrip verstaat hij alle eigenschappen en middelen die mensen in een bepaalde positie kunnen aanwenden om hun positie te verbeteren of te handhaven (Munnichs en Van Rees, 1986:321). Deze ruime opvatting van kapitaal

omvat een grote reeks aan middelen die onder te verdelen zijn in materiële middelen (geld, machines, boeken), institutionele middelen (titels en diploma's) en immateriële middelen, zoals prestige, gezag of 'een goede naam'. De kapitaalvormen die het belangrijkste worden geacht zijn economisch kapitaal (zoals inkomen of economische macht) en cultureel kapitaal (bijvoorbeeld opleidingsniveau) (ibidem:320). Economisch kapitaal heeft betrekking op materiële middelen, terwijl onder cultureel kapitaal institutionele en immateriële middelen vallen. Cultureel kapitaal bestaat hierdoor grotendeels uit symbolische waarde. Prestige bijvoorbeeld, is niet tastbaar, maar een eigenschap die alleen bestaat in de belevingswereld van mensen. Het verschilt per veld welke kapitaalvorm het meest waardevol is, maar over het algemeen geldt: hoe meer kapitaal, hoe meer macht.

Bourdieu benadrukt dat kapitaal in de meeste gevallen alleen waarde heeft binnen de grenzen van een bepaald veld. Slechts onder bepaalde voorwaarden is het kapitaal van het ene veld om te zetten in kapitaal dat waarde heeft in een ander veld (Bourdieu, 1989:172). Dit houdt bijvoorbeeld in dat wanneer een persoon naam heeft gemaakt als begaafd politicus, deze persoon na het publiceren van een boek niet per definitie als een talentvol auteur wordt gezien. Hij is een nieuwkomer op het literaire veld en zal net als alle anderen een betere positie moeten verwerven om hogerop te komen. Wil hij de positie van talentvol auteur bemachtigen, dan zal hij eerst door de andere posities in het veld als zodanig herkend moeten worden en hiervoor moet hij aan heersende opvattingen over wat een talentvolle auteur is, voldoen.

Hoewel Bourdieu's uitwerking van de institutionele benadering van kunst door veel van zijn wetenschappelijke collega's zeer gewaardeerd wordt, worden bij een aantal punten uit zijn werk kanttekeningen geplaatst. Zo trekken Munnichs en Van Rees (1986) de toepasbaarheid van Bourdieu's kapitaalmetafoer in twijfel. Zij betogen dat hij deze te ruim heeft gedefinieerd. Omdat Bourdieu onder kapitaal alle eigenschappen en middelen verstaat die een positie kunnen verbeteren, dreigt het aantal kapitaalvormen te groot te worden. Bovendien worden de aard van de eigenschappen en middelen niet gespecificeerd waardoor het begrip kapitaal in de praktijk (bijvoorbeeld voor een empirisch onderzoek) moeilijk toepasbaar is, aldus Munnichs en Van Rees. Omdat het in deze thesis specifiek gaat om het toekennen van symbolisch kapitaal en niet om overige vormen van kapitaal, zal dit punt geen probleem opleveren voor het onderzoek.

Om de beschrijving van Bourdieu's veldtheorie en het bijbehorende begrip kapitaal iets minder abstract te maken, spitst het vervolg van dit hoofdstuk zich toe op het veld dat voor deze thesis het meest interessant is: het veld van de culturele productie. Het literaire veld, waarin zich de krachten manifesteren die voor mijn onderwerp het meest van belang zijn, is hier een subveld van.

Productie van het geloof

Binnen het veld van de culturele productie, en dus ook in het literaire veld, is cultureel kapitaal het belangrijkste. Deze vorm van kapitaal heeft voornamelijk een symbolische waarde. De symbolische waarde is gebaseerd op een bepaalde vorm van 'geloof': een algemene overtuiging die de basis vormt

voor de waarde van elk afzonderlijk kunstwerk (Bourdieu, 1989:253). Het culturele veld wordt hierom ook wel een ‘geloofswereld’ genoemd (Dorleijn et al., 2006:16). Een kunstwerk is een object dat alleen als zodanig kan bestaan door een (collectief) geloof dat het werk kent en erkent als kunstwerk, aldus Bourdieu (1994). Dit wil bijvoorbeeld zeggen dat een roman zonder de toegevoegde waarden voortkomend uit algemene (i.e. collectieve) literaire opvattingen slechts een gebonden stapeltje bedrukte papieren is dat niet meer waarde heeft dan de economische kostprijs. De literaire waarde moet er nog aan toegeschreven worden voordat gesproken kan worden over een literaire roman. Het is echter onterecht om te suggereren dat de symbolische waarde slechts een toegevoegde waarde is. De symbolische waarde maakt wel degelijk deel uit van het kunstwerk (Ibidem). Zoals eerder dit hoofdstuk al beschreven is: zonder symbolische waarde is wel sprake van een boek, maar nog niet van literatuur (Janssen, 1994).

Het voorgaande in ogenschouw genomen, is het duidelijk dat de kunstenaar of auteur niet alleen verantwoordelijk kan zijn voor het produceren van kunst. Hij is, zeker wanneer hij als nieuwkomer het veld betreedt, doorgaans slechts de (directe) producent van het materiële werk. De symbolische waarde is vooral afhankelijk van bemiddelaars op verschillende posities in het veld die met uiteenlopende taken en prestige een werk betekenis en waarde toekennen. Bijvoorbeeld critici, uitgevers en leraren (zie Figuur 1). Hun inzet biedt consumenten de kennis die hen in staat stelt een kunstwerk als zodanig te herkennen (Bourdieu, 1994:58). De critici kennen het werk (of de auteur/kunstenaar) eigenschappen en kwaliteiten toe waaraan een bepaald prestige kan worden ontleend (Verboord, Janssen en Van Rees, 2006). De status van de beoordelaar is bepalend voor de mate waarin hij/zij anderen kan overtuigen van de juistheid van het door hem toegekende oordeel (Ibidem). De uitspraken van een gerenommeerd critici of uitgever nemen anderen op het veld sneller voor waar aan, dan die van een nieuwkomer. Bourdieu licht in zijn publicatie *De produktie van geloof* het legitimeringsverschijnsel toe aan de hand van een metafoor met betrekking tot het literaire veld:

‘Toetreding tot de literatuur is niet zoiets als toetreding tot een godsdienstige sekte, het lijkt meer op de introductie in een exclusieve club, waarbij de uitgever optreedt als één van de prestigieuze leden (samen met de critici, degene die het voorwoord schrijven, enzovoort) die ervoor zorgen dat de nieuwe kandidaat enthousiaste blijken van erkenning krijgt.’ (Bourdieu, 1989:250)

De auteur of ‘nieuwe kandidaat’ uit de voorgaande metafoor is de directe producent, door Bourdieu ook wel de ‘schepper’ genoemd. De uitgever (en ook de genoemde criticus, schrijver van het voorwoord) is ‘de schepper van de scheppende kunstenaar’, omdat hij één van de actoren is die het geloof in de waarde van de goederen produceert (Ibidem:251; Dorleijn et al. 2006:16). Dit geloof bestaat, zoals eerder gezegd, uit collectieve opvattingen over wat kunst is en wat niet. Om als legitimerende instantie op te kunnen treden, is het hebben van een zekere reputatie binnen het veld

noodzakelijk. Een actor (of institutie) moet voor andere posities in het veld herkenbaar zijn als iemand met kennis en gezag. Dit prestige is opgebouwd uit het kapitaal dat hij verworven heeft met zijn deelname aan de machtsstrijd binnen het veld. In het literaire en artistieke veld is doel van deze strijd het opbouwen van een naam. Een naam die bekend is en erkend wordt.

Karel Berkhout is een voorbeeld van een criticus die een naam op heeft gebouwd in de jeugdboekenkritiek. De NRC-criticus schrijft behalve recensies, opiniestukken over het Nederlandse kinder- en jeugdboekenlandschap. Regelmatig bevatten deze veel kritiek op het jeugdboekenaanbod. Zo schreef hij in december 2006 het artikel 'Zorg voor originelere kinderboeken' (Berkhout, 2006). Hierin schrijft hij dat het jeugdboek algemeen erkend cultuurgoed is, maar dat in het huidige aanbod iedere oorspronkelijkheid en durf ontbreekt en het daarom deze titel niet waardig is. Het stuk wekte veel reacties op, onder andere bij jeugdboekenuitgeverij Holland die op haar website een reactie plaatste om zich te verdedigen tegen de 'beschuldigingen' van Berkhout (Nieuws van Holland, 2007). Als Berkhout een onbekende recensent was geweest, had zijn mening waarschijnlijk nooit zoveel reacties opgewekt.

Het hebben van reputatie en gezag, zoals Berkhout, brengt een positie met zich mee die moet worden verdedigd. Wanneer een criticus de waarde van een auteur, kunstenaar of zijn werk verkondigt, zet hij onvermijdelijk zijn eigen verworven prestige op het spel (Bourdieu 1989:250). De eerder genoemde collectieve opvattingen over wat wel of niet literair is spelen hierbij een niet te verwaarlozen rol. Later in dit hoofdstuk, wanneer de oordeelvorming van critici aan bod komt, wordt hier verder op ingegaan.

Kunst versus commercie

Binnen het veld van de culturele productie bestaat een duidelijke tegenstelling tussen het commerciële en niet-commerciële. Deze tegenstelling vormt een basis voor de meeste oordelen over wat kunst is en wat niet. Volgens Bourdieu (1989) komt dit in de praktijk meestal neer op een onderscheid tussen burgerlijke en intellectuele kunst. Burgerlijke kunst staat hierbij voor commerciële cultuuruitingen en intellectuele kunst voor niet-commerciële uitingen. Door een onderscheid te maken tussen 'burgerlijk' en 'intellectueel' benadert Bourdieu culturele smaakverschillen als een verschijnsel dat samenhangt met verschillen in sociale positie. Het publiek voor intellectuele kunst, zoals literatuur, heeft meestal een hogere maatschappelijke status, terwijl lagere statusgroepen vaker de voorkeur geven aan meer toegankelijke cultuuruitingen. De voorkeur van hogere statusgroepen heeft een grote invloed op de collectieve opvattingen over de uiteenlopende culturele producten. De elitaire smaak van diegene met hogere maatschappelijke posities wordt door mensen met een lagere status herkend als de 'goede' smaak. Zelfs als dit misschien helemaal niet hun eigen smaak is (Janssen, 2005). Zo zullen er lezers zijn die de bewering dat *Max Havelaar* van Multatuli 'literatuur' is met volle overtuiging beamen, terwijl ze zelf veel liever het nieuwste boek van bestsellerauteur Stephen King lezen.

Niet alleen het publiek, maar ook de producenten spelen een rol bij het verschil tussen burgerlijke en intellectuele kunst. Bij burgerlijke kunst zouden de producenten voornamelijk uit zijn op economisch gewin. Commercieel succes en de belangstelling van het grote publiek is voor hen belangrijker dan cultureel succes in de vorm van artistieke erkenning door een select groepje ‘ingewijden’. Bij intellectuele kunst streven de producenten juist wel naar de genoemde (symbolische) culturele winst (Bourdieu, 1989:258). In het artistieke en literaire veld is economisch gewin niet alleen van ondergeschikt belang, het is zelfs zo dat het economische karakter van kapitaal hierbinnen wordt ontkend of miskend. Juist doordat aanhangers van intellectuele kunst ‘kunst voor de kunst’ belangrijker vinden dan economische opbrengsten, krijgt het specifieke kapitaal (de artistieke waardering) erkenning en legitimiteit (Ibidem:247). Het wordt als een soort ketterij beschouwd wanneer kunst wordt gemaakt om aan te verdienen, in plaats van productie van kunst enkel voor de kunst. Bourdieu (1989:258) noemt deze houding een ontkenning van de economie.

In samenhang met de tegenstelling tussen commercieel en niet-commercieel maakt Bourdieu (1989) een onderscheid tussen kleinschalige en grootschalige productie. Bij commerciële kunst heeft de productie over het algemeen een grotere omvang. De nadruk ligt op de verspreiding, het publiek, de verkoop en bij het succes dat aan de oplage wordt afgemeten. De productie past zich aan de wensen en behoeften van het publiek voor een verzekering van succes. Het is hierdoor ook populaire kunst te noemen. Intellectuele kunst heeft meestal een kleinschalige productie en is niet-commercieel. Er wordt geen waarde gehecht aan de behoeften van het publiek en het wordt gekenmerkt door een ontkenning van de economie.

De criteria voor succes zijn in het commerciële en culturele kamp verschillend. Zo is voor populaire (‘burgerlijke’) auteurs en hun publiek, succes op zichzelf al een garantie voor kwaliteit. Komt een titel voor op de bestsellerlijsten, dan heeft dit meestal een stijgende verkoop tot gevolg. Het idee dat bij het publiek zal dan waarschijnlijk zijn: als het zo goed verkoopt, dan moet het wel goed zijn. Voor het culturele kamp staat (commercieel) succes niet in direct verband met kwaliteit. Sterker nog, dergelijk succes is binnen dit veld verdacht (Bourdieu, 1989:268).

2.3 De rol van de literatuurkritiek

In het literaire veld is een belangrijke rol in de productie van de symbolische waarde weggelegd voor de institutie literatuurkritiek. Onder de institutie literatuurkritiek worden de elkaar aanvullende segmenten van de journalistieke, essayistische en academische kritiek verstaan (Van Rees, 1983). Het is deze institutie die voor een groot deel de maatschappelijke erkenning voor meer of minder waardevolle literaire werken bepaalt (Janssen, 1994:10). Met andere woorden het ‘geloof’ in wat literatuur wel of niet is.

Deze relatief autonome positie¹ heeft de institutie literatuurkritiek verkregen na een langdurig proces. De groeiende professionalisering en specialisering van de kritiek zijn hiervoor het meest kenmerkend geweest (Janssen, 1994:21). De journalistieke kritiek brak door in de jaren twintig van de vorige eeuw. Vanaf de negentiende eeuw nam de omvang van de drukpers enorm toe. Door deze toename en de uitbreiding van aandacht voor vermaak in de media kwam er meer ruimte voor algemene kunstkritiek en ook voor literaire kritiek. Er ontstonden functies voor vaste, in literatuur gespecialiseerde redacteuren. In het begin bleven de auteurs van recensies en boekbesprekingen vaak anoniem, maar in de loop van de twintigste eeuw werd hun naam steeds vaker vermeld. Dit duidt op een toenemend belang van de persoon van de criticus. Daarnaast ontstond door de toegenomen herkenbaarheid van een criticus de mogelijkheid om een reputatie op te bouwen. De criticus werd steeds meer beschouwd als een ‘professional’, een autoriteit met een toonaangevend oordeel (Van Dijk, 2006:135). Behalve deze professionalisering gingen critici en recensenten zich ook steeds meer specialiseren. Dit heeft bijvoorbeeld geleid tot de in kinderboeken gespecialiseerde recensenten van de landelijke dagbladen.

De literaire kritiek wordt voortgebracht door critici die als commentatoren publiekelijk de literaire waarde van een boek benoemen (Janssen, 1994). Zij zijn professionele beoordelaars die de bevoegdheid hebben een werk te legitimeren als literair waardevol. Anders gezegd, zij mogen zeggen of een boek ‘goed’ of interessant is. Daarnaast kunnen critici een werk deze legitimering onthouden, door het niet of negatief te bespreken (Ibidem:11,22). De activiteiten van critici bepalen welke teksten in een bepaalde periode tot literatuur worden gerekend en welke plaats ze binnen de rangorde van literair waardevolle werken krijgen (Ibidem).

Het vermogen om werken in te wijden, er een waardeoordeel over uit te spreken of waarde aan toe te kennen, is het kapitaal dat critici hebben ‘verdiend’ en proberen te verdedigen tijdens de voortdurende strijd in het veld (Bourdieu, 1989). Het is precies deze strijd waarin de waarde van kunst en het geloof dat daaraan ten grondslag ligt tot stand komen, aldus Bourdieu (1989:253). Maar dit biedt niet direct een heldere verklaring voor het verschijnsel dat de institutie kritiek als enige binnen het veld echt competent genoeg wordt bevonden om over de waarde van literatuur te oordelen. De reputatie van de literaire kritiek is bijzonder invloedrijk en wordt overal herkend, bovendien wordt hij ook maar weinig in twijfel getrokken (Van Rees, 1983). Van journalistieke critici wordt verwacht dat zij via hun recensies in kranten en tijdschriften een beeld schetsen van het literaire aanbod van het moment en verschillende titels uit dit aanbod een waarde toekennen. De heersende opvatting is dat dit uitsluitend mag gebeuren aan de hand van ‘zuiver literaire’ maatstaven. In vergelijking met andere instellingen binnen het literaire veld, zoals uitgeverijen en boekhandels, kan de literaire kritiek overtuigender beweren dat zij aan die eis voldoet, omdat zij in mindere mate afhankelijk is van publiek en commercie. Critici winnen er niets bij als boeken door hun commentaar beter verkopen of

¹ ‘Relatief’ omdat alle posities in het veld in zekere zin van elkaar afhankelijk zijn (Janssen, 1994).

gelezen worden. Dit in tegenstelling tot auteurs, uitgevers en boekverkopers die met hun voortbestaan afhankelijk zijn van dergelijke successen. Volgens Janssen (1994:22-23) hebben critici hierdoor een zeer autonoom zelfbeeld. Naar eigen zeggen komen critici geheel zelfstandig en objectief tot een oordeel. Ze houden geen rekening met de verlangens van anderen en alleen vertrouwen op hun eigen, op basis van literaire maatstaven gevormde oordeel. Maar een methode om de intrinsieke eigenschappen van een werk eenduidig te identificeren, bestaat niet, en deze zal zeer waarschijnlijk ook nooit worden ontwikkeld (Van Rees, 1987:280). Critici doen hun uitspraken op basis van literatuuropvattingen: 'een verzameling normatieve denkbeelden over de aard en functie van literatuur alsmede een verzameling definities van teksteigenschappen en literaire technieken (procédés), waardoor de tekst geacht wordt bepaalde effecten op de lezer te hebben' (Janssen, 1994:25). Anders gezegd: de opvattingen omvatten de definities met tekstuele eigenschappen waarvan men *beweert* dat ze een kenmerk zijn van literatuur (Verdaasdonk, 1983:384). Door de normatieve aard van de opvattingen is het voor de beoordelaars onmogelijk om niet-normatieve argumenten te geven om de opvattingen te verantwoorden (Ibidem:385).

Tussen critici onderling is een grote competitie gaande. In een vorige paragraaf werd vermeld dat bij het aanbevelen van een bepaald werk of bepaalde auteur een criticus zijn eigen prestige op het spel zet. Dit komt omdat de erkende autoriteit om eigenschappen aan een werk toe te kennen onevenredig is verdeeld over alle critici. Om een gezaghebbende positie te verwerven moet de criticus niet alleen het geloof in de eigenschappen en kwaliteit van de beoordeelde werken produceren, maar ook het geloof in zijn eigen waarde als beoordelaar (Van Rees, 1987:284). De diversiteit die het gevolg is van de strijd binnen de kritiek wordt door critici zelf gezien als een bevestiging van hun autonoomheid (Janssen, 1994:26). Toch zijn individuele critici niet zo onafhankelijk van elkaar als ze laten lijken. Volgens Janssen houden zij wel degelijk rekening met uitspraken van collega's. Als hun oordeel te veel afwijkt van anderen schaadt dit hun geloofwaardigheid. Ze verwerken eerdere kritieken en uitspraken van collega's in hun eigen beschouwing van een werk, hierdoor worden de literair-kritische beoordelingen steeds meer op elkaar afgestemd en vertonen ze steeds meer gelijkenis. Soms wordt de beoordeling van anderen echter alleen gebruikt ter onderscheiding. Het biedt de criticus een manier om zich te profileren (Ibidem:27).

Ondanks dat er altijd meerdere opvattingen in omloop zijn, bestaat er een bepaalde consensus onder literaire critici (Van Rees, 1987:279). Het is voor hen van belang om deze consensus gezamenlijk uit te blijven dragen. Wanneer het lijkt alsof de critici onafhankelijk van elkaar tot een zelfde oordeel komen, draagt dit bij aan de geloofwaardigheid van de gehanteerde gemeenschappelijk literaire opvattingen (Janssen, 1994:26).

2.4 Beoordeling van jeugdboeken

De hiervoor besproken theorieën over literaire kritiek zijn gebaseerd op de kritiek van volwassenenliteratuur. Kan een jeugdboek op dezelfde literair-kritische manier worden beoordeeld als

een boek voor volwassenen? Hierover lopen de meningen uiteen. Ook bij jeugdboeken zorgen critici met hun kritiek voor de onmisbare toevoeging van symbolische waarde. Ze gaan op een zelfde manier te werk als critici van literatuur voor volwassenen. Het signaleren van nieuwe uitgaven en het beargumenteerd bespreken van de inhoud, thematiek, stijl en compositie valt ook onder hun taakopvatting. Daarnaast is er gelijkenis in de manier waarop een consensus tussen critici tot stand komt en in de toonaangevende rol die invloedrijke critici spelen (de Vriend, 2006; Van Lierop-Debrauwer, 2004). Een belangrijk verschil tussen jeugdliteraire kritiek en de kritiek voor literatuur voor volwassenen is dat de jeugdliteraire kritiek zich in de meeste gevallen niet direct richt tot de doelgroep van de boeken, de kinderen, maar tot volwassen bemiddelaars, zoals ouders en onderwijzers (De Vriend, 2006). Volgens De Vriend (2006) moet de rol van deze bemiddelaars op het jeugdliteraire veld niet worden onderschat. Waar de lezers van volwassenenliteratuur hun informatie over nieuwe boeken krijgen van critici, zijn het bij de lezers van jeugdliteratuur meestal de volwassen bemiddelaars die hen met een bepaald boek laten kennismaken (Ibidem).

Omdat de criticus van jeugdliteratuur niet alleen te maken heeft met de lezer, maar vooral met bemiddelaars, krijgt de informatietaak van critici een andere invulling dan bij de kritiek van volwassenenliteratuur (Lierop-Debrauwer, 2004). De criticus kan kiezen voor twee verschillende invalshoeken wanneer hij een jeugdboek bespreekt. Hij kan optreden als literair beoordelaar of als voorlichter. De literaire beoordelaar kijkt naar de aanwezigheid van literaire eigenschappen en kent het boek een bepaalde waarde toe die is gebaseerd op de aanwezigheid van deze eigenschappen. De voorlichter treedt op als tussenpersoon die (onder andere) ouders en andere opvoeders wijst op 'goede', leuke, nuttige of verantwoorde boeken. Hij besteedt aandacht aan pedagogische, psychologische, didactische aspecten (Bekkering, 2004). De Vriend noemt deze bemiddelende manier van bespreken 'consumentenvoorlichting op maat' en constateert dat deze methode steeds vaker wordt toegepast in jeugdboekenbesprekingen. Hij spreekt hier er echter geen oordeel over uit. Dit in tegenstelling tot Van den Hoven (1990), die betoogt dat de bemiddelaarfunctie van critici hen belemmert zich bezig te houden waar het echt om gaat, namelijk het tekstgericht benaderen van een boek om vervolgens een persoonlijke, met esthetische en ethische argumenten onderbouwde visie over de stilistische en thematische aspecten van het werk te kunnen geven.

Welke werkwijze een criticus toepast, de literaire of voorlichtende methode of een combinatie hiervan, zal afhangen van zijn literaturopvatting over jeugdboeken. Zo zal de ene criticus meer rekening houden met de aansluiting van het boek op de belevingswereld van kinderen, met het idee dat het boek voor hen geschreven is en hun daarom ook moet aanspreken. Een andere criticus zal meer belang hechten aan in hoeverre het boek bijdraagt aan de literaire vorming de jeugd. Hij bestudeert de kwaliteit van jeugdboeken aan de hand van de opvatting dat boeken die aan literaire kwaliteitseisen voldoen het beste zijn voor het kind (De Vries, 1990; Lierop-Debrauwer, 2004).

Keuze van de criticus

De Vries (1990) constateert een verschuiving in de voorkeur van critici. Zij zouden de minst toegankelijke boeken steeds meer waarderen, terwijl hun kritiek op de meest toegankelijke boeken alleen maar toeneemt. In een recenter artikel beschrijft Pjotr van Lenteren (Van Lenteren in Akveld, 2006), zelf jeugdboekenrecensent, hetzelfde verschijnsel. Hij noemt het ‘het nieuwe-kleren-van-de-keizer-syndroom’. Volgens Van Lenteren denken jeugdboekendeskundigen te vaak dat als een boek poëtisch en hermetisch is en moeilijk en lastig te volgen, het wel kunst zal zijn. Hij vindt dat bij dergelijke boeken niet meer van jeugdboeken te spreken is. Er is te weinig aansluiting tussen de boeken en hun lezers (Ibidem). Van Lenteren (2004:183) wil bovendien dat er een einde komt aan het misverstand dat meer toegankelijkheid hetzelfde is als minder literair. Toegankelijke jeugdboeken kunnen ook literair zijn, maar dan *anders* literair, aldus Van Lenteren.

Terwijl Van Lenteren pleit voor meer toegankelijke jeugdliteratuur spreekt Bekkering (2004) zich juist uit tegen een eenzijdig aanbod van toegankelijke boeken. Hij verdedigt op zijn beurt de keuze voor het bespreken van minder toegankelijke kinderboeken. ‘Zoals er altijd een minderheid zal zijn, die zogenaamd “onbegrijpelijk” schrijft, zo zal er altijd een lezende minderheid zijn die smult van die onbegrijpelijkheid,’ aldus Bekkering (2004:177). Aan de behoefte van die lezers moet volgens hem ook voldaan worden om de diversiteit in de jeugdliteratuur in stand te houden.

Dat critici zelf in de praktijk verschillende ideeën hebben over de invulling van hun functie blijkt uit een artikel dat verscheen in het tijdschrift *Lezen*. Hierin geven een aantal jeugdboekrecensenten van landelijke dagbladen een omschrijving van hun taken. *Trouw*-recensent Bas Maliepaard heeft bij het schrijven van zijn recensies een combinatie van een literaire en bemiddelende functie voor ogen: ‘Aan de ene kant bedrijf ik literaire kritiek, aan de andere kant heb ik een journalistieke functie en voorzie ik lezer van informatie,’ aldus Maliepaard (Akveld, 2006). De recensenten van *NRC Handelsblad*, Berkhout en Snoeijen, hebben een heel andere taakopvatting. Sterker nog, zij zeggen géén taak te hebben. Ze willen geen overzicht geven van het aanbod van jeugdboeken, maar alleen de bijzondere boeken onder de aandacht brengen. Authenticiteit achtten ze hierbij het belangrijkste criterium (Ibidem). Pjotr van Lenteren van *de Volkskrant* heeft weer een andere visie. Hij wil kinderliteratuur interessant maken voor volwassenen. Hij wil hiermee een breed publiek bereiken, dus niet alleen mensen ‘uit het wereldje’ (Ibidem).

In hoofdstuk drie wordt nader ingegaan op uiteenlopende opvattingen over jeugdliteratuur.

2.5 Literair en populair: het verschil

Verschillende kinderboekendeskundigen beschrijven een tweedeling in het Nederlandse jeugdboekenlandschap. Aan de ene kant staan de (literaire) ‘kwaliteits’-boeken en aan de andere kant de (commerciële) toegankelijke boeken die kinderen graag lezen (Van Lenteren, 2004; Van Lierop-Debrauwer, 2006; De Vries, 1990). Omdat het onderzoek voor deze thesis grotendeels gebaseerd is op dit veronderstelde onderscheid tussen literaire en populaire jeugdboeken, is het van belang dat

duidelijk is wat in deze thesis onder de twee termen wordt verstaan. Ik wil hierbij benadrukken dat de hierop volgende beschrijvingen alleen dienen ter verduidelijking van de begrippen en dat de beschrijvingen gebaseerd zijn op opvattingen in het veld. Het zijn benaderingen en geen eenduidige definities. Deze kunnen ook niet gegeven worden, want opvattingen over wat literatuur wel of niet is, blijven altijd sociaal bepaald en tijd- en plaatsgebonden.

Voor een omschrijving van jeugdliteratuur is de beschrijvende definitie van Van Peer (1992) gebruikt. Van Peer benoemt hierin expliciet een aantal aspecten van literatuur. Deze opvattingen worden door de meeste literaire experts echter impliciet gehanteerd. Volgens Van Peer hebben we met literatuur van doen wanneer een tekst: 'sterk reflectief van aard is en het menselijk handelen als onderwerp heeft, wanneer het gebruik ervan genoeg verschaft en sociale cohesie in de hand werkt, en wanneer de vorm van de tekst extra elaboratie-bewerkingen heeft ondergaan' (Ibidem:21). Hij benadrukt dat de genoemde kenmerken tegelijk moeten worden vastgesteld voordat sprake is van een literaire tekst. Hoe meer kenmerken in de tekst aanwezig zijn, hoe hoger de literaire waarde van de tekst. Op deze manier is ook te spreken van een meer of minder literaire tekst.

Literaire teksten onderscheiden zich volgens deze beschrijving in de eerste plaats door hun reflectieve karakter. Dit wil zeggen dat de teksten aanzetten tot nadenken over wat beschreven wordt. Handelende personages vormen hierbij vrijwel altijd het onderwerp. Zeker bij jeugdliteratuur hoeven dit niet altijd menselijke figuren te zijn, maar vaak vertonen ze wel grote verwantschap met mensen: ook zij kunnen denken, voelen en praten en ook zij komen in (herkenbare) complexe situaties terecht.

Een tweede aspect dat het verschil aangeeft tussen een niet-literaire tekst en literatuur is het vermogen van een tekst om genoeg te verschaffen. Dit behoeft enige uitleg, want is het halen van genoeg uit een tekst niet heel subjectief? Wanneer we een literaire tekst tegenover een zakelijke of praktische tekst, zoals een gebruiksaanwijzing of leerboek, zetten, wordt duidelijker wat met dit aspect wordt bedoeld. Een zakelijke tekst voorziet in praktische behoeften. Zo beschrijft een gebruiksaanwijzing hoe je een apparaat aanzet en kun je uit een leerboek de informatie halen die je nodig hebt voor een tentamen. Een literaire tekst schept daarentegen de mogelijkheid om er plezier aan te beleven, om ontroerd te raken, om je in te leven in de karakters of om de meer technische kanten te waarderen, zoals de stijl of verhaalstructuur. Kortom, je kunt door het lezen van een literaire tekst een bepaald gevoel van welbehagen krijgen (Ibidem:19).

Volgens Van Peer kan een literaire tekst ook groepscohesie verhogen. De lezer identificeert zich met personages uit de tekst, waardoor een solidariteit tussen lezer en personages ontstaat. Daarnaast kan bij lezers onder elkaar een band ontstaan. Ze bereiken overeenstemming over een boek of zijn het juist (heftig) met elkaar oneens. Of ze willen kunnen meepraten over de boeken die door toonaangevende personen als waardevol worden bestempeld. Op iedere genoemde manier ontstaat er een bepaalde groepsvorming of binding (Ibidem:20). Bij dit aspect moet wel een kanttekening geplaatst worden. Van Peer hanteert een brede definitie van tekst. Zo beschouwt hij een mondeling overgebracht verhaal ook als literatuur, mits deze ook aan de andere literaire aspecten voldoet. Door

de directe interactie die plaatsvindt bij het vertellen van een verhaal, zal eventuele groepsvorming makkelijker waarneembaar zijn. Denk maar aan kinderen die samen naar het voorlezen van de juf luisteren. Bij het individueel lezen van een boek zal het aspect moeilijker te toetsen zijn, omdat het dan vaak onzichtbaar of onuitgesproken blijft.

Het laatste aspect dat door Van Peer benoemd wordt, is dat de talige vorm van literaire teksten extra aandacht krijgt, terwijl die aandacht niet echt nodig is. Je kunt stellen dat de vorm van een literaire tekst is 'verfraaid'. Deze verfraaiing gebeurt met behulp van vormkenmerken die min of meer typerend zijn voor literatuur. Zoals aandacht voor formulering, stijl en symboliek.

De door Van Peer's genoemde aspecten vormen samen de volgende beschrijving van het begrip literatuur: Een schriftelijke tekst waarin op het handelen van personages gereflecteerd wordt, die genoeg kan verschaffen en groepsprocessen kan versterken, en waarin speciale aandacht aan vormkenmerken is besteed. Populaire boeken kunnen echter ook aan de voorgaande aspecten voldoen, al is de heersende opvatting binnen het veld (impliciet) dat dit in mindere mate gebeurt. Van Peer zou populaire boeken als 'minder literaire' teksten of 'lage literatuur' bestempelen (Ibidem:21).

Vaak wordt het populaire boek beschreven als het tegenovergestelde van het literaire boek zonder uitleg van wat dan precies de kenmerken van een populair boek zijn. Pas door te distilleren wat een literair boek aan 'extra waarde' heeft, vindt je een omschrijving van het populaire boek. Door deze methode wordt het literaire boek vanzelf tot meer waardevol verheven; er zou tenslotte iets ontbreken bij het populaire boek. Maar voor een bruikbare omschrijving van populair moet het begrip van deze waarderende elementen worden ontdaan.

De *Van Dale* woordenboekdefinitie beschrijft het bijvoeglijke naamwoord populair als volgt: '**po·pu·lair** (bn): 1. bij veel mensen in trek => *geliefd*; 2. algemeen begrijpelijk' (Van Dale, 2007). Hoewel de twee betekenissen weinig met elkaar gemeen hebben, lijkt er voor populaire jeugdboeken wel degelijk een samenhang te bestaan. De auteurs van populaire boeken zouden dicht bij de belevingswereld van kinderen blijven (Berkhout, 2006; De Vries, 1990). Het verhaal en de gebruikte stijl wordt als toegankelijk, of 'algemeen begrijpelijk' beschreven. Het wordt gekenmerkt door een afwezigheid van opvallende literaire vormaspecten. Juist deze toegankelijkheid zou de boeken zo favoriet maken bij grote groepen kinderen (Van Lierop-Debauwer, 2006; De Vries, 1990).

Kort gezegd worden de aansluiting bij de belevingswereld van kinderen en de toegankelijkheid van stijl en verhaallijn gezien als de meest kenmerkende elementen van een populair boek. De extra aandacht die bij literatuur aan vorm en stijl wordt besteed, zou bij het merendeel van de populaire boeken opvallend afwezig zijn.

Door de toegankelijkheid wordt als synoniem voor populaire boeken wel eens de term 'ontspanningslectuur' gebruikt (Van Lierop-Debauwer, 2006), maar dit is een beschrijving die de boeken geen recht doet en die onvoldoende onderscheidend is. Niet alle populaire boeken bieden oppervlakkig vermaak. Denk hierbij aan de probleemboeken die onder kinderen én jongeren enorm geliefd zijn. Ze voldoen wellicht niet aan de kenmerken van literatuur zoals beschreven door Van Peer,

maar de besproken onderwerpen kunnen zeker aanzetten tot nadenken. Bovendien ervaren heel veel mensen, volwassenen en kinderen, het lezen van *literatuur* als bijzonder ontspannend.

Populaire boeken zijn vaker dan literaire jeugdboeken commercieel succesvol. Eerder dit hoofdstuk (§ 2.2) werd Bourdieu's ontkenning van de economie binnen het culturele veld beschreven. Ook binnen het jeugdliteraire veld is economisch succes verdacht. Voor diegene die 'literaire waarde' boven alles stellen, zijn literair en commercieel succes moeilijk verenigbaar. Zij stellen vaak, met een negatieve ondertoon, dat populaire jeugdboeken *tè* commercieel zijn. Hiermee willen ze meestal zeggen dat wanneer tegemoet wordt gekomen aan de wensen van het publiek, dit ten koste gaat van de literaire kwaliteit van de boeken.

2.6 Conclusie

Een jeugdboek is niet automatisch jeugdliteratuur. Voordat een boek literair te noemen is, moet er eerst een symbolische waarde aan toe worden gekend. In het (jeugd)literaire veld is het hoofdzakelijk de jeugdliteraire kritiek die gelegitimeerd is om deze waarde te bepalen. Zij baseert haar oordeel net als de critici van volwassenenliteratuur, op collectieve opvattingen die sociaal bepaald en tijd en plaats gebonden zijn. Het verschil met de kritiek van literatuur voor volwassenen is dat het merendeel van de beoordelingen niet wordt geschreven voor de lezer, het kind, maar voor bemiddelaars, zoals ouders en andere opvoeders. Bovendien staat de jeugdboekencriticus voor de keus of hij een boek beoordeelt op literaire kwaliteit of op de aansluiting van het boek op de belevingswereld van het kind. Want kun je wel spreken van een goed jeugdboek als de doelgroep het zelf niet kan of wil lezen? Hierover lopen de meningen van jeugdboekendeskundigen sterk uiteen. In het volgende hoofdstuk wordt verder ingegaan op de opvattingen over 'het goede kinderboek'.

3. Ontwikkeling van opvattingen over het jeugdboek

In het voorgaande hoofdstuk werd beschreven dat de opvattingen waar critici hun beoordelingen op baseren sociaal bepaald en tijd en plaats gebonden zijn. Zo werd eind achttiende eeuw onder een goed jeugdboek heel iets anders verstaan dan nu. In dit hoofdstuk wordt een beeld geschetst van de ontwikkeling van het jeugdboek en van de opvattingen van critici over het ‘goede’ jeugdboek. De beschrijving begint in de achttiende eeuw met het werk van Hiëronymus van Alphen. Het ontstaan van jeugdboeken gaat verder terug in de tijd, maar door de populariteit van het werk van Van Alphen en de wegverbredende rol die hij heeft gespeeld, vormt hij een goed startpunt.

3.1 18^{de} eeuw: Van Alphen, ‘vader van het kinderboek’

Weinig, wél, en dikwijls lezen,
Leert het best, in uwen tijd:
Grootere boeken zult ge krijgen,
Als ge ook wat grootere zijt.

Fragment van ‘Aan mijn kleine lezers’

uit: *Proeve van kleine gedigten voor Kinderen* (1778)

Het voorgaande fragment is afkomstig uit een gedichtje in *Proeve van kleine gedigten voor kinderen* van Hiëronymus van Alphen. Van Alphen beschrijft in dit versje uit 1778 het lezen van kinderen. De regels ‘Grootere boeken zult ge krijgen; Als ge ook wat grootere zijt’ duiden op het bestaan van een verschil tussen boeken voor volwassenen en die voor kinderen. Dit onderscheid was in de tijd van het verschijnen van *Proeve van kleine gedigten voor kinderen* nog helemaal niet zo vanzelfsprekend. Het is juist dit bundeltje dat als het eerste echte Nederlandse kinderboek wordt beschouwd (Couvée, 1982).

Het was niet zo dat voor het einde van de achttiende eeuw, de tijd dat Van Alphens gedichten werden gepubliceerd, kinderen niets lasen. Kinderen, mits zij konden lezen en bemiddelde ouders hadden, hadden wel degelijk de beschikking over lectuur, maar deze was zelden speciaal voor hen geschreven (KB, 2007). Ten tijde van de Verlichting kwam hier verandering in. Rond de achttiende eeuw werd in de hogere kringen opvoeding steeds belangrijker. Kinderen waren niet langer minivolwassenen en hadden recht op een kindertijd (Van Peer, 1991). De pedagogische ideeën van John Locke en Jean-Jaques Rousseau verspreidden zich door West Europa. Beiden benadrukten dat opvoeding een cruciale rol speelde in de ontwikkeling van een kind (KB, 2007; Altena & Van Lente, 2003).

De nieuwe opvoedingsideeën hadden in de achttiende eeuw een grote invloed op de lectuur voor kinderen. In teksten en boekjes werden zedenpreken en wijze lessen verwerkt. Door het leerzame te combineren met vermaak zouden de van nature zo ontvankelijke kinderen spelend leren en kennis en moraal vanzelf eigen maken (Couvee, 1982; De Vries, 1989). Ook Hiëronymus van Alphen was onder de indruk van het ‘nieuwe opvoeden’. Omdat het volgens hem ontbrak aan goede jeugdliteratuur besloot hij zelf versjes te schrijven en daar de nieuwe pedagogische ideeën in te verwerken. Zijn dichtinspanningen resulteerden in het boekje met gedichten voor kinderen, waarin hij zich met toon en inhoud echt tot de jeugdige lezers richtte. Zoals gezegd vernieuwend in die tijd. Het taalgebruik was makkelijk en de zinnen waren kort, waardoor kinderen de gedichten gemakkelijk zelf konden lezen (Kb, 2007). Het grote publiek was enthousiast over de kindergedichten en er verschenen verschillende soortgelijke bundeltjes van andere auteurs. Pas tegen de helft van de negentiende eeuw nam de kritiek toe. In de moderne negentiende eeuw leken de versjes braaf, achterhaald en ouderwets (KB, 2007; De Vries, 1989:20). Achteraf gezien zijn de gedichtjes inderdaad wel voor kinderen geschreven, maar echt kinderlijk zijn ze niet. De versjes bevatten een soort nuttige lesjes waarbij de nadruk vooral ligt op volwassen idealen (De Vries, 1989).

De opvattingen van critici over goede jeugdboeken waren het eind van de achttiende eeuw ook gebaseerd op de nieuwe ideeën over opvoeding en het onderscheid tussen volwassenen en kinderen. Het kind was nog niemand, maar moest nog iemand worden (Ibidem:130). De lectuur uit die tijd had vooral tot doel een zekere deugd en moraal over te brengen en een bijdrage te leveren aan de religieuze vorming van kinderen. Het was een middel om spelend te leren (De Vries, 1981).

3.2 Van moraliteit naar kinderlijkheid

Critici uit het eind van de achttiende, begin negentiende eeuw beoordeelden jeugdboeken in eerste instantie op de aanwezigheid en uitwerking van moraliteit, maar al rond de eeuwwisseling begonnen de denkbeelden hierover geleidelijk te verschuiven. De Vries (1989) onderzocht voor zijn proefschrift de opvattingen over kinderboeken vanaf 1880. Volgens De Vries waren in de periode rond de eeuwwisseling een drietal factoren van invloed op de veranderde benaderingen, namelijk: de opvattingen over het kind, de opvattingen over jeugdliteratuur en de opvattingen over literatuur in het algemeen (Ibidem:134).

Zo klonk rond de eeuwwisseling steeds vaker de roep om meer kinderlijkheid in jeugdboeken. Verschillende critici verzetten zich tegen de aanwezigheid van thema's en motieven die kinderen volgens hen niet konden begrijpen (Heimeriks & Van Toorn, 1989). Zij redeneerden vanuit de gedachte dat kinderen zelfstandige persoonlijkheden waren en zij daarom hun eigen boeken verdienden, waarin hun eigen wereld en denkbeelden werden weerspiegeld. De auteur moest volgens de critici rekening houden met de wensen van de kinderen, om te voorkomen dat de zij het boek gewoon weglegden (De Vries, 1989:132).

Behalve over de gewenste kinderlijkheid schreven critici ook steeds vaker over het belang van de literaire waarde van een jeugdboek. Zo schreef de negentiende-eeuwse criticus E.J. Potgieter: ‘Een edel doel is geen vrijbrief voor gebrekkige kunst’ (Ibidem:22). Hiermee gaf hij een reactie op de jeugdboeken die, naar zijn inzien, teveel aandacht besteedden aan de moraal in plaats van de literaire uitwerking. Veel recenserende tijdgenoten waren het met Potgieter eens. Moraliteit moest volgens hen niet zo nadrukkelijk vermeld worden. Velen vonden dat kinderen zelf de boodschap moesten ontdekken. Ook moest in de jeugdboeken aan esthetiek de nodige aandacht worden besteed (Ibidem).

Volgens De Vries (1989:135) kan de beoordeling van jeugdliteratuur beïnvloedt zijn door de negentiende-eeuwse opvattingen over (volwassen) literatuur. Hij legt hierbij de nadruk op ‘kan’, omdat voor die critici waarvoor het overbrengen van de moraliteit het belangrijkste was, de literaire waarde sowieso niet of nauwelijks van belang zal zijn geweest. In de beoordelingen van diegene die wel waarde hechtten aan het literaire gehalte, zijn wel overeenkomsten met algemene literatuuropvattingen te vinden. Maar met de literaire eisen die de negentiende-eeuwse critici stelden wilden ze de leeservaring van kinderen verbeteren. Het ging hen niet om ‘kunst voor de kunst’.

In de loop van de negentiende eeuw werd het onderscheid tussen jeugdliteratuur en literatuur voor volwassenen steeds duidelijker (Couvée, 1982). Het schrijven van kinderboeken ontwikkelde zich tot een apart beroep. Verschillende uitgevers legden zich specifiek toe op het uitgeven van kinderboeken. Het aanbod groeide en door de verbeteringen in het productieproces van boeken werden ze ook goedkoper (Heimeriks, 1989:292). Aan het eind van de negentiende eeuw kreeg het lezen ook een steeds belangrijkere rol toebedeeld in de ontwikkeling van kinderen. Lezen werd gezien als hét middel van ‘volksverheffing’, ook voor de jeugd (De Vries, 1989:31). Het boek diende als hulpmiddel voor de vorming van de kinderziel. Zowel voor de pedagogische als artistieke ontwikkeling. Om ouders en onderwijzers te helpen bij de aanschaf van ‘goede’ kinderboeken verschenen verschillende overzichten met aanbevolen titels (Duijx en Linders, 1991).

3.3 Van brave Hendrik tot belhamel

Niet alleen de positie van jeugdboeken veranderde, ook de inhoud. Het moralisme bleef aanwezig, maar lag minder aan de oppervlakte. Hoofdpersonen werden genuanceerder beschreven. In 1892 verscheen het inmiddels klassieke kinderboek *Uit het leven van Dik Trom* van C. Joh. Kieviet. Met de bengel Dik Trom bedacht Kieviet een revolutionair nieuwe hoofdpersoon. Kieviet was een auteur die belang hechtte aan de eerder genoemde kinderlijkheid. Hij wilde de boeken aantrekkelijk maken door meer realistische personages te beschrijven. De kindertjes uit eerder verschenen kinderboeken vond hij te braaf (De Vries, 1989:140). Dik Trom was het eerste boekpersonage dat kattenkwaad uithaalde. Ondanks zijn kwajongensstreken was Dik Trom een ‘goede jongen’ met het hart op de juiste plaats en na zijn streken toonde hij altijd berouw. Toch maakten de critici die pedagogische opvattingen over jeugdboeken hadden zich zorgen over de uitwerking die het boek op kinderen zou hebben. Het boek

zou volgens sommigen van hen het normbesef van kinderen zelfs in gevaar brengen (Ibidem). De literaire kritiek was veel positiever over Kieviet's boek. Vooral de 'gezelligheid' en geestigheid werden gewaardeerd. Het succes van Dik Trom leidde tot een kwajongensgenre, waarvan *Pietje Bell* en *Kruimeltje* de bekendste navolgers zijn (Heimeriks, 1989).

3.4 Jongens en meisjes

Eind negentiende en begin twintigste eeuw nam het aanbod van kinderboeken in verschillende genres toe. Vanaf 1850 verschenen een groot aantal historische jeugdboeken, zoals *Fulco de Minstrel* van Kieviet en *Paddeltje* van Joh. H. Been. Deze boeken, die net als veel jeugdboeken in die tijd door onderwijzers werden geschreven, moesten de jeugd kennis van de geschiedenis bijbrengen. Het avontuurlijke element maakte de boeken bijzonder populair (Heimeriks, 1989). Die populariteit gold ook voor andere avonturenboeken, zoals *Arendsoog* van Johannes Nowee. Over de kwaliteit van het avonturengenre hadden critici wel meer twijfels dan over die van historische romans. Avonturenboeken werden door veel critici als triviale lectuur gezien. Onbeduidende boeken vol met stereotypen en vooroordelen. Door de toegankelijkheid van de boeken (makkelijk leesbaar en een plot dat voldeed aan een bepaald verwachtingspatroon), waren ze wel bijzonder geliefd bij de kinderen (Ibidem). Sommige critici vonden dit zorgelijk, omdat kinderen niets 'nuttigs' meekregen tijdens het lezen van de boeken en zij door de stereotypisch geschetste schijnwereld een vertekend beeld kregen van de realiteit. Andere critici onderkende het gebrek aan kwaliteit, maar zolang kinderen ook andere, kwalitatief betere boeken lazen, gunde zij hen het leesplezier dat ze aan de ontspanningslectuur beleefden (De Vries, 1989: 249).

Avonturenboeken waren vooral bedoeld voor jongens. De hoofdpersonages waren jongens die tijdens spannende avonturen dappere daden verrichtten. Meisjes hadden hun eigen genre: meisjesboeken. Wat overigens niet betekende dat meisjes nooit 'jongensboeken' lazen. Jongens zullen daarentegen waarschijnlijk niet snel een meisjesboek open hebben geslagen. In de meisjesboeken was het hoofdpersonage een meisje. Het plot bestond uit haar alledaagse belevenissen met schoolvriendinnen en familie en de afloop was (bijna) altijd goed; een ruzie werd opgelost of het meisje verloofde zich met een verstandige jongen.

Het meisjesboekengenre was geen nieuw verschijnsel, de boeken verschenen al in de negentiende eeuw, maar in de jaren '20-'30 van de twintigste eeuw bloeide het genre op. Al bleef het altijd een omstreden genre. Zowel mannelijke als vrouwelijke critici beoordeelden de boeken als kitsch en triviaal (Heimeriks, 1989: 411). Toch bleven de verhalen met giebelende, ondeugende meisjes tot na de Tweede Wereldoorlog populair. Pas in de tweede helft van de twintigste eeuw verloren meisjesboeken door de toenemende emancipatie definitief hun literaire status (Ibidem). De man-vrouw verhoudingen waren volgens critici te gedateerd. Het onderscheid tussen jongens- en

meisjesboeken verdween in deze periode steeds verder naar de achtergrond. De nieuwe generatie literaire auteurs schreef boeken die voor zowel jongens als meisjes interessant waren (Ibidem).

3.5 Vernieuwde belangstelling

In de tweede helft van de twintigste eeuw was er een opleving in de belangstelling voor het goede jeugdboek. Dit werd waarschijnlijk veroorzaakt door een bezorgdheid over diverse maatschappelijke en culturele ontwikkelingen. De naoorlogse jeugd accepteerde niet langer zondermeer de traditionele, vooroorlogse gezagsregels. Het werd hen door volwassenen verweten geen 'levensplan' te hebben en men maakte zich zorgen over hun voorkeur voor passieve recreatie, zoals rondhangen op straat. Opvoeders en critici waren niet bang meer voor de slechte invloed van avonturenboeken, maar wel voor de invloed van avonturenséries op tv, stripboeken en radio. Het idee was dat het lezen van jeugdboeken de jeugd weer op het goede pad zou brengen en daarom werd geprobeerd deze tijdsbesteding op zo veel mogelijk manier te stimuleren (De Vries, 1989).

Er werden verschillende succesvolle pogingen gedaan om erkenning te krijgen voor het jeugdboek. In 1955 werd de eerste kinderboekenweek georganiseerd. Tegelijkertijd werd voor het eerst de prijs voor het kinderboek van het jaar uitgereikt door de Stichting Collectieve Propaganda voor het Nederlandse Boek (CPNB). Deze prijs is de voorloper van de huidige Gouden en Zilveren Griffel (Ibidem). De kinderboekenweek en de literaire prijs werd niet alleen ingesteld om het jeugdboek te promoten, maar ook om auteurs, uitgevers en critici bewuster te maken van hun taak: het bewaken van het goede kinderboek (Couvée, 1982).

De Vries (1989:164) constateert in zijn proefschrift dat hoewel in de tweede helft van de twintigste eeuw de maatschappelijke belangstelling voor jeugdliteratuur toenam, de aandacht voor boeken in het onderwijs juist afnam. De redenen voor deze opvallende ontwikkeling zijn onduidelijk.

3.6 Realiteit en fantasie

In de jaren '60 en '70 veranderde de toon en de benadering van jeugdboeken onder invloed van de veranderde sociaal-economische situatie. Volgens critici werden in bestaande boeken verouderde rolpatronen beschreven. Vrouwelijke personages zouden worden onderdrukt en er zou sprake zijn van racistische stereotypering en een onjuiste weergave van de in sociale klassen verdeelde samenleving (Ibidem). Ook zouden te weinig echte problemen in de boeken voorkomen. In een tegenreactie verschenen diverse maatschappijkritische en sociaal geëngageerde jeugdboeken die moesten bijdragen aan maatschappelijke bewustwording, en die van kinderen kritische, zelfstandige en geëmancipeerde mannen en vrouwen moesten maken (Duijx, 1991). Voorbeelden van auteurs van dit nieuwe genre zijn Miep Diekman en An Rutgers van der Loeff-Basenau (Couvée, 1982).

Het commentaar op de nieuwe onderwerpskeuze nam al snel toe. De populaire auteur Annie M.G. Schmidt was een groot tegenstander. Volgens haar werd in de nieuwe boeken de realiteit gereduceerd tot sociale problemen. Andere critici vonden dat de problemen te weinig werden uitgewerkt, waardoor kinderen zich niet in de verhalen konden verliezen (De Vries, 1989:362). Bij deze critici stonden de literaire bezwaren nog steeds in het teken van de leeservaring van kinderen. Tegelijkertijd stond voor het eerst een nieuwe groep critici op die alleen een beroep deden op een autonome literaire waarde. Voor hen was de literaire kwaliteit van een boek het belangrijkste. De behoeften van kinderen, deden er eigenlijk niet toe (Ibidem).

Terwijl in een groot deel van de nieuwe boeken de harde werkelijkheid van de maatschappij werd weerspiegeld, zoals racisme, ouders in scheiding of vrienden die overleden, verscheen in de jaren '70-'80 naast de realistische boeken een stroom aan fantasieverhalen en sprookjesachtige boeken, zoals *De kleine kapitein* van Paul Biegel (Couvée, 1982). Met de fantasieverhalen kon juist ontsnapt worden aan de dagelijkse werkelijkheid. De verhalen over prinsessen, heksen, kabouters en sprekende dieren speelden (en spelen) zich af in een eigen tijd en ruimte. Ze hadden thema's en boodschappen die te herleiden waren naar de oude volkssprookjes (Heimeriks, 1989). De allerbekendste hiervan is de strijd tussen goed en kwaad. Vaak zitten sprookjes- en fantasieverhalen vol met verwijzingen en symbolen en hebben ze een dubbele bodem. Deze onderlaag maakt fantasieverhalen ook aantrekkelijk voor veel volwassenen. Soms wordt de dubbele bodem erg gewaardeerd door volwassenen, maar niet begrepen door kinderen. Het boek *Annetje Lie in het holst van de nacht* van Imme Dros is hier het meest bekende en besproken voorbeeld van. In 1988 won het boek verschillende literaire prijzen. Critici bejubelde het boek, maar kinderen begrepen het niet en vonden het daarom niets. In jeugdboekenland brak een discussie los waar tot op heden nog geen consensus over is bereikt. De vraag waar kinderboekendeskundigen het niet over eens kunnen worden is: Als kinderen een boek niet begrijpen, is er dan nog wel sprake van een goed kinderboek? (De Vries, 1990; Heimeriks, 1989; Duijx, 1991)

3.7 Huidige opvattingen

De hiervoor gestelde vraag leidde tot een tweedeling in opvattingen die ook van invloed is op de beoordeling van nieuwe jeugdboeken anno 2007. Veel van de huidige opvoeders zien nog steeds hun kinderen liever lezen dan internetten of tv-kijken. Boeken lezen wordt nog altijd als een verantwoorde, leerzame tijdsbesteding gezien. Door het toegenomen aanbod van andersoortige vrijetijdsbesteding wordt door velen de 'ontlezing' gevreesd. Veel opvoeders en critici zijn in de eerste plaats blij als kinderen lezen. De kwaliteit van de boeken komt op een tweede plaats. Maar dat de huidige kinderen, net als generaties voor hen, vaak de voorkeur geven aan weinig literair uitdagende boeken van kindvriendelijke auteurs, is voor die opvoeders en critici toch een teleurstelling en bij sommigen een doorn in het oog (Van Lenteren, 2004).

Volgens De Vries (1989; 1990) moeten jeugdboeken in ieder geval aan één eis voldoen, namelijk aansluiten bij de belangstelling van de lezer, bij zijn literaire eisen en zijn emotionele en cognitieve ontwikkeling. ‘Een boek dat een kind niets te bieden heeft, kan men tenslotte moeilijk een goed kinderboek noemen,’ aldus De Vries. Hij betoogt dat recensenten meer rekening moeten houden met de eisen die kinderen aan boeken stellen en met hun manier van lezen. De Vries en gelijkgestemden bekritisieren de critici die literaire waarde boven alles stellen, maar die bewuste literaire critici hebben zelf het beste met de kinderen voor. Kinderen zijn volgens hen nog niet voldoende in staat om literatuur op volle waarde te schatten. Het oordeel van kinderen kan daarom niet als maatgevend worden beschouwd (Ibidem, Van Lenteren, 2004). Van den Hoven (1990) reageert op de bezwaren van De Vries en stelt dat het juist de taak is van literaire critici om de literaire waarde te beoordelen van jeugdboeken te beoordelen. Het is hun taak om te signaleren of een boek literaire eigenschappen bevat en deze vervolgens te beschrijven. Een ander soort beoordelaars, die hij de naam ‘bemiddelaars’ meegeeft, zou zich met het beoordelen van de toegankelijkheid voor kinderen moeten bezighouden.

Een ander verwijt aan het adres van de huidige literaire jeugdboekencritici is dat zij bij hun beoordeling een te strenge scheidslijn zouden trekken tussen populaire, triviale lectuur en hoog literaire, ‘kwaliteits’ lectuur. Het verschil tussen de twee categorieën staat bijna gelijk aan het verschil tussen goed en slecht. Goede boeken zijn boeken met literaire kwaliteit en alle overige boeken zijn van een (te) laag niveau. Critici zouden een boek beoordelen als het één of het ander, er zou zich nauwelijks ruimte tussen de twee categorieën bevinden. Volgens Van Lenteren (Akveld, 2006) beïnvloedt het onderscheid dat critici maken tussen populaire en literaire boeken ook de manier waarop huidige auteurs schrijven. ‘Ze schrijven óf het een óf het ander,’ aldus Van Lenteren. Het is voor auteurs het makkelijkst om mee te liften met het succes van een van de twee categorieën en daardoor blijven maar weinig auteurs over die een boek schrijven dat in het middenveld tussen beide uitersten kan worden geplaatst (Van Lenteren, 2004).

3.8 Canon van de jeugdliteratuur

Wie denkt aan de jeugdboekengeschiedenis zal als vanzelf aan een aantal boektitels denken. Dit zijn boeken die de tand des tijds hebben doorstaan en niet net als vele andere boeken in vergetelheid zijn geraakt. Net als bij de literatuur voor volwassenen is bij de jeugdliteratuur sprake van canonvorming. Een aantal boeken en auteurs die zodanig waardevol wordt bevonden dat ze keer op keer worden aangeraden en gelezen. Ze worden ook gebruikt als referentiepunt in literatuurbeshouwingen en in het onderwijs (De Vriend, 2004). Wanneer de gezaghebbende, professionele beoordelaars uit het onderwijs en de literatuurkritiek canonboeken en -auteurs als referentiepunt noemen, werkt dit als een bevestiging van de waarde en de positie van de werken (zie § 2.1 en Figuur 1.1).

Tussen de beoordelaars bestaat een bepaalde consensus over welke verzameling boeken wél en welke boeken niet tot een canon behoren. Net als de opvatting en beoordeling van jeugdliteratuur is ook een canon tijd en plaats gebonden. Een canon bevat boeken uit het verleden, maar wordt samengesteld aan de hand van opvattingen uit het heden. Door de jaren heen worden nieuwe boeken gecanoniseerd en verliezen andere boeken hun plek in de ‘lijst’. Ik spreek hier overigens van ‘een’ canon in plaats van ‘dé’ canon, omdat één canon waar iedereen het over eens is niet bestaat. Hiervoor zijn de opvattingen over jeugdliteratuur te veel persoons- en smaakgebonden (Ibidem; de Vries, 1990; Van Lenteren, 2004).

Uit de voorgaande paragrafen blijkt dat de opvattingen over goede jeugdliteratuur uiteenlopen, maar meestal zijn gebaseerd op de ideeën over twee mogelijke functies van jeugdliteratuur. Is het belangrijker dat het boek een literaire waarde heeft of dat het de lezers aanspreekt? Onder de professionele beoordelaars van jeugdliteratuur staan de aanhangers van de ene dan wel de andere opvatting zodanig ver van elkaar af dat dit onvermijdelijk leidt tot twee jeugdboekencanons. De ene canon bevat boeken van hoge literaire kwaliteit en de ander boeken die kinderen graag lezen (Van Lenteren, 2004).

3.9 Conclusie

De in dit hoofdstuk beschreven ontwikkelingen bevestigen de theorie uit Hoofdstuk 2; uit de voorafgaande paragrafen blijkt dat de opvattingen over jeugdboeken tijdsgebonden zijn. De benaderingen van jeugdliteratuur vertonen wél veel overeenkomsten. Ze kunnen gedurende bijna heel het bestaan van het jeugdboek onderverdeeld worden in pedagogische of esthetische benaderingen. Volgens de pedagogische benadering moet lectuur aansluiten bij de opvoeding. Bij de beoordeling van boeken worden overwegend morele argumenten gebruikt. Bij esthetische benadering worden voornamelijk literaire argumenten gebruikt. In eerste instantie stonden de literaire eisen die critici aan jeugdboeken stelden in dienst van de leeservaring van kinderen, maar in de afgelopen decennia verschoven de literaire opvattingen van critici steeds meer richting de ‘kunst-voor-de-kunst’-opvatting. In deze opvatting wordt de literaire waarde belangrijker gevonden dan het oordeel en de beleving van kinderen.

4. Methode

Na in de voorgaande hoofdstukken een beeld geschetst te hebben van de ontwikkeling van de jeugdliteratuur, de opvattingen hierover en de ideeën over de werking van het literaire veld, volgt hier de bespreking van het empirische deel. Het beschreven onderzoek bestaat uit twee onderdelen. Het eerste deel heeft betrekking op de aandacht voor jeugdboeken in verschillende typen Nederlandse media. Het gaat hierbij om oorspronkelijk Nederlandstalige fictieboeken geschreven voor een leeftijd van negen jaar en ouder. Dit onderzoek wordt uitgevoerd aan de hand van een inhoudsanalyse. Het tweede deel van het empirisch onderzoek heeft als doel een licht te werpen op de verdeling van de media-aandacht tussen populaire en literaire jeugdboeken. Om hier uitspraken over te kunnen doen, worden de bij de eerste inhoudsanalyse gevonden boeken en auteurs gekoppeld aan een overzicht van kinderboekprijswinnaars. De waarde die aan een prijs wordt toegekend vormt een indicatie van de literaire dan wel populaire waarde van het boek. De methoden gebruikt bij beide onderzoeken worden in de volgende paragrafen toegelicht.

4.1 Inhoudsanalyse

Zoals eerder vermeld, wordt met het eerste onderzoek de aandacht van Nederlandse media voor jeugdboeken geanalyseerd. De inhoudsanalyse zoals die voor dit onderzoek is opgezet, is er één van het kwantitatief-beschrijvende type. Met het oog op de probleemstelling is deze systematische onderzoeksmethode het meest geschikt. De resultaten van deze variant van de inhoudsanalyse bieden namelijk niet alleen een overzicht van de mate waarin bepaalde kenmerken in het mediamateriaal voorkomen, maar ook of ze met andere kenmerken van het materiaal samenhangen en of er bepaalde patronen zijn aan te wijzen (Wester, 2006: 20). De resultaten zullen dus niet alleen uitwijzen hoeveel en op welke manier er aandacht aan jeugdboeken wordt besteed, maar kunnen bijvoorbeeld ook laten zien of er een verband is tussen het medium en de hoeveelheid aandacht of tussen de doelgroep van een medium en de aard van aandacht.

Onderzoeksmateriaal

Een belangrijke stap in de uitvoering van een inhoudsanalyse is het selecteren van het onderzoeksmateriaal. Gezien het tijdsbestek was het onmogelijk, en niet eens wenselijk, om alle media-aandacht voor jeugdboeken te analyseren. Er is daarom een selectie uit de verschillende media gemaakt. Het belangrijkste selectie criterium was dat de media-informatie over oorspronkelijk Nederlandstalige jeugdboeken voor negen jaar en ouder publiceren.

Allereerst is er voor gekozen om alleen de journalistieke media te analyseren. Dit houdt in dat academische en essayistische aandacht voor jeugdboeken buiten beschouwing werd gelaten. Hetzelfde geldt voor media die zich toelagen op het publiceren van vakgerichte informatie over jeugdboeken,

zoals de tijdschriften voor bijvoorbeeld leerkrachten, bibliotheekmedewerkers of andere professionals uit het boekenvak. Uitsluitel van deze media was nodig omdat vakinformatie zodanig van doel en inhoud verschilt met consumentinformatie dat het een onevenwichtige vergelijking zou worden.

Voor de analyse van de journalistieke media heb ik mij niet willen beperken tot één type medium, bijvoorbeeld door alleen de aandacht in dagbladen te analyseren. De reden hiervoor is dat mijns inziens bij een onderzoek naar aandacht voor jeugdboeken rekening moet worden gehouden met de verschillende partijen voor wie de boekeninformatie interessant is. In tegenstelling tot aandacht voor literatuur voor volwassenen, waarbij de lezer van de bespreking vaak ook degene is die het boek zal aanschaffen of lezen, is een bespreking van jeugdboeken ofwel gericht op degene die het boek aanschafft, meestal de ouder(s), ofwel op de lezer, te weten het kind zelf (Van Peer, 1991; de Vriend, 2006). We hebben hier dus te maken met twee zeer verschillende doelgroepen die in de meeste gevallen niet dezelfde media of dezelfde typen media zullen raadplegen. Zo leeft ruim de helft van de 4-24 jarigen in een huishouden waar dagelijks een krant op de mat valt, maar dit wil lang niet altijd zeggen dat zij die krant zelf ook lezen. Dit wordt voornamelijk door oudere gezinsleden gedaan. Het omgekeerde geldt voor internetgebruik. In 2003 had al bijna tweederde van de jongeren thuis toegang tot het internet. In een groot deel van de huishoudens maakt heel het gezin gebruik van internet, maar cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) laten zien dat jongeren duidelijk het meest actief zijn op de elektronische snelweg (CBS, 2003). Over het lezen van tijdschriften of soortgelijke gedrukte media, zijn voor deze leeftijdscategorie geen specifieke gegevens gevonden.

In verband met het voorgaande zou aandacht voor slechts één type medium een eenzijdig beeld opleveren. Om dit te voorkomen is de aandacht van de volgende zes media geanalyseerd: drie landelijke dagbladen (*NRC Handelsblad*, *de Volkskrant*, *Trouw*), een jeugdkrant (*Kidsweek*), een jeugdmagazine (*Boekermag*) en een jeugdboeken-website (*Leesfeest*). Niet alleen is er bij deze media een onderscheid te maken in verschijningsvorm, print of digitaal, maar ook de doelgroepen verschillen. De dagbladen richten zich primair op volwassenen, terwijl de overige drie uitgaven zich richten op kinderen en tieners. Eén ding hebben de zes media gemeen, ze besteden ieder met zekere regelmaat aandacht aan jeugdboeken.

Met het oog op de grote internetparticipatie van jongeren is het misschien merkwaardig dat maar één website wordt betrokken bij het onderzoek. Er werden echter te weinig geschikte websites gevonden. Het merendeel van de boekensites bestond uit uittrekselsites. Eén van de redenen die deze sites ongeschikt maakten, is dat de sites gericht zijn op leerlingen van het middelbaar onderwijs. De leeftijdsindicatie van de besproken jeugdboeken is daarom meestal minimaal twaalf jaar. Hierdoor blijven veel boeken die wel geschikt zijn voor dit onderzoek, maar zijn geschreven voor een jongere leeftijd, onbesproken.

Geselecteerde media

Ieder journalistiek medium heeft zijn eigen kenmerken en signatuur. Deze zijn vaak van invloed op de invalshoek van de berichtgeving. Om deze reden is er in deze paragraaf een beschrijving van de geselecteerde media opgenomen. De mate van aandacht van de media voor kunst en cultuur wordt ook besproken, omdat in de meeste gevallen de aandacht voor boeken en literatuur hier onder valt.

Dagbladen: NRC Handelsblad, de Volkskrant en Trouw

In het Nederlandse medialandschap maakt men vaak een onderscheid tussen kwaliteitskranten en populaire dagbladen. Dit onderscheid wil niet zeggen dat kranten met het etiket ‘populair’ niet van goede kwaliteit zijn. Het onderscheid is misleidend. De schifting in populair en kwaliteit is gebaseerd op de verhouding tussen (politieke) informatie en amusement of human interest-achtige informatie. Heeft een krant relatief veel informatie en weinig amusement (zoals *NRC Handelsblad*) dan wordt deze krant gerekend tot de categorie ‘kwaliteit’. Is er relatief veel amusement in een krant te vinden (zoals bij *De Telegraaf*), dan krijgt deze krant het stempel ‘populair’ (Bakker & Scholten, 1999). De drie te analyseren kranten, *NRC Handelsblad*, *de Volkskrant*, *Trouw*, zijn alle drie te omschrijven als kwaliteitskrant.

NRC Handelsblad ontstond in 1970 na het samengaan van de *Nieuwe Rotterdamse Courant* en het *Algemeen Handelsblad*; beiden periodieken verschenen al sinds de achttiende eeuw. Het huidige *NRC Handelsblad* heeft een gemiddelde oplage van 240.000 exemplaren per dag (PCM, Cebucco 2007), richt zich op een hoog opgeleid publiek en is te omschrijven als een serieuze krant met veel aandacht voor opinie en achtergrondartikelen. In het profiel van de krant is te lezen dat zij de lezer zelf wil laten denken. Deze visie is terug te vinden in de huidige reclameleus: ‘Slijpsteen voor de geest’. Door de serieuze redactionele formule heeft *NRC Handelsblad* al sinds jaar en dag het imago van een ‘kwaliteitskrant’ (Bakker, 1999). Kunst en cultuur worden over het algemeen nog vaak beschouwd als serieuze onderwerpen die eerder in een kwaliteitskrant dan in een populaire krant thuishoren. Bij het bestuderen van een *NRC*-editie wordt al snel duidelijk dat deze kwaliteitskrant aan de genoemde onderwerpen inderdaad ruimschoots aandacht besteedt. Zo bevat iedere editie een kunstpagina en zijn er verschillende cultuurgerelateerde bijlagen. Met het in 1971 voor het eerst verschenen Cultureel Supplement was *NRC Handelsblad* zelfs de eerste krant met een wekelijkse cultuurbijlage. Later werd het aantal bijlagen uitgebreid en kreeg het dagblad onder andere de bijlage ‘Boeken’ (*NRC Handelsblad*, 9 maart 2007). In deze boekenbijlage, die nog steeds wekelijks op vrijdag verschijnt, wordt zowel fictie als non-fictie besproken en gerecenseerd. Hierbij gaat het in de meeste gevallen om titels voor volwassenen, maar met regelmatig wordt er ook over jeugdboeken en -auteurs bericht. Verder zijn in de bijlage interviews met auteurs, artikelen over het oeuvre van auteurs of essays over aan recent verschenen boeken gerelateerde onderwerpen te vinden (*NRC.nl*, 31 maart 2007).

Het landelijke dagblad *de Volkskrant* verschijnt sinds 1919. De krant wordt door haar uitgever PCM zelfs omschreven als ‘de grootste kwaliteitskrant van Nederland’. Met een oplage van 290.000

exemplaren per dag (Cebucco, 2007), verslaat de krant inderdaad de oplages van haar grootste kwaliteitsconcurrenten *NRC Handelsblad* en *Trouw*.

Hoewel *de Volkskrant* nog steeds de naam heeft een ‘linkse’ krant te zijn, zijn de sociaal-democratische wortels sinds de jaren ’70 al flink afgezwakt. Tegenwoordig vaart de krant een meer liberale koers (Volkskrant.nl, 2007). Uitgever PCM omschrijft de huidige *Volkskrant* als: ‘Een krant met onafhankelijke informatieverstrekking, heldere analyses, goed onderbouwde artikelen en een doordachte onderwerpkeuze’ (PCM, 2007). Net als *NRC Handelsblad* bestaat het lezerspubliek van *de Volkskrant* voornamelijk uit hoger opgeleiden (Ibidem).

Ook bij *de Volkskrant* verschijnt op vrijdag een katern dat zich geheel richt op boeken en aanverwante onderwerpen: ‘Cicero’. Met deze katern richt de krant zich op een zo breed mogelijk publiek. In de zes pagina’s van ‘Cicero’ vindt de lezer besprekingen van zowel fictie als non-fictie boeken over uiteenlopende onderwerpen. Daarnaast zijn in de katern reportages, essays en een wekelijks interview te lezen (PCM, 2007). Tweewekelijks worden er een of meer jeugdboeken besproken. Deze bespreking staat op een vaste plaats op de pagina.

Met een oplage van (ongeveer) 112.000 (Cebucco, 2007) is *Trouw* de kleinste van de drie. Het is ook de jongste. De eerste editie van *Trouw* verscheen ‘pas’ in de aanloop naar de tweede wereldoorlog op 30 januari 1943. De krant werd opgericht in de ondergrondse pers uit het protestants christelijke verzet tegen de Duitse bezetting. Na de oorlog bleef de krant bestaan en de protestants christelijke signatuur bleef behouden. Pas in de jaren tachtig-negentig werd ingespeeld op een minder ingekaderde doelgroep, maar de christelijke insteek bleef belangrijk. De krant richtte zich hierbij op lezers met een brede interesse in de maatschappij en levensbeschouwelijke zaken. Dit deed zij voornamelijk met verschillende bijlagen, zoals ‘Letter&Geest’ en ‘Boeken’ (*Trouw*, 2007). In de boekenbijlage die op zaterdag verschijnt, wordt wekelijks een jeugdboekenrecensie gepubliceerd. Deze staat herkenbaar ingekaderd op een vaste plek op de pagina.

Kidsweek

Sinds april 2003 bestaat er een weekkrant voor jongeren vanaf 10 jaar: *Kidsweek*. In deze krant wordt Nederlands en buitenlands nieuws aangevuld met nieuws over sport, wetenschap, entertainment, televisie, games, boeken en muziek. De berichten worden op een voor jongeren toegankelijke en begrijpelijke manier geschreven en zijn toegespitst op hun kennis en interesses. Het doel van de krant is jongeren op een onafhankelijke en objectieve manier te informeren over het nieuws en de achtergronden van het nieuws, aldus de uitgever (*Kidsweek*, 31 mei 2007). En dat lijkt te lukken; de krant is een succes en had in 2006 een oplage van 50.000 exemplaren per editie (*MissMag*, 31 mei 2007).

De uitgeverij van *Kidsweek* heeft in opdracht van verschillende organisaties al een aantal maal thema edities van de krant uitgebracht. Zo werden vorig jaar in samenwerking met het CPNB en Stichting lezen een Kinderjurykrant en een Kinderboekenweekkrant uitgebracht. Deze twee kranten

worden niet meegenomen in de analyse, omdat het geen reguliere edities zijn. Toch geven deze uitgaven aan dat *Kidsweek* haar naam wel degelijk durft uit te lenen voor boekgerelateerde initiatieven. Blijkbaar is de uitgever niet bang dat boeken door de lezers als stoffig en saai zullen worden ervaren en dat het onderwerp hun af zal schrikken. Dit blijkt overigens ook aan de aandacht die de krant wekelijks aan boeken schenkt. Er is in iedere editie minimaal één pagina aan boeken gewijd.

Boekermag

Boekermag is een cultuurtijdschrift voor kinderen. Het blad is een uitgave van Stichting Kinderboekenpas. Deze stichting wil het lenen en kopen van jeugdboeken promoten bij kinderen tot 18 jaar. Het magazine *Boekermag* verschijnt drie keer per jaar en is gratis mee te nemen bij bibliotheken, boekhandels en op school. In het tijdschrift worden voornamelijk boeken besproken, maar er is ook aandacht voor theater en musea.

Eigenlijk is *Boekermag* twee tijdschriften in één. Als je *Boekermag* omdraait heb je *Boekermag junior*. Dit onderdeel van het blad beslaat een kleiner aantal pagina's en is gericht op jongere kinderen (tot ± 9 jaar). *Boekermag junior* zal bij de analyse buiten beschouwing worden gelaten. De boeken die in dit deel van het tijdschrift worden besproken zijn voor een te jonge doelgroep.

Leesfeest.nl

De website *Leesfeest* was in de kinderboekenweek van 2001 voor het eerst te bezoeken. Op de site worden recensies van binnen- en buitenlandse jeugdboeken, columns van auteurs, achtergronden en interviews gepubliceerd. Daarnaast zijn er boekhoroscopen en voorpublicaties te lezen en kan de bezoeker spelletjes doen. Voor de columns, achtergronden en interviews leveren verschillende jeugdboekenauteurs een bijdrage. De recensies worden geschreven door een volwassen (vrijwillige) redactie. De besproken boeken staan geordend binnen leeftijdscategorieën van 4+, 6+, 9+, 12+, 14+, 16+. Voor dit onderzoek komen alleen de vier laatste leeftijdscategorieën in aanmerking.

De redactie van *Leesfeest* probeert alle aspecten van de jeugdliteratuur op vlotte, hippe en begrijpelijke manier te presenteren. Het vlotte en hippe wordt hierbij als zeer belangrijk beschouwd omdat lezen, aldus de redactie, door veel kinderen als een "suffe" bezigheid wordt gezien. *Leesfeest* wil een betrouwbare en actuele site zijn. Daarnaast wil zij het contact tussen jeugdboekenauteurs en hun lezers vergemakkelijken en bevorderen (Stichting Leesfeest, 2006).

De content van de site wordt regelmatig aangevuld. Maandelijks schrijft een kinderboekenauteur of -illustrator een column en plaatst de redactie een biografie. Iedere maandag verschijnen er minstens twee nieuwe recensies. De redactie bespreekt zoveel mogelijk recent verschenen titels, maar er staan ook oudere 'klassiekers' in de lijst met recensies.

Leesfeest begon als een klein initiatief. Met een groepje vrijwilligers werd een onafhankelijke site opgezet waarvan het doel was om het lezen door kinderen te bevorderen. Nu, zes jaar later, is dat

nog steeds het primaire doel. De site is echter zodanig gegroeid dat hij ondergebracht moest worden in een stichting (Stichting Leesfeest) om toekomstige groei in goede banen te kunnen leiden. Dat de site het goed doet is af te lezen aan de bezoekersaantallen. Het maandelijkse gemiddelde is 15.000 unieke bezoekers. Hoewel de doelgroep uit kinderen bestaat, wordt de site regelmatig bezocht door volwassenen (Ibidem).

Onderzoekperiode

De te onderzoeken periode wordt in de onderzoeksvraag al duidelijk aangegeven. De vraagstelling spitst zich toe op de media-aandacht voor jeugdboeken in het jaar 2006. Andere jaren worden buiten beschouwing gelaten, omdat het doel van dit onderzoek is het schetsen van een beeld van de wijze waarop huidige media-aandacht besteden aan jeugdboeken en de auteurs van deze boeken. Door het jaar 2006 te kiezen als onderzoekperiode, is het mogelijk om een duidelijk afgebakend en toch zeer actueel tijdvak te analyseren. De keuze voor een periode van een jaar is te verantwoorden met het gegeven dat binnen dit tijdsbestek de cyclus die begint met het verschijnen van nieuwe titels en ‘eindigt’ met de toekenning van boekenprijzen, in zijn geheel wordt doorlopen.

Steekproef

In de probleemstelling wordt gesproken over ‘media-aandacht’. Dit houdt in dat alle aandacht van de geselecteerde media voor jeugdboeken meegenomen kan worden in het onderzoek. Dus niet alleen aandacht in de vorm van recensies, maar bijvoorbeeld ook als een nieuwsbericht over een uitgereikte jeugdboekenprijs of interview met een jeugdboekenauteur. Omdat de omvang en de tijd die staat voor dit onderzoek het niet toelaten om alle aandacht voor jeugdboeken in de geselecteerde media te analyseren, wordt er een steekproef getrokken. Hierbij wordt rekening gehouden met het feit dat niet alle media een zelfde verschijningsvorm hebben. Elk medium heeft zijn eigen logica en deze moet meegenomen worden in de opzet van de steekproef (Wester, 2006: 50; Hansen et al., 1998: 103).

De aandacht voor jeugdboeken is bij twee media wekelijks, namelijk in *Kidsweek* en *Trouw*. In *de Volkskrant* verschijnt om de week een jeugdboekenrecensie in de boekenbijlage. Bij *NRC Handelsblad* is de aandacht voor jeugdboeken minder regelmatig, maar ook ongeveer om de twee weken. *Boekermag* besteedt iedere editie aandacht aan boeken, maar verschijnt daarentegen maar drie keer per jaar. De website *Leesfeest* is vierentwintig uur per dag toegankelijk. Maar hoewel bekend is dat de site iedere maandag met twee recensies wordt aangevuld en *Leesfeest* in die zin dus ook wekelijks is, is op de site achteraf niet te achterhalen wanneer welke recensie is geplaatst. Dus ook niet welke recensies in 2006 zijn geplaatst en welke in de jaren daarvoor. De recensies staan op alfabetische volgorde en een publicatiedatum wordt nergens vermeld. Dit levert geen problemen op want oud of nieuw, de recensies waren gedurende het jaar 2006 in te zien en komen dus allemaal in aanmerking voor de analyse. In januari 2007 is een inventarisatie gemaakt van de *Leesfeest*-recensies. De recensies die er later in 2007 zijn bijgekomen, zijn van dit onderzoek uitgesloten.

Op basis van het voorgaande is duidelijk dat op de vier kranten, het tijdschrift en de website niet één steekproef toegepast kan worden. Besloten is dat een steekproef van 25 geanalyseerde berichten per medium voldoende is om een betrouwbaar resultaat te verkrijgen. Er is daarom gekozen om bij de dagbladen de editie met boekenbijlage (zowel bij *de Volkskrant* als bij *NRC Handelsblad* op vrijdag, maar bij *Trouw* op zaterdag) om de twee weken te analyseren, beginnend bij het eerste jeugdboekenbericht in januari. Bij meerdere berichten in één week, wordt het eerste bericht geanalyseerd. Is het eerste bericht ongeschikt, bijvoorbeeld omdat een boek wordt besproken dat geschreven is voor een jongere doelgroep of omdat het gaat om een vertaald boek of buitenlandse auteur, dan wordt het eerstvolgende geschikte bericht gebruikt. Bij *Kidsweek* wordt dezelfde methode toegepast als bij de dagbladen, om de week het eerste geschikte bericht. Bij *Boekermag* wordt een soortgelijke methode toegepast. *Boekermag* bespreekt gemiddeld per editie 35 boeken. Alledrie de edities van 2006 worden in het onderzoek meegenomen, maar alleen iedere vierde boekbespreking wordt geanalyseerd. Op de website *Leesfeest* zijn in januari 2007 183 titels voor 9 jaar en ouder in te zien. Dit zijn zowel Nederlandse als buitenlandse titels. Om uit te komen bij het steekproef aantal van 25 besprekingen wordt iedere zevende bericht geanalyseerd. Ook hierbij geldt dat wanneer het zevende recensie een vertaald werk bespreekt de eerstvolgende oorspronkelijk Nederlandstalige titel wordt genomen.

Hoewel de keuze van de edities van de dagbladen en *Kidsweek* redelijk willekeurig is, zijn de edities die uitkwamen in de periode van de kinderboekenweek (4 tot 14 oktober 2006) en de uitgaven van die week daarvoor wel bewust meegenomen in de analyse.

Tijdens de analyse wordt rekening gehouden met twee belangrijke afbakeningen: de berichten moeten betrekking hebben op boeken met een leeftijdsindicatie van negen jaar en ouder en daarnaast moet het gaan om oorspronkelijk Nederlandstalige boeken; vertalingen worden dus uitgesloten. Tot slot moeten de beschouwingen geschreven zijn door (semi-) professionele critici en niet door kinderen. Op deze manier zijn de beschouwingen beter vergelijkbaar. Ook deskundigen kunnen qua aanpak en oordeel van elkaar verschillen, maar kinderen oordelen net weer anders. Volgens Van Lierop-Debrauer laten zij vaker hun persoonlijke belangen, smaak en behoeften meewegen. Ook onderbouwde argumentatie ontbreekt vaak, en dat is het grote verschil met deskundige volwassenen (Van Lierop-Debrauer, 2006).

Beschikbaarheid onderzoeksgegevens

De vier kranten zijn in te zien in de Koninklijke Bibliotheek (KB) in Den Haag. Daar zijn ze gescand op relevante berichten via de hiervoor beschreven onderzoeksmethode. Vervolgens is voor de drie dagbladen via Krantenbank Lexis Nexis² gecontroleerd of alle te vinden berichten ook werkelijk gevonden waren. Hiervoor werden de zoektermen “kinderboek*”, “Jeugdboek*”, “kinderliteratuur” en “jeugdliteratuur” gebruikt. Het was niet mogelijk om alleen LexisNexis te gebruiken, omdat de

² Lexis Nexis is te raadplegen via: www.lexisnexis.nl.

uitgever bij sommige artikelen geen recht had op her-publicatie en de artikelen daardoor niet digitaal toegankelijk waren. Bovendien bleek tijdens de proefselectie voorafgaande aan het onderzoek dat een zeer ingewikkelde zoekmethode nodig was om meerdere artikelen te verzamelen en dat de kans dat er artikelen niet gevonden werden zeer groot bleef.

De drie edities van *Boekermag* waren verkrijgbaar via de Rotterdamse openbare bibliotheek en de website *Leesfeest* is via internet te raadplegen.

Meetinstrument

Om een controleerbare, valide inhoudsanalyse te kunnen uitvoeren is een goed opgezet en eenduidig toegelicht meetinstrument nodig. Voor de globale opzet van het meetinstrument is het stappenplan van Hansen, Cottle, Negrine & Newbold (1998) voor het samenstellen van een coderingsschema gevolgd. Voor een toespitsing op het onderwerp is gebruik gemaakt van de studie *Intellectualisation and Art World Development* van Baumann (2001). Baumann onderzocht de veranderde kritische waardering van film aan de hand van een inhoudsanalyse van filmkritieken. De resultaten geven antwoord op het vraagstuk hoe de aard van kritiek bijdraagt aan de ontwikkeling van de artistieke status van een cultureel product. Critici onderbouwen hun oordeel over een cultureel product met in het veld ontwikkelde kenmerken die een product al dan niet als artistiek herkenbaar maken. Met het meetinstrument dat Baumann voor zijn onderzoek ontwikkelde probeert hij deze karakteristieken te benoemen. Dit doet hij door een aantal technieken te omschrijven die critici toepassen voor het onderbouwen van hun oordeel.

De methode is geïnspireerd op die van Baumann, omdat ondanks dat hij zich met zijn studie richtte op de filmkritiek, zijn methode zodanig van aard is dat hij voor een groot deel toepasbaar is op de (jeugd)literaire kritiek. De werkwijze van critici bij hun beoordeling van uiteenlopende typen culturele producten vertonen onderling namelijk veel overeenkomsten. Net als niet alle films als kunstwerken worden gezien, zijn niet alle fictieteksten per definitie literatuur. Zoals al duidelijk werd uit het theoretisch kader, zal ook een cultureel product zoals een fictietekst voor critici moeten voldoen aan bepaalde esthetische karakteristieken wil deze als literatuur benoemd worden door degene die hen deze status kunnen en mogen toekennen, zoals literaire critici of uitgevers.

Variabelen en afbakening

De resultaten van de inhoudsanalyse zullen een antwoord moeten geven op de hoofdvraag. Met het coderingsschema (zie Bijlage 1) moet alle benodigde informatie verzameld worden. Voor dit onderzoek houdt dat in dat er 21 variabelen zijn vastgesteld aan de hand waarvan de onderzoekseenheden (de te analyseren berichten) worden geanalyseerd. De eerste zeven variabelen hebben een beschrijvende functie. Zij geven aan om welk **type medium** het gaat (print of digitaal) in welk medium het bericht is verschenen (**titel medium**), op welke datum (**datum publicatie**), wat de titel van het bericht is (**titel bericht**) en om welk soort bericht het gaat (**soort bericht**). Voor deze

laatste variabele zijn vijf soorten berichten te onderscheiden: 1. recensie (herkenbaar door het aanwezige, beargumenteerde waardeoordeel); 2. bespreking (bespreking zonder waardeoordeel of met een kort, niet-beargumenteerd oordeel); 3. nieuwsbericht (aandacht voor een boek naar aanleiding van een actuele gebeurtenis); 4. achtergrondartikel/ reportage (bericht waarin achtergrondinformatie over boek/auteur wordt gegeven of ooggetuigenverslag van een evenement naar aanleiding van boek/auteur); 5. interview (weergave van vraag-en-antwoord gesprek met auteur).

Na het vastleggen van deze algemene variabelen werd gekeken of de schrijver van het bericht, de criticus, wordt genoemd. Is dit het geval dan werd de naam van deze criticus op het coderingsformulier genoteerd (**criticus bericht**). Als een criticus bij naam genoemd wordt, draagt dit bij aan de opbouw van zijn herkenbaarheid en reputatie (Baumann, 2001).

Ook werd genoteerd uit hoeveel woorden het bericht bestaat (**grootte bericht**). Dit laatste lijkt misschien niet direct relevant te zijn voor dit onderzoek, maar toch is er wel degelijk een en ander uit op te maken. Zo beweert Baumann (2001) dat critici die een werk serieus nemen langere beschouwingen schrijven, zodat ze kunnen uitwijden over de kwaliteiten of beperkingen van een werk. Ze kunnen zo hun uitgebreide analyse weergegeven, in tegenstelling tot een meer oppervlakkige behandeling van werk dat naar hun inzien niet de moeite waard is. De woorden van de berichten in *Boekermag* en *Kidsweek* werden handmatig geteld. Om de woorden van de berichten uit de dagbladen te tellen, werden de bewuste berichten, zo ver mogelijk, opgezocht in LexisNexis. Deze databank vermeld bij ieder bericht het aantal woorden. Het aantal woorden van de *Leesfeest*-berichten werd geteld met behulp van de *word count*-optie in MS Word.

Naast het verzamelen van de hiervoor genoemde beschrijvende gegevens is het van belang om te registeren welke titel (**titel besproken boek**) en welke auteur (**besproken auteur**) de primaire aandacht krijgen in het bericht. Het hoeft niet zo te zijn dat deze twee variabelen altijd samen voorkomen. Soms zal alleen het boek en een andere keer alleen de auteur worden besproken. Wanneer de primaire aandacht in een bericht uitging naar het boek, maar de auteur werd wel genoemd, dan werd zijn naam toch genoteerd onder de variabele besproken auteur. Het gaat bij deze variabele om het 'noemen': het feit dat een boek of auteur aandacht krijgt. De omvang van de aandacht is hierbij niet van belang. Wanneer de naam van de auteur of een boektitel alleen werd vermeld als onderschrift bij een artikel, bijvoorbeeld in de vorm van boekgegevens, werd de titel of auteur niet genoteerd op het codeerformulier.

Het is mogelijk dat er in één bericht meerdere titels of meerdere auteurs worden behandeld. Besprekingen worden ook wel aangeduid als een 'exclusieve' bespreking, wanneer het gaat om één auteur/titel, of als 'meervoudige' bespreking als er meer dan één titel/auteur wordt genoemd (Janssen, 1994:47). Wat voor soort bespreking het geanalyseerde bericht betreft, wordt aangegeven bij de variabele **type bespreking**. Bij de variabele 'type bespreking' kunnen de volgende verschijningsvormen worden aangevinkt: 1. één titel; 2. meerdere titels; 3. titel en auteur; 4. één auteur; 5. meerdere auteurs; 6. meerdere titels en auteurs.

Naast het type bespreking wordt aangegeven of het besproken boek een **debuut** is. Dit zal niet altijd vermeld worden in het bericht, maar het kan in de meeste gevallen via de uitgeverssite worden opgezocht. Dit geldt ook voor de eerste verschijning van een boek (**jaar 1^e verschijnen**) dat met een jaartal wordt aangegeven. In veel gevallen zal het besproken boek recentelijk zijn verschenen, maar dit hoeft niet altijd het geval te zijn. Ook een ouder boek kan centraal staan in een bespreking, bijvoorbeeld bij een net verschenen herdruk. Als er voor gekozen wordt om een ouder boek te bespreken, is er een reden geweest waardoor dat boek de (hernieuwde) interesse heeft opgewekt van de auteur van het bericht. Het boek zal zeer waarschijnlijk gedurende zijn bestaan al een bepaalde status hebben verworven. Zo kan het bijvoorbeeld deel uit maken van een jeugdboekencanon.

De vraag of eventuele prijzen of bekroningen van het boek of de auteur worden genoemd (**prijzen auteur genoemd**) is van belang omdat dergelijke onderscheidingen vaak als indicatie worden gezien van de 'kwaliteit' van de auteur. Daarbij is deze informatie relevant voor het tweede deel van het onderzoek voor deze thesis waarin wordt onderzocht of er een verband bestaat tussen besproken boeken en gelauwerde boeken.

Het tweede deel van het coderingsschema is gebaseerd op het meetinstrument van Baumann (2001). Baumann analyseerde zijn berichten over film vanuit twee invalshoeken die ik in grote lijnen heb overgenomen voor mijn meetinstrument. Slechts daar waar een categorie specifiek betrekking had op film heb ik deze aangepast. Wanneer bijvoorbeeld gesproken werd van regisseur (directe producent van een film) is dit veranderd in auteur (directe producent van een boek).

Allereerst wordt gekeken naar het gebruik van **specifieke termen** die critici gebruiken bij hun beschrijving en beoordeling. Alle kritieken van culturele producten kennen een vocabulaire met specifieke termen. Vaak vertonen deze termen overeenkomsten met termen uit artistieke kritieken van (andere) 'hoge kunst'-genres. Bij dergelijke benamingen kun je denken aan woorden die gebruikt worden om een professionele, gefundeerde beoordeling weer te geven, zoals: literatuur, briljant, geïnspireerd, meester, intelligent of werk. Deze categorie termen krijgt van Baumann de classificatie **'high art'-termen**. Daarnaast onderscheidt hij benamingen die gebruikt worden om de door de criticus uitgevoerde analyse weer te geven, de zogenoemde **'critical'-termen**. Dit kunnen woorden zijn zoals: compositie, genre, metafoor, woordkeus of toon (Ibidem:412). Voor dit onderzoek is er een lijst van termen opgesteld (Bijlage 2). De lijst is samengesteld na het scannen van berichten uit 2005 op veelvoorkomende benamingen. Termen die in de berichten uit 2005 meerdere keren voorkwamen, werden genoteerd en ingedeeld in de high-art-categorie en de critical-categorie. Voor het herkennen van gebruikte critical-termen heb ik mij mede gebaseerd op Van Peer, wiens theorie eerder werd besproken in paragraaf 2.5. Een belangrijk en opvallend aspect van jeugdliteratuur, is volgens Van Peer de extra aandacht die aan vormkenmerken van een tekst wordt besteed. Met critical-termen brengen critici deze vormkenmerken onder woorden.

Wanneer in een te analyseren bericht één of meerdere termen voorkomen die op de lijst staan, dan zal dit worden aangegeven op het coderingsformulier. Komen er in één bericht meerdere van de

geselecteerde termen voor, dan is hieruit af te leiden dat de criticus het werk op een kunstniveau heeft benaderd, aldus Baumann (2001). Als tijdens het coderen blijkt dat er een high-art of critical-term veelvuldig in de berichten wordt gebruikt, maar niet op de lijst staat, dan wordt dit aangegeven.

De tweede op Baumann gebaseerde invalshoek betreft de werkwijzen van critici. Bij het bespreken van kunst zouden critici meer analyserend en interpreterend te werk gaan dan bij datgene dat zij als niet-kunst beschouwen. Bijvoorbeeld boektitels die in een grote oplage verschijnen en zeer marktgericht zijn, zoals *Bouquet-reeks* romans. Bij hun analyse maken critici gebruik van een aantal middelen en concepten om vergelijkingen te maken en onderscheid aan te brengen bij het bespreken van verschillende werken (Ibidem:412). Er worden zeven classificatie technieken onderscheiden. De eerste is het gelijktijdig aanwezig zijn van **positief en negatief commentaar**. Het idee hierachter is dat literatuur complex is en niet makkelijk is te interpreteren of waarderen. Een gemixt commentaar is een signaal dat de criticus het werk op verschillende aspecten heeft beoordeeld en het als ‘kunst’ heeft benaderd. Een tweede techniek is het **refereren naar de auteur** of zijn eerdere werk door deze bij naam te noemen. Serieuze kunst behoeft erkenning van de naam van de kunstenaar. Door de auteur bij naam te noemen op te verwijzen naar zijn oeuvre krijgt hij erkenning als producent van het werk.

Bij zowel de derde als vierde techniek wordt gebruik gemaakt van vergelijkingen: een **vergelijking van auteurs** of een **vergelijking van boektitels**. Het debat over de literaire waarde van een werk vindt vaak plaats binnen een context van het werk van andere auteurs. Door auteurs en hun prestaties onderling met elkaar te vergelijken, ontstaat het beeld dat de waardebeoordeling van het besproken werk tot stand komt op een ontwikkelde en geïnformeerde manier. Met het leggen van verbanden tussen verschillende werken kunnen critici de juistheid van hun analyses illustreren en tegelijk blijf geven van hun literaire kennis (ibidem).

Het **interpreteren van een werk** is de vijfde techniek die critici kunnen toepassen. Kunst spreekt tot de verbeelding en in kunstwerken, zoals literatuur, worden ook vaak metaforen herkend. Zo interpreteren sommige critici het verhaal van een boek en leggen de ‘diepere’ of verborgen betekenis bloot. Deze interpretaties zijn subjectief en geven vaak aanleiding tot discussie. Critici zullen bepaalde termen gebruiken om hun interpretatie te verwoorden. Groep 4 van de lijst met critical-terminen zoals hierboven beschreven, zijn soortgelijke termen. Zij kunnen dienen als signaalwoorden ter herkenning van een interpretatie.

De zesde techniek is **het plaatsen van kunst tegenover entertainment**. In het theoretisch kader kwam al aan de orde dat er in de literaire wereld een scheidslijn loopt tussen boeken die gepubliceerd worden vanwege hun literaire waarde en boeken die gericht zijn op het grote publiek met als enig doel een grote winstmarge. Deze ‘populaire’ boeken worden als het tegenovergestelde gezien van de ‘serieuze’ boeken of ‘literaire’ boeken. Alleen als in het bericht deze twee categorieën als elkaars tegenovergestelde worden genoemd, wordt deze techniek als aanwezig genoteerd.

Tot slot de zevende techniek: *'to easy to enjoy'*. Om kunst te kunnen waarderen moet je een bepaalde inspanning leveren. Een boek dat een te toegankelijk plot heeft kan als oppervlakkig worden afgedaan. Subtiële of complexe verhaallijnen hebben voor veel critici een meerwaarde.

Door het toepassen van de classificerende technieken van Baumann wil ik op kunnen maken op welke manier critici een boek of auteurs bespreken in hun berichten. Uit de resultaten zal blijken of zij dit op een literaire manier doen of niet.

Veel van de hiervoor genoemde variabelen zeggen iets over het wel of niet expliciet noemen van bepaalde kenmerken van de tekst of een auteur. Bijvoorbeeld de naam van de auteur, gewonnen prijzen of 'literaire' teksteigenschappen. Ieder besluit van een criticus om een kenmerk wel of niet te behandelen in zijn stuk, drukt een opvatting uit. Wanneer iets expliciet genoemd wordt, vindt de criticus het blijkbaar het noemen waard. Het is voor hem een belangrijk element.

5. Resultaten inhoudsanalyse type aandacht en opvattingen

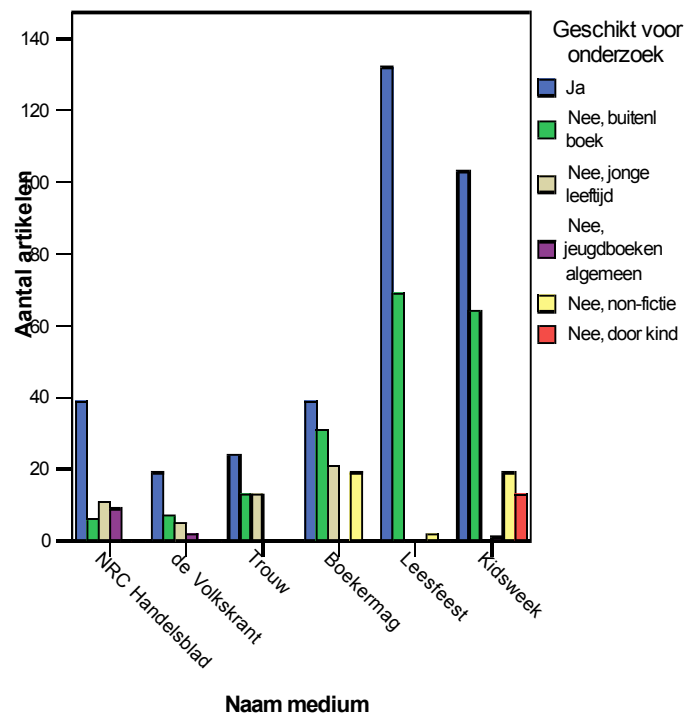
In het voorgaande hoofdstuk werd de methode van het eerste onderzoek uiteen gezet. In dit hoofdstuk worden de resultaten gepresenteerd. Allereerst wordt aandacht besteed aan de omvang en samenstelling van de aandacht voor jeugdboeken. Hierna spitsen de resultaten zich toe op de inhoudelijke aspecten van de berichten en de genoemde classificerende technieken

5.1 Totale aandacht aan jeugdboeken voor en na afbakening

In 2006 verschenen in de onderzochte media-edities in totaal 661 berichten waarin aandacht werd besteed aan jeugdboeken of jeugdboekenauteurs. 356 van deze berichten worden relevant geacht voor de analyse. De overige berichten zijn ongeschikt omdat ze aandacht besteden aan buitenlandse boeken of auteurs (190 berichten) of omdat het ze oorspronkelijk Nederlandstalige non-fictie boeken (40 berichten) of boeken met een te lage leeftijdsindicatie (50 berichten) bespreken. In twaalf gevallen wordt aandacht besteed aan jeugdboeken in het algemeen, zonder dat specifieke titels of auteurs werden genoemd. Bijvoorbeeld een opiniebericht over het oordeel van een jeugdboekenjury of een bericht geschreven naar aanleiding van de kinderboekenweek. In *NRC Handelsblad* verschenen negen van deze algemene jeugdboekenberichten. *Kidsweek* publiceerde als enige medium berichten geschreven door kinderen. De jongerenkrant deed dit dertien keer. Ook deze berichten worden ongeschikt bevonden voor de analyse, omdat het hierbij gaat om publieksbeoordelingen.

In totaal worden 143 berichten gebruikt voor de analyse. Zoals uit de op de volgende pagina afgebeelde figuur (Figuur 5.1) is op te maken, verschilt het aantal berichten per medium aanzienlijk. De in jeugd gespecialiseerde media *Kidsweek*, *Leesfeest* en *Boekermag* publiceerden de meeste berichten. *Leesfeest* heeft met 132 de meeste berichten. Het dagblad *de Volkskrant* heeft met 19 berichten het kleinste aantal berichten.

Het totaal aan relevante berichten overtreft in de meeste gevallen het steekproef aantal van 25. Bij *de Volkskrant* en *Trouw* blijkt het aantal geschikte berichten niet voldoende om aan dit streefgetal te kunnen voldoen. Het aantal relevante berichten bij de twee dagbladen ligt onder de gewenste hoeveelheid. *Trouw* publiceerde 50 berichten over jeugdboeken waarvan 26 berichten ongeschikt zijn voor de analyse. Dertien van deze berichten bespreken buitenlandse boeken of auteurs en de dertien overige berichten hebben betrekking op boeken voor lezers jonger dan negen jaar oud. Bij *de Volkskrant* waren van de 33 verschenen berichten, maar 19 berichten geschikt voor de analyse. Dit komt niet door een grote aandacht voor irrelevant geachte boeken, zoals bij *Trouw*, maar de krant besteedt met 33 berichten, vergeleken met het aantal berichten van de andere media, sowieso de minste aandacht aan jeugdboeken.

Figuur 5.1: Totale aandacht jeugdboeken in onderzochte media van het jaar 2006

Verdeling soort bericht

Tijdens het analyseren werden vijf soorten berichten onderscheiden: recensies, besprekingen, nieuwsberichten, achtergrond artikelen/reportages en interviews. Figuur 5.2 laat de verdeling van deze soorten berichten zien in percentages van het totaal aantal geanalyseerde berichten. Met een grote meerderheid van 62% zijn de meeste berichten recensies. De nieuwsberichten, achtergrond artikelen en reportages hebben samen een aanzienlijk kleiner aandeel. Zij beslaan 6,5% van het totale aantal.

Figuur 5.2: Aandeel per soort bericht aangegeven in percentages van het totaal aantal geanalyseerde berichten

Gekeken naar de verdeling van het aantal berichtsoorten per medium, wordt duidelijk dat bij alle media de recensie het meest voorkomt, behalve bij *Boekermag* (zie Tabel 5.1). Van de 25 bestudeerde berichten van dat medium zijn 20 een bespreking. Slechts vier berichten zijn recensies.

Bij *NRC Handelsblad* is de verdeling qua soort berichten het meest gespreid. Hoewel meer dan de helft van de berichten recensies zijn (15 berichten), publiceerde de krant nog 7 interviews, 2 nieuwsberichten en 1 achtergrondartikel. De verdeling van berichtsoorten is het minst gespreid bij *Leesfeest*. Van de geanalyseerde website berichten zijn er 23 een recensie en twee een bespreking. Dit is geen opvallende uitkomst aangezien alleen het boekbesprekingdeel van de site is geanalyseerd.

Tabel 5.1: Aantal berichten per berichtsoort, per medium

		Naam medium						Totaal
		NRC Handelsblad	de Volkskrant	Trouw	Boekermag	Leesfeest	Kidsweek	
Soort bericht	Recensie	15	20	20	4	13	13	89
	Bespreking	0	1	1	20	3	3	26
	Nieuwsbericht	2	0	0	0	0	0	5
	Achtergrondartikel	1	1	1	0	2	2	4
	Interview	7	2	2	1	7	7	19
Totaal		25	19	24	25	25	25	143

Grootte bericht

In totaal besteden de media 70.153 woorden aan jeugdboeken (Tabel 5.2). Het *NRC Handelsblad* gebruikt het grootste aantal woorden voor haar besprekingen, namelijk 20.018 woorden. *Boekermag* heeft het kleinste aantal woorden nodig, namelijk 4.013 woorden. Het valt op dat hoewel er van *Kidsweek* en *Leesfeest* meer berichten zijn geanalyseerd dan van de dagbladen *de Volkskrant* en *Trouw*, de totale grootte van de berichten van de laatstgenoemde kranten toch de totale grootte van de kinderkrant en website overtreft.

Het grootste bericht over een jeugdboek of jeugdboekenauteur verscheen in *NRC Handelsblad*. Het bericht heeft een omvang van 2.568 woorden. Dit verschilt 2.514 woorden met het kleinste bericht dat verscheen in *Boekermag* (54 woorden).

In alle media verschijnen het merendeel van de jeugdboekenrecensies in een vooraf vastgestelde manier, die meestal herkenbaar is door de opmaak. Ze staan bijvoorbeeld in een kader of op een vaste plaats op de pagina. Door dit herkenbare, vaststaande stramien krijgen de recensies van één medium vaak een vergelijkbare omvang. De grote afwijkingen van het gemiddelde worden veroorzaakt door andere berichtgenres. Voor een bespreking worden meestal minder woorden gebruikt, en voor een interview meer woorden. *NRC Handelsblad* heeft de grootste spreiding over

berichtgenres ook de grootste afwijkingen van het gemiddelde. *Leesfeest* en *Boekermag* hebben met de minste spreiding ook de kleinste afwijkingen.

Tabel 5.2: Grootte per bericht per medium

Naam medium	Totaal	Gemiddelde	Minimum	Maximum	Mediaan	Std. Deviatie
NRC Handelsblad	20.018	800,72	256	2568	560,00	674,381
de Volkskrant	13.422	706,42	114	1661	770,00	346,166
Trouw	70.153	490,58	54	2568	425,00	404,698
Boekermag	4.013	160,52	54	900	117,00	160,921
Leesfeest	10.752	430,08	61	732	451,00	130,740
Kidsweek	11.024	459,33	60	1385	311,00	304,233
Totaal	10.924	436,96	77	750	410,00	185,314

Criticus genoemd

In het theoretisch kader werd beschreven hoe een literair criticus gedurende zijn carrière een naam op kan bouwen. Eén van de dingen die de herkenbaarheid van een criticus vergroot is de vermelding van zijn of haar naam onder hun bericht. Op die manier zijn ze voor de lezer te identificeren als de schrijver van het bericht, maar ook als een criticus die bepaalde waarden en aspecten bij de beoordeling van boeken voorop stelt. Al kan dit natuurlijk alleen als de criticus consequent te werk gaat en niet voortdurend zijn of haar eisen en voorkeuren verandert.

Bij de 143 berichten werd totaal 111 keer de naam van de criticus vermeld (zie Tabel 5.3). In de berichten van de website *Leesfeest* werd altijd de criticus vermeld. Ook bij de drie dagbladen en in *Kidsweek* werd de naam van de criticus bijna altijd vermeld. Bij de artikelen in *Boekermag* daarentegen gebeurde dit geen enkele keer. Na het interpreteren van de resultaten blijkt dat er een matig verband bestaat tussen het mediumtype en het noemen van de naam van een criticus (Cramér's $V = 0,377$, $p = 0,000$).³ Als een criticus voor een medium voor volwassenen schrijft, is de kans iets groter dat hij met naam genoemd wordt, dan wanneer hij voor een jeugdmedium schrijft.

Behalve de informatie of critici bij naam worden genoemd en in welke mate, is het ook interessant om te weten wélke auteurs worden genoemd. Zijn er bijvoorbeeld auteurs die per medium vaker genoemd worden dan anderen? Uit het recensiebestand blijkt dat bij *NRC Handelsblad* zes auteurs bij naam genoemd worden. De auteur die hierbij opvalt, is Monique Snoeijen. Zij schreef 12 van de 25 geanalyseerde berichten. Bij *de Volkskrant* zijn 16 van de 17 berichten waarbij een auteur werd genoemd, geschreven door Pjotr van Lenteren. Bas Maliepaard schreef de meeste berichten voor *Trouw*. Zijn naam staat onder 22 van de totaal 24 berichten. De auteur van het andere bericht is Arjan Peeters. Bij *Kidsweek* is er ook één auteur die een grote meerderheid aan berichten heeft geschreven.

³ Cramér's V is een associatiemaat die gebruikt wordt om statistische samenhang tussen twee variabelen vast te stellen.

Thomas de Veen schreef 14 van de 22 berichten met een aanwijsbare auteur. De acht anderen werden geschreven door Annemarie Terhell (7 berichten) en Joukje Akveld (1 bericht).

Boekermag en *Leesfeest* pakken het anders aan. Bij de berichten van *Boekermag* werd zoals eerder gezegd geen enkele criticus vermeld. Ook in het colofon van het tijdschrift is geen naam te vinden die verbonden kan worden met de besproken kinderboeken. De website *Leesfeest* vermeldt wel bij ieder bericht de criticus, maar gebruikt hiervoor alleen de voornamen. Er blijft hierdoor een bepaalde anonimiteit bestaan. Een volledig overzicht van de genoemde critici is te vinden in Bijlage 3.

Tabel 5.3: Aantal berichten waarbij de criticus genoemd wordt per medium

		Criticus genoemd		Totaal
		Ja	Nee	
Naam medium	NRC Handelsblad	24	1	25
		96,0%	4,0%	100,0%
	de Volkskrant	17	2	19
		89,5%	10,5%	100,0%
	Trouw	23	1	24
		95,8%	4,2%	100,0%
	Boekermag	0	25	25
		,0%	100,0%	100,0%
	Leesfeest	25	0	25
		100,0%	,0%	100,0%
	Kidsweek	22	3	25
		88,0%	12,0%	100,0%
Totaal		111	32	143
		77,6%	22,4%	100,0%

5.2 Media-aandacht inhoudelijk

In dit onderzoek is niet alleen de omvang van de aandacht voor jeugdboeken van belang. Het bestuderen van waaraan en aan wie aandacht is besteed, zegt wat over de invulling die de media geven aan hun berichtgeving over jeugdboeken. De volgende onderzoekresultaten schetsen een beeld van de manier waarop zij dit doen.

Type bespreking per medium

Bij het coderen van de berichten is er een onderscheid gemaakt tussen verschillende typen berichten. De omvang van de aandacht is zoals gezegd uit de voorgaande resultaten op te maken, maar hoe ziet de aandacht voor jeugdboeken er inhoudelijk uit? Om hier een beeld van te krijgen zijn de berichten onderverdeeld in berichten waarin: één titel wordt besproken, meerdere titels worden besproken, titel én auteur worden besproken, alleen een auteur wordt besproken, meerdere auteurs worden besproken

of waarin meerdere titels en auteurs worden besproken. Dit laatste bericht is ook wel aan te duiden als een samengesteld bericht.

In Tabel 5.3 is de verdeling van de typen besprekingen weergegeven. Er zijn drie uitschieters te zien. Onder de berichten van *Boekermag*, *Leesfeest* en *Trouw* betrof de meerderheid van de berichten besprekingen van één titel. Bij *Boekermag* gaat het hierbij om bijna negentig procent, namelijk 22 van de 25 berichten. Bij *Leesfeest* (60%) en *Trouw* (54%) liggen de percentages lager.

Bij *NRC Handelsblad* en *de Volkskrant* overtreft de bespreking van titel en auteur het aantal andere typen besprekingen. Vooral bij *de Volkskrant* is het verschil aanzienlijk. De berichten waarin meerdere auteurs worden besproken, komt niet één keer voor. In een aantal berichten werden meerdere titels of meerdere titels en auteurs besproken, maar zoals in de tabel te zien is, gaat het hierbij om een klein aantal berichten. De chi-kwadraattoets⁴ toont een statistisch verband aan tussen het type bespreking en de naam van het medium (chi-kwadraat = 46,195, p = 0,001), maar deze uitkomst is niet betrouwbaar omdat 60% van de cellen een waarde lager dan vijf hebben.

Tabel 5.4: Typen bespreking per medium

		Naam medium						Totaal	
		NRC Handelsblad	de Volkskrant	Trouw	Boekermag	Leesfeest	Kidsweek		
Type bespreking	één titel	7	2	13	22	15	10	69	
		28,0%	10,5%	54,2%	88,0%	60,0%	40,0%	48,3%	
	meerdere titels	0	1	2	1	2	1	7	
		,0%	5,3%	8,3%	4,0%	8,0%	4,0%	4,9%	
	titel en auteur	10	11	7	2	7	9	46	
		40,0%	57,9%	29,2%	8,0%	28,0%	36,0%	32,2%	
	één auteur	7	3	2	0	0	4	16	
		28,0%	15,8%	8,3%	,0%	,0%	16,0%	11,2%	
	meerdere titels en auteurs	1	2	0	0	1	1	5	
		4,0%	10,5%	,0%	,0%	4,0%	4,0%	3,5%	
	Totaal		25	19	24	25	25	25	143
			100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Besproken auteurs en boeken

In totaal wordt 95 keer expliciet de naam van een auteur in de tekst genoemd (zie Bijlage 4). Na een filtering op dubbele namen werden uiteindelijk 57 unieke auteursnamen gevonden. Twintig auteurs werden meer dan één keer genoemd. Dit houdt in dat bijna een derde van de auteurs meer dan één keer wordt genoemd. De auteur Bibi Dumon Tak wordt het meest genoemd, namelijk 8 keer. Edward van

⁴ De Chi-kwadraattoets (χ^2 -toets) laat zien of een verband tussen twee variabelen statistisch significant is. In dat geval is de kans dat het gevonden verband op toeval berust zo klein, dat naar de populatie gegeneraliseerd kan worden. Er moeten echter geen verwachte frequenties lager dan 5 gevonden worden, in dat geval is de uitkomst onbetrouwbaar (De Heus, 1995).

de Vendel, Mireille de Geus en Lydia Rood worden ieder vijf keer genoemd. Zes auteurs werden drie keer genoemd en de overige vier 2 keer. Een volledig overzicht van expliciet genoemde auteurs is te vinden in Bijlage 4.

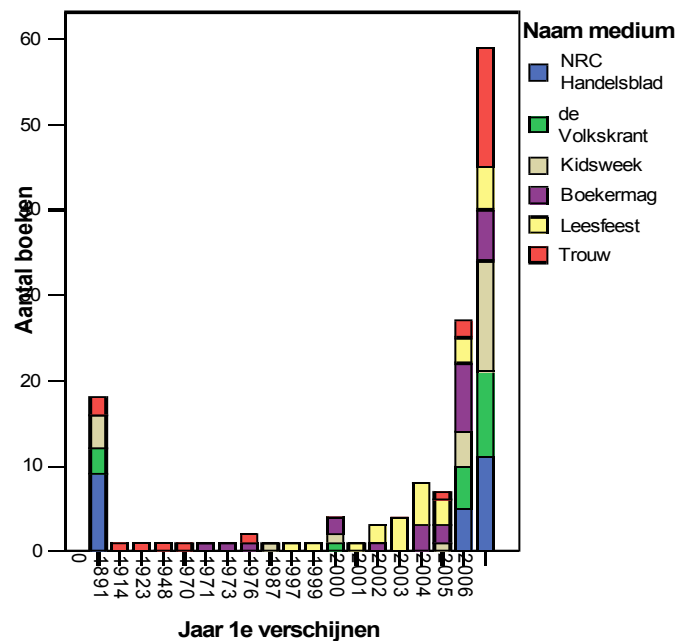
In de 143 geanalyseerde berichten zijn 100 unieke boektitels gevonden. Bij 16 berichten wordt geen boektitel genoemd, maar zoals Tabel 5.4 laat zien, zijn er zeven berichten waarin meerdere titels worden besproken. Wanneer we de lijst met boektitels bekijken (Bijlage 6), wordt duidelijk dat er een aantal boeken zijn die meerdere malen worden besproken. Het boek *Big* van Mireille de Geus wordt het vaakst besproken. Tijdens de analyse werd de titel vijf keer gevonden. Vijf boeken werden ieder drie keer besproken (*De ogen van de Condor*, *Diep in het bos van Nergena*, *Een kleine kans*, *Laika tussen de sterren* en *Blichschade*) en twaalf boeken werden twee keer besproken. De overige boekentitels werden allemaal één keer besproken.

Jaar eerste verschijnen

Om iets te kunnen zeggen over de recentheid van de besproken jeugdboeken is vastgelegd wanneer de boeken voor het eerst zijn verschenen. Het blijkt dat in de geanalyseerde berichten het jaar van eerste verschijnen niet of nauwelijks wordt aangegeven. Een enkele keer wordt in de tekst verwezen naar de recentheid van een boek, maar alleen bij de berichten van *Leestfeest* wordt het verschijningsjaar echt vermeld bij de titelgegevens. Wanneer het jaar van verschijnen niet wordt vermeld, is deze opgezocht op de site van de uitgever. In Figuur 5.3 worden de resultaten weergegeven.⁵

Het figuur laat een duidelijke piek zien bij het jaar 2006. In net iets minder dan de helft van de berichten (41,3%) wordt een boek uit 2006 besproken. Ongeveer 20% van de berichten gaat over een boek uit 2005. Hieruit is op te maken dat media grotendeels nieuwe titels selecteren voor hun besprekingen. Het valt op dat *NRC Handelsblad* zelfs alleen maar titels uit 2005 en 2006 bespreekt. Ook *de Volkskrant* behandelt voornamelijk recent werk. Het oudste boek dat deze krant bespreekt is uit 1999. Het gaat hierbij om het boek *Slapen en schooieren* van Peter van Gestel dat in 2006 heruitgegeven werd als *Rommelkatje*. De besprekingen van *Boekermag* en *Leesfeest* laten een grotere spreiding zien. *Boekermag* gaat hierbij het verst terug in de tijd. De drie oudste boeken die door *Boekermag* worden besproken, verschenen voor het eerst begin jaren zeventig. Het oudste boek dat is besproken is *Uit het leven van Dik Trom* van C. Joh. Kieviet uit 1891 en werd besproken in *Trouw*. Het maakt onderdeel uit van een serie berichten over kwajongensboeken. De *Trouw*-besprekingen van de boeken uit 1914, 1923 en 1948, behoren ook tot deze serie berichten.

⁵ De piek bij de 0-waarde wordt veroorzaakt door de berichten waarin alleen één of meerdere auteurs en geen boeken worden besproken. Zie voor een frequentietabel met alle jaartallen Bijlage 4.

Figuur 5.3: Jaar eerste verschijnen per medium*Aandeel besproken debutanten*

Uit de voorgaande gegevens blijkt dat veel van de besproken boeken ten tijde van bespreking relatief recent waren. Dat is niet verwonderlijk; een van de voornaamste taken van de jeugdliteraire kritiek is het signaleren van nieuwe uitgaven. Ieder jaar verschijnen er honderden nieuwe kinder- en jeugdboeken. Boeken van auteurs die al een uitgebreid oeuvre hebben opgebouwd, maar ook boeken van debutanten. Het is voor een criticus onmogelijk om alle boeken uit dit enorme aanbod te bespreken; er moeten keuzen gemaakt worden. Maar kiezen critici voor de debutant of voor het boek van de auteur waar ze het oeuvre al van kennen? De gegevens zijn duidelijk: 70% van de besproken boeken is geschreven door een auteur die al eerder een of meerdere boeken uitbracht. Niet meer dan 15,4 % van de boeken die in de geanalyseerde berichten besproken worden, is een debuut. Bij slechts 4,2% van de debuten wordt het feit dat het om een debuut gaat, vermeldt in de bespreking (zie Figuur 5.4).

Figuur 5.4: Aandeel debuten van totale aantal besproken boeken

Als het bespreken van debuten wordt bekeken per mediumtype, dan wordt een duidelijk verschil zichtbaar tussen de media voor volwassenen en de jeugdmedia (zie Tabel 5.5). Hoewel het aantal berichten waarin wordt verwezen naar een debuut bij de volwassenenmedia en jeugdmedia hetzelfde is, namelijk 11 berichten, laten de percentages zien dat volwassenenmedia procentueel gezien net iets meer aandacht besteden aan debutanten (16,2%) dan de geanalyseerde jeugdmedia (14,7%).

Dit beeld verandert als naar de procentuele verdeling van besproken debuten per medium gekeken wordt. Deze laat zien dat de jeugdmedia naar verhouding eigenlijk de meeste aandacht aan debuten besteedt (zie Bijlage 8). Van de zes geanalyseerde media besteden *Trouw*, *Leesfeest* en *Kidsweek* de meeste aandacht aan debutanten. Bij ongeveer 29% van de besproken boeken in de berichten van *Trouw* gaat het om een debuut, maar de andere twee dagbladen besteden veel minder aandacht aan debuten, namelijk 5,3% (*de Volkskrant*) en 12% (*NRC Handelsblad*). *Leesfeest* en *Kidsweek* behandelen daarentegen elk in 20% van hun berichten een debuut. Het verschil tussen de twee jeugdmedia is dat *Kidsweek* bij 12% van de berichten vermeldt dat het om een debuut gaat en dat *Leesfeest* dit geen enkele keer doet. *Boekermag* (4%) en *de Volkskrant* (5,3%) besteden de minste aandacht aan debutanten.

Tabel 5.5: Aandacht voor debuten per mediumtype (volwassen of jeugd)

		Mediumtype		Totaal
		Volwassenen	Jeugd	
Debuut	Ja	8	8	16
		11,8%	10,7%	11,2%
	Ja en genoemd	3	3	6
		4,4%	4,0%	4,2%
	Totaal 'ja' en 'ja en genoemd'	11	11	22
		16,2%	14,7%	15,4%
	Nee	41	60	101
		60,3%	80,0%	70,6%
	DN	16	4	20
		23,5%	5,3%	14,0%
Totaal		68	75	143
		100,0%	100,0%	100,0%

a: DN = Variabele 'debuut' niet van toepassing. In het bericht wordt niet over een bepaald boek gesproken, alleen over de auteur (bijv. interview).

b: De uitkomst van de chi-kwadraattoets laat geen verband zien tussen de aandacht voor debuten en het mediumtype (Chi-kwadraat = 10.457, $p = 0,015$), maar omdat twee cellen in Tabel 5.5 een verwachte waarde van beneden 5 hadden, is de uitkomst van de toets onbetrouwbaar.

Prijzen auteur genoemd per medium

Wanneer een auteur in zijn of haar bespreking van een boek de gewonnen boekenprijzen van de auteur noemt, doet hij of zij dat niet voor niets. Een gewonnen prijs kan een indicatie zijn voor de (literaire) waarde van het werk of het oeuvre van de auteur. In de berichtgeving van alle zes de media wordt minstens één keer melding gemaakt van een gewonnen literaire prijs (zie Tabel 5.6). Hoe de auteurs van de berichten dit doen, verschilt. De ene keer is het een terloopse opmerking, zoals Pjotr van Lenteren dat doet in een artikel over Wim Hofman: ‘De boeken van de veelbekroonde kinderboekenauteur Wim Hofman (64) worden nauwelijks nog verkocht,’ (*de Volkskrant*, 27-01-’06). De andere keer wordt de bekroning gebruikt als vergelijkend element. Zo schreef Monique Snoeijen in een NRC-bericht over het nieuwe boek van Guus Kuijer: ‘*Florian Knol* is niet zo oorspronkelijk en indringend als *Het boek van alle dingen*, waarvoor Kuijer vorig jaar een Gouden Griffel kreeg. Maar omdat het ook minder gecompliceerd en veeleisend is, is het voor een grote groep tienjarigen een interessante richtingaanwijzer,’ (*NRC Handelsblad*, 31-03-’06).

Het is opvallend dat *NRC Handelsblad* en *de Volkskrant* veel vaker dan de andere vier geanalyseerde media de prijzen van auteurs noemen. De twee dagbladen noemen ze zelfs vaker wel dan niet. Hieruit lijkt tevens geconcludeert te kunnen worden dat deze kranten vaker gelauwerde auteurs dan onbekroonde auteurs bespreken.

Tabel 5.6: Aantal keer dat prijzen van auteurs worden genoemd per medium

		Prijzen auteur genoemd		Totaal
		Ja	Nee	
Naam medium	NRC Handelsblad	14	11	25
		42,4%	10,0%	17,5%
	de Volkskrant	10	9	19
		30,3%	8,2%	13,3%
	Trouw	2	22	24
		6,1%	20,0%	16,8%
	Boekermag	3	22	25
		9,1%	20,0%	17,5%
	Leesfeest	1	24	25
		3,0%	21,8%	17,5%
	Kidsweek	3	22	25
		9,1%	20,0%	17,5%
Totaal		33	110	143
		100,0%	100,0%	100,0%

Wanneer het aantal genoemde bekroningen wordt berekend per mediumtype, wordt duidelijk dat er een verschil is tussen de volwassen- en jeugdmedia. De media voor volwassenen noemen in 38,2% van de berichten de bekroning(en) van een auteur. De jeugdmedia doet dit maar bij 9,3% van de berichten. Het samenvoegen van de verschillende media in twee mediumtypen (volwassen- en jeugdmedia) maakt het ook mogelijk de chi-kwadraattoets uit te voeren. Deze laat zien dat er een statistisch verband is tussen het mediumtype en het wel of niet noemen van de prijzen van auteurs (chi-kwadraat = 16.782, $p = 0,000$).

Positieve of negatieve beoordeling

Bij het beschrijven van de gevonden typen berichten werd duidelijk dat het merendeel van de geanalyseerde berichten bestaat uit recensies. Een recensie kan het beste omschreven worden als een (boek)bespreking waarin een in meer of mindere mate onderbouwd waardeoordeel wordt gegeven. Tijdens het coderen bleek dat critici zich niet alleen in recensies positief of negatief over een boek uitlaten.

Figuur 5.6: Verdeling positief/negatief commentaar over het totaal aantal geanalyseerde berichten (%)

In 33% van de berichten wordt noch positief noch negatief commentaar gegeven (zie Figuur 5.6 en Tabel 5.6). Onder deze berichten vallen onder andere nieuwsberichten en achtergrondberichten, maar ook een groot deel van de besprekingen van *Boekermag*. In dit tijdschrift bevatte de korte beschrijvingen van de verschillende boeken maar acht keer een waarderend element. Dat is niet opvallend, want in besprekingen wordt maar nauwelijks een waardeoordeel gegeven. De waardering die in de berichten van *Boekermag* gegeven worden, is uitsluitend positief (zie Tabel 5.6). De reden hiervoor kan gezocht worden in het doel van *Boekermag*, namelijk kinderen stimuleren om te lezen. Een boek bespreken en vervolgens aangeven waarom het niet zo goed is, werkt misschien demotiverend. Daarnaast heeft *Boekermag* door de omvang van de stukjes waarin de boeken

besproken worden, weinig ruimte om te nuanceren. Voor een evenwichtig betoog is meer ruimte nodig.

In meer dan een derde van de berichten (36%) wordt alleen positief commentaar gegeven. *Leesfeest* heeft het grootste percentage berichten (56%, zie Tabel 5.7) waarin alleen een positief oordeel is te vinden. Er zijn maar drie berichten (2,1% van het totaal aantal berichten) gevonden die uitsluitend negatief commentaar geven: twee *Volkskrant*-berichten en één bespreking in *Trouw*. Misschien achten critici boeken die zij op alle fronten slecht vinden niet de moeite van het beschouwen waard. De jeugdmedia geven geen van alleen commentaar dat volledig negatief is.

Tabel 5.7: Verdeling positief/negatief commentaar per medium

		Positief en/of negatief commentaar				Totaal	
		Geen	Positief	Negatief	Beiden		
Naam medium	NRC Handelsblad	10	7	0	8	25	
		40,0%	28,0%	,0%	32,0%	100,0%	
	de Volkskrant	5	5	2	7	19	
		26,3%	26,3%	10,5%	36,8%	100,0%	
	Trouw	4	8	1	11	24	
		16,7%	33,3%	4,2%	45,8%	100,0%	
	Boekermag	17	8	0	0	25	
		68,0%	32,0%	,0%	,0%	100,0%	
	Leesfeest	1	14	0	10	25	
		4,0%	56,0%	,0%	40,0%	100,0%	
	Kidsweek	10	10	0	5	25	
		40,0%	40,0%	,0%	20,0%	100,0%	
	Totaal		47	52	3	41	143
			32,9%	36,4%	2,1%	28,7%	100,0%

Volgens de theorie van Baumann zegt de aanwezigheid van zowel positief als negatief commentaar iets over de manier waarop een criticus een cultureel product benadert. Met het benoemen van positieve en negatieve elementen laat een criticus zien dat hij of zij op een weloverdachte manier tot zijn oordeel is gekomen. Als we met deze theorie in het achterhoofd de resultaten uit Tabel 5.6 bestuderen, zien we dat *Leesfeest* en *Trouw* hun oordeel het meest nuanceren. Met respectievelijk tien en elf berichten geven zij het vaakst een gemixt commentaar. In de volgende paragrafen worden resultaten van de technieken van Baumann verder toegelicht.

Volwassenenmedia geven vaker dan jeugdmedia een gemixt commentaar (Tabel 5.8). Het is ook de vorm van commentaar die in de berichten van dit mediumtype het meest wordt gevonden, namelijk 38,2%. Bij de jeugdmedia komen de berichten met uitsluitend positief commentaar het meest voor (42,7%). Om te beoordelen of de uitkomsten van deze steekproef gegeneraliseerd kunnen worden naar de populatie is weer de chi-kwadraattoets uitgevoerd, maar omdat bij het uitrekenen van de verwachte waarden een aantal waarden beneden vijf zijn gevonden, is het resultaat (chi-kwadraat = 10.125, $p = 0,018$) niet betrouwbaar.

Tabel 5.8: positief en negatief commentaar per mediatype

		Mediatype		Totaal
		Volwassenen	Jeugd	
Positief en/of negatief commentaar	Geen	27,9%	37,3%	32,9%
	Positief	29,4%	42,7%	36,4%
	Negatief	4,4%	,0%	2,1%
	Beiden	38,2%	20,0%	28,7%
Totaal		100,0%	100,0%	100,0%

Gebruik specifieke termen per medium

Bij artistiek commentaar wordt veelal gebruik gemaakt van een ‘kritisch vocabulaire’, aldus Baumann (2001:413). Dit vocabulaire vertoont voor de verschillende kunstdisciplines onderling veel overeenkomsten. Voorafgaand aan de analyse is een lijst met high-art en critical-termen opgesteld die veel gebruikt worden in kritische beschouwingen van literatuur (Bijlage 2). De geselecteerde artikelen zijn gescand op de aanwezigheid van de termen van de lijst. Hoe meer termen er gevonden worden, hoe literair kritischer een werk is beoordeeld. De resultaten staan weergegeven in de tabellen 5.9 en 5.10.

In de totale berichtgeving werden 194 high-art en 161 critical termen gevonden. In de beschouwingen van *de Volkskrant* werd het grootste aantal high-art-termen gevonden (71 termen). Het *NRC Handelsblad* gebruikte de meeste critical-termen (51 termen), maar gebruikte nog meer high-art termen (56 termen). In *Boekermag* werden de minste termen aangetroffen. In dit magazine werd van beide categorieën maar één term gebruikt. Er is een duidelijk verschil te zien tussen de jeugdmedia (*Leesfeest*, *Boekermag* en *Kidsweek*) en de dagbladen. Het gemiddeld aantal termen dat de jeugdmedia in hun besprekingen gebruikt is aanzienlijk lager dan het totale gemiddelde. *De Volkskrant* en *NRC Handelsblad* zitten qua aantal boven het gemiddelde. *De Volkskrant* gebruikt gemiddeld zelfs 2,38 meer high-art termen per bericht dan het gemiddelde.

Als de twee typen media worden samengevoegd blijkt dat er een aanzienlijk verschil is in de hoeveelheid termen die bij beide typen media zijn gevonden. In de berichten van de media voor volwassenen worden 161 high-art termen en 123 critical-termen gebruikt. In de berichten van de jeugdmedia staan 33 high-art termen en 38 critical-termen. Het samenvoegen van de zes media onder de twee mediatypen maakt het ook mogelijk om te berekenen of er een significant verschil is tussen het aantal high-art en critical termen die gebruikt worden bij jeugdmedia dan wel volwassenenmedia. De uitkomst laat inderdaad een significant verschil zien (high-art termen: $t = 5,785$, $p = 0,000$ en critical-termen: $t = 6,237$, $p = 0,000$).⁶

⁶ $t = t$ -toets, deze onderzoekt of er tussen onafhankelijke variabelen een verschil bestaat en of dit verschil wel of niet significant is.

Tabel 5.9: Gebruik specifieke termen per medium

Naam medium		Aantal high-arts termen	Aantal critical-termen
NRC Handelsblad	Totaal	56	51
	Gemiddelde	2,24	2,04
de Volkskrant	Totaal	71	39
	Gemiddelde	3,74	2,05
Trouw	Totaal	34	33
	Gemiddelde	1,42	1,38
Boekermag	Totaal	1	1
	Gemiddelde	,04	,04
Leesfeest	Totaal	15	17
	Gemiddelde	,60	,68
Kidsweek	Totaal	17	20
	Gemiddelde	,68	,80
Totaal	Totaal	194	161
	Gemiddelde	1,36	1,13

De lijst met specifieke termen is onderverdeeld in groepen (zie Bijlage 2). De meest gebruikte high-art termen zijn in te delen in groep 1 (90 termen, zie Tabel 5.10). De termen uit deze groep worden gebruikt om kunst letterlijk te benoemen. Vooral *de Volkskrant* gebruikt veel high-art termen uit groep 1 (40 keer). Maar ook in de berichten van *NRC Handelsblad* zijn 25 termen uit groep 1 te vinden.

De op twee na grootste groep high-arts termen is groep 3a. Onder deze groep vallen termen die gebruikt worden om de literaire uitwerking te benoemen, zoals ‘uniek’, ‘ambitieuw’ of ‘sterk’. *NRC Handelsblad* gebruikt de meeste termen uit groep 3a.

De groep critical-termen waarvan de meeste termen toegepast zijn, is groep 3. Deze termen worden gebruikt om stilistische elementen van een werk te benoemen. Voorbeelden hiervan zijn ‘stijl’, ‘vorm’ en ‘formulering’. Ze werden 99 keer gevonden. Weer worden de termen het meest door de dagbladen gebruikt. De meeste termen uit deze groep werden gevonden in de berichten van *NRC Handelsblad* (30 termen).

Tabel 5.10: Aantal High-art en critical termen onderverdeeld in groepen

Medium	GroepH1	GroepH2	GroepH3a	GroepH3b	GroepC1	GroepC2	GroepC3	GroepC4
NRC Handelsblad	25	7	15	9	7	10	30	4
de Volkskrant	40	10	13	8	6	2	24	7
Trouw	16	4	6	8	6	2	22	3
Boekermag				1		1		
Leesfeest	4	2	4	5	3	5	8	1
Kidsweek	5	1	9	2	3	1	15	1
Totaal	90	24	47	33	25	21	99	16

Tijdens het coderen van de berichten is niet alleen de aanwezigheid van high-art en critical-termen geregistreerd, maar ook het gebruik van andere termen. Hieruit blijkt dat de onderzochte jeugdmedia weliswaar lager scoorde op het gebruik van de literair-kritische termen, maar dat dit niet betekent dat zij een boek op een heel andere manier beoordelen. Het kwam meerdere malen voor dat een element, bijvoorbeeld ‘motief’ of ‘stilering’ wel werd besproken, maar dan wel in ‘kindvriendelijke’ bewoordingen. In een recensie van *Leesfeest* over het boek *Een heel bijzondere hond* van Martine Nijhoff wordt bijvoorbeeld de vertelwijze van de auteur als volgt beschreven: ‘Martine Nijhoff beschrijft de omgeving en de dingen die gebeuren heel duidelijk en mooi. Het lijkt net of je er zelf bij bent en met Pieter meeloopt.’ (Leesfeest, 2007). Het verschil in kwalificatietermen is ook opvallend. In plaats van ‘ontroerend’ is een boek ‘zellig’. En bijna alle positief benoemde kunst elementen worden met één woord beoordeeld, namelijk: ‘mooi’.

Aanwezigheid classificatietechnieken

In de beschrijving van de methode werd aangegeven dat de berichten geanalyseerd zouden worden aan de hand van zeven classificatietechnieken. Deze technieken zijn: 1. het gelijktijdig gebruik van positief en negatief commentaar, 2. het bij naam noemen van de auteur, 3. het vergelijken van auteurs, 4. het vergelijken van boektitels, 5. het interpreteren van een werk, 6. het plaatsen van kunst tegenover entertainment, 7. het werk beoordelen als *to easy to enjoy*. Hoe hoger een medium scoort op de aanwezigheid van deze technieken, hoe literair-kritischer dit medium jeugdboeken behandelt. Hierbij moet wel aan één voorwaarde worden voldaan: er moeten minstens drie technieken in een bericht voorkomen. Worden minder dan drie technieken toegepast, dan kan niet vastgesteld worden of het gaat om een literair-kritische benadering.

In Tabel 5.11 wordt de totale aanwezigheid van de zeven technieken per medium weergegeven. Een eerste blik op de resultaten laat zien dat de technieken slechts mondjesmaat worden toegepast. De berichten van *Boekermag* zijn het minst literair-kritisch. Alleen de techniek ‘auteur wordt genoemd’ werd acht keer gevonden. Door het gebrek aan het gebruik van andere technieken in *Boekermag* wordt een combinatie van drie technieken al meteen uitgesloten.

De eerste twee technieken zijn beide in §5.2 al besproken. De resultaten lieten zien dat in een grote meerderheid van de berichten de auteur van het boek wordt genoemd. *Boekermag* is het enige medium dat dit niet doet. Al wordt in dit magazine de naam van de auteur wel vermeld bij de titelgegevens onder het bericht. De gelijktijdige aanwezigheid van positief en negatief commentaar werd weergegeven in Tabel 5.7 en 5.8. Hieruit bleek dat in ongeveer 29% van de geanalyseerde berichten een gemengd commentaar wordt gegeven.

Wanneer wordt gekeken naar de aanwezigheid van een vergelijking tussen auteurs wordt duidelijk dat deze techniek alleen in de berichten van de dagbladen wordt toegepast. De *Volkskrant* doet dit in vergelijking met *Trouw* en *NRC Handelsblad* opvallend vaak, namelijk 11 keer. De vierde techniek, de vergelijking met andere boeken, wordt ook vooral door de drie dagbladen toegepast. Weer

worden deze in de berichten van *de Volkskrant* het vaakst gevonden, namelijk 8 keer. In tegenstelling tot de vergelijking met auteurs passen *Kidsweek* en *Leesfeest* passen de vergelijking met andere boeken beiden ook één keer toe.

In 28 berichten wordt een interpretatie van het werk gegeven. In de berichten van *NRC Handelsblad* wordt dit acht keer gedaan, in de berichten van *Leesfeest* zeven keer. In *de Volkskrant* en *Kidsweek* wordt in de berichten vijf keer een interpretatie gegeven en in *Trouw* wordt de techniek drie keer gevonden. De resultaten laten zien dat het onderscheid tussen de ‘volwassen’ media en de media voor de jeugd bij deze techniek minder duidelijk aanwezig is dan bijvoorbeeld bij de derde techniek.

De laatste twee technieken, het plaatsen van kunst tegenover entertainment en het beoordelen van een boek als *to easy to enjoy*, worden maar weinig toegepast. De zesde techniek wordt in totaal vier keer toegepast, twee keer door *NRC Handelsblad* en twee keer door *de Volkskrant*. De techniek *to easy to enjoy* wordt drie keer toegepast, één keer door *Kidsweek* en twee keer door *Trouw*.

Tabel 5.11: Aanwezigheid classificatietechnieken

		Naam medium					
		NRC Handelsblad	de Volkskrant	Trouw	Boekermag	Leesfeest	Kidsweek
1. Auteur wordt genoemd	Ja	23	19	20	8	22	24
	Nee	2		4	17	3	1
2. Pos en Neg tegelijk	Ja	8	7	11		10	5
	Nee	17	12	13	25	15	20
3. Vergelijking met andere auteurs	Ja	3	11	2			
	Nee	22	8	22	25	25	25
4. Vergelijking met andere boeken	Ja	4	8	3		1	1
	Nee	21	11	21	25	24	24
5. Interpretatie van het werk	Ja	8	5	3		7	5
	Nee	17	14	21	25	18	20
6. Kunst vs. entertainment	Ja	2	2				
	Nee	23	17	24	25	25	25
7. To easy to enjoy	Ja			2			1
	Nee	25	19	22	25	25	24

a: In Tabel 5.10 wordt de aanwezigheid van de classificatie technieken in het absolute aantal berichten weergegeven.

Als de richtlijnen van Baumann strikt worden gevolgd, is pas sprake van een literair-kritische beoordeling bij het voorkomen van drie of meer technieken in één bericht. In Tabel 5.12 wordt de aanwezigheid van drie of meer technieken in één bespreking weergegeven.

Bij *de Volkskrant* is een kleine meerderheid van de berichten literair-kritisch geschreven. Bij tien van de 19 berichten komen drie of meer technieken voor. *Boekermag* is het enige medium waarin geen enkel bericht aan de eis van Baumann voldoet. De berichten worden daarom als niet literair-

kritisch beoordeeld. Bij de overige twee jeugdmedia worden vier literair-kritische berichten gevonden. De dagbladen hebben in totaal 21 berichten die aan de eis van Baumann voldoen. *Trouw* is van deze drie de enige die maar met 16% aan de aanwezigheid voldoet.

Tabel 5.12: Aanwezigheid drie of meer technieken per medium

		Aanwezigheid drie technieken		Totaal
		Ja	Nee	
Naam medium	NRC Handelsblad	7	18	25
		28,0%	72,0%	100,0%
	de Volkskrant	10	9	19
		52,6%	47,4%	100,0%
	Trouw	4	20	24
		16,7%	83,3%	100,0%
	Boekermag	0	25	25
		,0%	100,0%	100,0%
	Leesfeest	2	23	25
		8,0%	92,0%	100,0%
	Kidsweek	2	23	25
		8,0%	92,0%	100,0%
Totaal		25	118	143
		17,5%	82,5%	100,0%

In Tabel 5.13 zijn de mediatitels samengevoegd naar mediatype. Uit het overzicht blijkt dat er een aanzienlijk verschil is in de mate waarop de geanalyseerde berichten van beide mediatypen aan de eis van Baumann voldoen. De media voor volwassenen voldoen met 30,9% van de berichten aan de eis, terwijl maar 5,3% van de jeugdmedia hieraan tegemoetkomt. Uit de uitgevoerde chi-kwadraattoets blijkt dat een zeer grote kans bestaat dat de aan- of afwezigheid van minimaal drie kunstkritische technieken statistisch samenhangt met het type medium (chi-kwadraat = 16,137, $p = 0,000$). Dit betekent dat bij volwassenenmedia dit verschijnsel naar verhouding vaker voorkomt dan bij jeugdmedia.

Tabel 5.13: Aanwezigheid drie of meer technieken per mediatype

		Mediatype		Totaal
		Volwassenen	Jeugd	
Drie technieken	Ja	21	4	25
		30,9%	5,3%	17,5%
	Nee	47	71	118
		69,1%	94,7%	82,5%
Totaal		68	75	143
		100,0%	100,0%	100,0%

5.3 Conclusie

Uit de resultaten van het eerste onderzoek blijkt dat het merendeel van de media-aandacht voor jeugdboeken bestaat uit recensies. Bijna alle onderzochte media hebben hiervoor vaste critici in dienst, die met naam genoemd worden als schrijver van de berichten. Het tijdschrift *Boekermag* is het enige medium waarbij niet te achterhalen is wie de berichten heeft geschreven.

Het onderzoek schetst ook een beeld van de invulling die de geanalyseerde media geven aan hun berichtgeving over jeugdboeken. In bijna de helft van alle berichten (48%) wordt één boek besproken. Het merendeel van deze berichten is verschenen bij de jeugdmedia en in het bijzonder bij *Boekermag*. Bij dit tijdschrift bestaat namelijk 88% van de geanalyseerde berichten uit besprekingen van één boek. Behalve berichten waarin alleen het boek wordt besproken, komt het berichtsoort waarin boek én auteur worden besproken veel voor (32% van het totaal aantal berichten).

De onderzochte media-aandacht is voornamelijk gericht op recent werk. Het jeugdboekenaanbod uit 2005 en 2006 wordt het meest besproken. Het merendeel van de berichten behandelt het werk van gevestigde auteurs. Er wordt maar in beperkte mate aandacht geschonken aan debutanten.

Omdat vooral gevestigde auteurs worden besproken, is de kans dat deze auteurs in hun carrière al eens een prijs hebben gewonnen groter. Het blijkt dat de media voor volwassenen vaker een bekroonde auteur bespreken dan een niet-bekroonde. In de bespreking van een boek of auteur noemen ze deze prijzen ook vaak.

Noch de media voor volwassenen, noch de jeugdmedia laten een overtuigende literair-kritische benadering zien als ze jeugdboeken bespreken. De dagbladen gebruiken meer literair kritische termen dan de jeugdmedia, maar hierbij moet vermeld worden dat is gebleken dat jeugdmedia vaak een andersoortig kritisch vocabulaire gebruiken. In een groot deel van de recensies zijn verschillende technieken van Baumann terug te vinden, maar slechts een klein aantal berichten voldoet aan de eis van de aanwezigheid van drie of meer technieken. Van alle jeugdmediaberichten voldoen maar vier berichten aan deze eis. Bij de volwassenenmedia ligt dit aantal hoger. Hier bevatten 21 berichten drie of meer technieken.

6. Jeugdboekenprijs als literair/populair-indicator

Met de voorgaande resultaten heb ik een beeld geschetst van de wijze waarop critici van Nederlandse media jeugdboeken benaderen. In het volgende onderzoeksonderdeel wordt een beschrijving gegeven van het *soort* jeugdboeken dat wordt besproken in de berichten. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen literaire en populaire jeugdboeken. De hierop volgende paragrafen staan geheel in dienst van de deelvraag: is er sprake van een verschil in de mate van aandacht voor literaire en populaire jeugdboeken?

Voordat deze kwestie onderzocht kan worden, moeten eerst de begrippen literair en populair geoperationaliseerd worden. Daarbij stuiten we meteen op het eerste probleem, want wat is literatuur? Over deze vraag hebben velen zich al het hoofd gebroken. Uit voorgaande hoofdstukken werd duidelijk dat de waarde die aan (jeugd)literatuur wordt toegeschreven relatief is. Een meetinstrument om een werk te toetsen om het vervolgens onomstotelijk literair of niet-literair te kunnen noemen, bestaat niet. Literaire waarde valt altijd te betwisten. Daarnaast wordt de term literatuur regelmatig in algemenere zin als synoniem voor lectuur gebruikt. Toch zijn er genoeg personen en instanties, zoals literatuurcritici en jury's van boekenprijzen, die menen wel uitspraken over literaire waarden te kunnen doen. Zij baseren zich hierbij op collectieve literatuuropvattingen (zie Hoofdstuk 2). Het is moeilijk om op basis van deze opvattingen eenduidige beschrijvingen op te stellen; de opvattingen blijven tijd- en plaatsafhankelijk en zijn voortdurend in ontwikkeling. Daarom ga ik voor het operationaliseren af op de expertise oordelen van actoren in het literaire veld. Of hun opvattingen de 'juiste' zijn, is op grond van de theorie niet te vast te stellen.

In het theoretisch kader van deze thesis (Hoofdstuk 2) is aan de hand van de beschrijvende definitie van Van Peer toegelicht wat door veel actoren in het literaire veld impliciet onder de termen literair en populair wordt verstaan. Hierbij werd voor ieder begrip een aantal 'kenmerken' genoemd. Het op deze literaire en populaire kenmerken beoordelen van alle met de inhoudsanalyse gevonden boeken is een grote klus die niet aan de hand van berichten uitgevoerd kan worden. De criticus selecteert eigenschappen die hij of zij opvallend of belangrijk acht en wil vermelden in zijn bericht en laat vervolgens de overige aspecten onbesproken. Er is daarom gekozen om aan de hand van een andere institutie dan de literaire kritiek literair en populair te operationaliseren, namelijk kinder- en jeugdboekenjury's. Het Nederlandse jeugdboekenlandschap kent twee soorten samengestelde jury's. De vakjury's die veel waarde hechtten aan de literaire aspecten van jeugdboeken en de publieksjury's die bestaan uit kinderen en jongeren, die de voorkeur geven aan de populaire aspecten (De Vries, 1996). Voor dit onderzoek dienen de uitspraken van deze jury's als ijkpunt voor wat een literair boek en wat een populair boek is.

6.1 Onderzoeksopzet

In het tweede deel van het onderzoek zullen de boeken en auteurs die besproken worden in de geanalyseerde beschouwingen vergeleken worden met de lijsten van winnaars van jeugdliteratuurprijzen. Met deze analyse wil ik onderzoeken of er een verband waarneembaar is tussen de in de geanalyseerde berichten door critici besproken boeken en auteurs en de door vak- en kinderjury's bekroonde boeken en auteurs. Mijn hypothese is dat critici vaker aandacht besteden aan jeugdboeken van auteurs die al voor een eerder boek bekroond zijn. Daarnaast verwacht ik dat er meer aandacht zal zijn voor een boektitel nadat die voor een eerste keer is bekroond. Met andere woorden: het verkrijgen van literaire erkenning in de vorm van een prijs zal zeer waarschijnlijk meer aandacht opleveren voor boek of auteur.

Een tweede hypothese heeft betrekking op verschillen in de selectie van critici van uiteenlopende mediatypen. Dit onderzoek geeft geen inzicht in de daadwerkelijke drijfveren van critici, maar op grond van de resultaten uit het vorige hoofdstuk verwacht ik dat de critici van de landelijke dagbladen meer aandacht zullen besteden aan nieuwe werken van auteurs met één of meer bekroningen in hun oeuvre en dat de critici van de jeugdmedia vaker boeken van recentelijk bekroonde auteurs zullen bespreken. Daarnaast verwacht ik dat de critici van media voor volwassenen vaker door vakjury's bekroonde boeken en auteurs zullen bespreken, en hun collega's van de jeugdmedia meer aandacht zullen besteden aan de met populaire prijzen bekroonde prijswinnaars.

6.2 Jeugdboekenprijzen

Ondanks dat alle Nederlandse kinder- en jeugdboekenprijzen onder de noemer 'literaire prijzen' vallen, krijgen niet alle prijzen dezelfde erkenning. De winnaar van de Gouden Griffel geniet een hoger literair aanzien dan de winnaar van de Prijs van de Nederlandse Kinderjury. De waarschijnlijke oorzaak van dit onderscheid is dat de Gouden Griffel wordt toegekend door een vakjury waarvan de leden literair aanzien genieten, terwijl de winnaars van de Kinderjury worden gekozen door een publieksjury bestaande uit, zoals de naam al zegt, kinderen. Het verschil tussen de keuzes van de Griffeljury en de keuzes van de Kinderjury geeft vaak aanleiding tot discussie (Van Lierop-Debrauwer, 2006). De Griffeljury wordt verweten te vaak voor 'mooschrijverij' te kiezen, terwijl anderen de uitslag van de Kinderjury verwerpen, omdat die vaker voor populaire boeken kiest en de keuze onvoldoende beargumenteerd zou worden. Tot voorkort ontbrak zelfs iedere argumentatie. Het boek waarvoor het meest werd gestemd, was de winnaar. Sinds vorig jaar heeft de Stichting Nederlandse Kinderjury een senaat in het leven geroepen. Deze bestaat uit een aantal kinderen dat als jury het definitieve oordeel velt. Hun beslissing moeten ze beargumenteren in een juryrapport (Ibidem).

Maar de Kinder- en de Griffeljury zijn niet de enige die boekenprijzen toekennen. Twee andere bekende (literaire) jeugdboekenprijzen zijn de Woutertje Pieterse-prijs en de Theo Thijssen-prijs. De eerste prijs wordt uitgereikt voor één boek, de tweede voor een oeuvre. Voor beiden komt

alleen oorspronkelijk Nederlandstalig werk in aanmerking. Hun keuzen worden wisselend ontvangen. De een roemt ze voor het kiezen van moderne klassiekers, de ander noemt hun beoordeling “elitair geneuzel” (Van Lenteren, 2007).

Een ander voorbeeld van een populaire jury is de Jonge Jury. Het is een afsplitsing van de Kinderjury. De winnaars van de Jonge Jury worden gekozen door jongeren van 12 tot 15 jaar. Waar de Kinderjury als tegenhanger van de Griffeljury wordt gezien, is de Jonge Jury een antwoord op de Gouden en Zilveren zoenen. De winnaars van de Zoenen (leeftijdscategorie 12 t/m 16) worden, net als die van de Griffels en Kinder- en Jonge Jury, jaarlijks door een vakjury gekozen.

Net als bij het vaststellen van de meest voorkomende specifieke termen (zie Hoofdstuk 4) is de berichtgeving over jeugdboeken uit 2005 bestudeerd om een overzicht te kunnen geven van de jeugdboekenprijzen waaraan het meest werd gerefereerd. In Tabel 6.1 wordt dit overzicht weergegeven. Aan de hand van de beoordelingscriteria die door de jury's worden gebruikt, zijn de prijzen ingedeeld binnen de categorieën ‘Literair’/‘Populair’. Uit het schema is al op te maken dat het overgrote deel van de prijzen literaire criteria hanteert. De in de tabel genoemde prijzen betreffen de prijzen die worden gebruikt als meetinstrument voor het onderzoek. Niet genoemde, veelal kleine prijzen worden niet in de tabel weergegeven. Bij de uitwerking van de resultaten (Hoofdstuk 7) vallen deze prijzen binnen de categorie ‘Overig’.

Tabel 6.1: Meest genoemde jeugdboekenprijzen in berichtgeving 2005

Prijs	Aantal winnaars per jaar	Samenstelling jury	Categorieën	Verplicht oorspr. Nederlands	Bekendmaking/ uitreiking	Pop./ Lit.a
Prijs van de Nederlandse Kinderjury (NL)	2	Kinder publieksjury	6 t/m 9 jaar en 10 t/m 12 jaar.	Nee	Juni	P
Prijs van de Jonge jury (NL)	1	Jeugd publieksjury	Geen	Nee	Juni	P
Zilveren Griffels (NL)	Max. 8	Vakjury	>6 jaar, 6+, 9+, informatief	Nee	Juni	L
Gouden Griffel (NL)	1	Vakjury	Geen	Ja	Oktober	L
Gouden & Zilveren zoen (NL)	5 (1x goud, 2x zilver, 2x eervolle vermelding)	Vakjury	Geen	Goud: Ja Zilver: Nee	April	L
Woutertje Pieterse-prijs (NL)	1	Vakjury	Geen	Ja	Maart	L
Theo Thijssen-prijs (NL)	1	Vakjury	Geen	Ja	Driejaarlijks	L
Nienke van Hichtum-prijs (NL)	1	Vakjury	Geen	Ja	Tweejaarlijks	L
Kinderboekwinkelprijs	1	Jury van samenwerkende kinderboekhandelaren	Geen	Nee	November	L

a: L = Literair en P = Populair

6.3 Onderzoeksmethode & verwerking van gegevens

De auteurs en boektitels die in het eerste onderzoek naar voren kwamen, werden ingevoerd in de zoekmachine van de literaire prijzendatabase van het Letterkundig Museum in Den Haag. Hierin staan alle winnaars van alle genoemde prijzen.⁷ Vervolgens is met het statistisch verwerkingsprogramma Spss een nieuw databestand aangemaakt waarin de gevonden gegevens werden verwerkt en gekoppeld aan de resultaten van de inhoudsanalyse. Boeken en auteurs die een prijs toegekend kregen van een publieksjury, zoals de Nederlandse Kinderjury en de Prijs van de Jonge Jury, vallen binnen de categorie ‘populair’. Boeken en auteurs die gelauwerd werden door vakjury’s van de literaire jeugdboekenprijzen krijgen het label ‘literair’. In de volgende paragraaf worden de resultaten besproken.

⁷ De literaire prijzen-database is online te raadplegen via: <http://www.literaireprijzen.nl>

7. Resultaten inhoudsanalyse naar type boek

Uit de resultaten van de eerste inhoudsanalyse bleek dat er 87 unieke auteurs direct of indirect genoemd worden in de berichten (zie Bijlage 4). Als ze bij naam genoemd worden, worden ze geregistreerd als ‘direct genoemd’. Dit geldt voor 57 auteurs (zie Bijlage 5). Auteurs worden indirect genoemd als zij zelf niet besproken worden, maar één of meer van hun boeken wel. Na het vergelijken van de genoemde auteurs met de namen van bekroonde auteurs uit de Literaire prijzendatabank, blijkt dat 41 van de 87 genoemde auteurs één of meerdere prijzen hebben gewonnen.⁸ Samen zijn deze 41 auteurs 196 keer bekroond. Een top vijf van de prijzen die hen het vaakst toebedeeld werden, ziet er als volgt uit:

Tabel 7.1: Top vijf gewonnen jeugdboekenprijzen

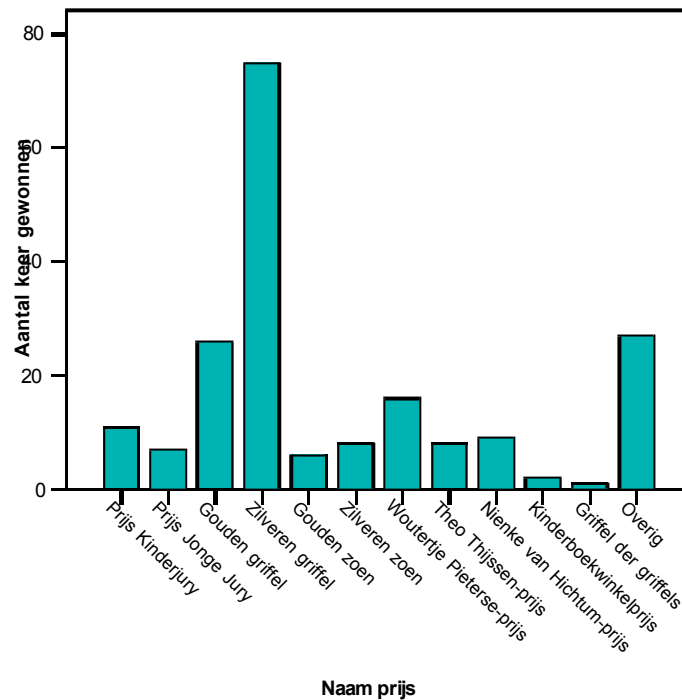
	Prijs	Aantal keer gewonnen door besproken auteurs
1	Zilveren Griffel	75 keer
2	Overig	27 keer
3	Gouden Griffel	26 keer
4	Woutertje Pieterse-prijs	16 keer
5	Prijs van de Nederlandse Kinderjury	11 keer

In Figuur 7.1 wordt de volledige verdeling van prijzen over deze 196 bekroningen weergegeven. De uitschieter bij de Zilveren Griffels valt meteen op. Uit Tabel 6.1 was al af te lezen dat per jaar acht Zilveren Griffels uitgereikt kunnen worden. Hiermee overtreft de prijs qua hoeveelheid alle andere prijzen. Dit is waarschijnlijk een verklaring voor het grote aantal gewonnen Griffels onder de besproken auteurs.

Met 27 bekroningen staat de categorie ‘Overig’ op een tweede plaats. Binnen deze categorie vallen verschillende relatief kleine boekenprijzen. Enkele voorbeelden van gevonden prijzen zijn de Venz-kinderboekenprijs (van 1994 tot 1998 uitgereikt aan het best verkopende kinderboek van het jaar), de Tina Bruna Award (publieksprijs, voortgekomen uit een samenwerking tussen het meisjesblad Tina en de winkelketen Bruna en uitgereikt sinds 2005), de Hotze de Roos-prijs (publieksprijs van 2001 tot 2005, bekroonde het boek dat bij het totaal aantal stemmen van de Prijs van de Nederlandse Kinderjury de meeste punten behaalde) en De Glimworm (kinderboekwinkelprijs uitgereikt van 1995 tot 2000). Kenmerkend voor de prijzen uit de categorie ‘Overig’ is dat het merendeel maar een aantal jaar is uitgereikt en dat het voornamelijk populaire prijzen zijn.

⁸ Voor het complete overzicht van bekroonde auteurs en bekroonde boeken en de bijbehorende aantallen zie Bijlage 7.

Figuur 7.1: Aantal besproken winnaars per prijs



De Griffelwinnaars zijn in de berichten met bekronde auteurs duidelijk het best vertegenwoordigd. In totaal wordt er 101 keer een met een Griffel bekrond boek of bekronde auteur besproken. De Prijs van de Nederlandse Kinderjury, die vaak als tegenhanger van de Griffel-prijzen wordt genoemd, haalt de top vijf maar net. De in de berichten genoemde auteurs en boeken blijken maar 11 keer een bekroning van de Kinderjury te hebben. Dit levert een significant verschil op wanneer het vergeleken wordt met het aantal Griffelwinnaars.

Verdeling bekroningen van besproken auteurs

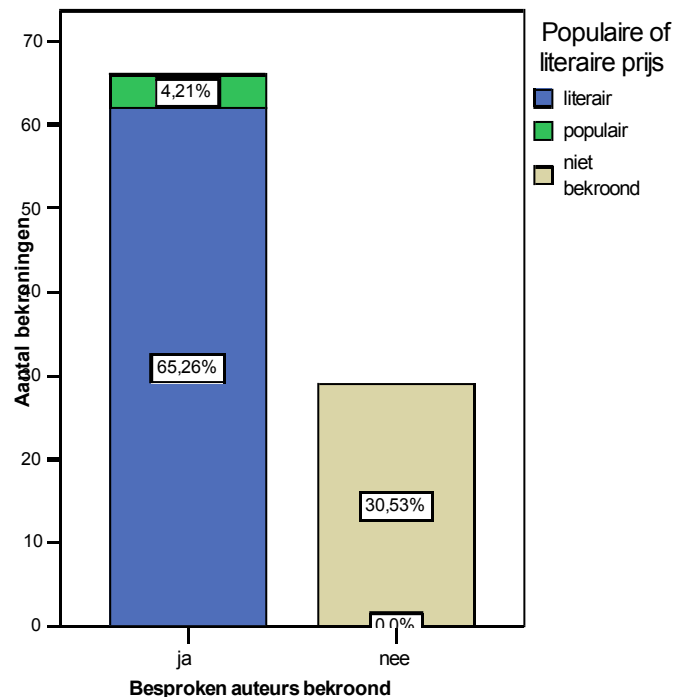
Wanneer auteurs in een bericht of recensie bij naam genoemd worden, wordt dit gezien als een vorm van erkenning. De schrijver van het bericht (de criticus) bekrachtigt het feit dat de auteur de producent van het werk is. Als de verdeling bekrond/niet bekrond toegespitst wordt op de auteurs die bij naam genoemd worden, blijkt dat met 69% meer dan de helft van de genoemde auteurs gedurende hun schrijverscarrière een of meerdere prijzen heeft gewonnen (zie Figuur 7.2). 65% van de besproken auteurs heeft een literaire prijs ontvangen. 4% heeft een populaire prijs in ontvangst mogen nemen. Een kleine minderheid (31%) van de besproken auteurs heeft nooit een bekroning voor zijn of haar werk ontvangen.

De verdeling van literaire en populaire prijzen over besproken auteurs is dus niet evenredig, dat werd al zichtbaar aan het begin van dit deze paragraaf. Het aantal gewonnen literaire prijzen onder bekronde auteurs is aanzienlijk groter dan het aantal gewonnen populaire prijzen. De bekronde auteurs die direct genoemd worden, ontvingen samen 150 keer een literaire prijs en twintig keer een

populaire prijs. De auteurs ontvingen 26 keer een prijs die in de categorie ‘overig’ viel en waarvan de populaire of literaire waarde niet vastgelegd is voor dit onderzoek.

Het aanzienlijke verschil in het aantal literair en populair bekroonde auteurs wordt mede veroorzaakt door een aantal auteurs die vaker een literaire prijs wonnen, zoals Imme Dros en Guus Kuijer. Deze auteurs hebben gedurende hun lange carrière al een groot oeuvre opgebouwd en zien hiervoor meerdere malen bekroond (zie Bijlage 9).

Figuur 7.2 : Bekroning besproken auteurs



Bekroonde auteurs per medium

In Figuur 7.2 is te zien dat 66 van de expliciet in de berichten genoemde auteurs zijn bekroond. Aan het begin van dit hoofdstuk werd beschreven dat 41 van de besproken auteurs zijn bekroond. Er bestaat een verschil tussen deze cijfers, omdat in de 66 gevonden auteurs ook auteurs zitten die in twee of meer berichten worden genoemd en dus dubbel zijn geteld (zie Hoofdstuk 5).

In Tabel 7.2 staat het aantal keer dat een bekroonde auteur in de geanalyseerde berichten wordt genoemd, onderverdeeld naar medium. Het blijkt dat *NRC Handelsblad* de meeste aandacht schenkt aan bekroonde auteurs: in negentien berichten is een bekroonde auteur genoemd. *Kidsweek* noemt in 15 van haar berichten een bekroonde auteur. De twee andere jeugdmedia besteden in vergelijking maar weinig aandacht aan bekroonde auteurs. *Leesfeest* noemt vier keer een bekroonde auteur en *Boekermag* noemt er één.

De dagbladen bespreken het vaakst een bekroonde auteur, namelijk 46 keer. In de berichten van de jeugdmedia is 20 keer een bekroonde auteur gevonden. Hoewel deze resultaten een duidelijk verschil tussen de mediatypen laten zien als het gaat om het bespreken van bekroonde auteurs, is geen statistisch verband aan te tonen ($\chi^2 = 2,842$, $p = 0,092$).

Tabel 7.2: Besproken bekroonde auteurs per medium en mediatype

		Naam medium					Totaal	
		NRC Handelsblad	de Volkskrant	Trouw	Boekermag	Leesfeest		Kidsweek
Auteur bekroond	ja	19	16	11	1	4	15	66
		86,4%	84,2%	55,0%	33,3%	57,1%	62,5%	69,5%
	nee	3	3	9	2	3	9	29
		13,6%	15,8%	45,0%	66,7%	42,9%	37,5%	30,5%
Totaal		22	19	20	3	7	24	95
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Totaal besproken bekroonde auteurs per mediatype		46			20			66
		69,7%			30,3%			100%

Gemiddeld wonnen de bekroonde auteurs vijf prijzen, maar er zit een aanzienlijk verschil in het minimum aantal gewonnen prijzen (1 keer) en het maximum aantal (19 keer). Na het beoordelen van de centrum- en spreidingsmaten voor de variabele bekroonde auteurs blijkt sprake te zijn van een rechtsscheve verdeling. Het gemiddelde van vijf prijzen per auteur geeft een vertekend beeld. De helft van de bekroonde auteurs heeft 3 bekroningen of meer/minder op de variabele 'bekroond'. Het is verstandiger om uit te gaan van deze middelste waarde wanneer het gaat om het aantal bekroningen per auteur.

Verdeling van besproken boeken

Uit de voorgaande gegevens bleek dat de helft van de genoemde bekroonde auteurs met drie of meer prijzen bekroond is en de andere helft drie of minder dan drie prijzen heeft ontvangen. De vraag is nu of de bekroonde werken van deze auteurs in de geanalyseerde berichten besproken werden, of dat de bekroningen misschien een aanleiding vormden voor het bespreken van nieuw of ander ongekroond werk van dezelfde auteur?

Uit Tabel 7.3 is op te maken dat 20 van de besproken boeken (22,1%) boeken zijn waarvoor de auteur daadwerkelijk een prijs heeft ontvangen. 31 besproken boeken (31,6%) zijn geschreven door auteurs waarvan niet de besproken boeken, maar eerdere of latere boeken zijn bekroond. Bijna de helft van de besproken boeken (46,3%) heeft geen enkele bekroning ontvangen en is ook niet geschreven door een auteur die gelauwerd is.

De besproken bekroonde boeken hebben per boek gemiddeld anderhalve prijs gewonnen. Het minimale aantal prijzen dat een auteur voor een van de besproken boeken ontving is één. Het hoogste aantal prijzen dat een besproken boek ontving is vier.

Tabel 7.3: Bekroningen besproken boeken (unieke titels)

Bekroond	Aantal besproken boeken	Percentage
Ja	20	22,1%
Nee	44	46,3%
Nee, ander boek wel	31	31,6%
Totaal	95	100,0%

Bekroonde boeken per medium

In Tabel 7.4 is te zien dat in 31 van de 143 geanalyseerde berichten een bekroond boek wordt besproken. Dit aantal is hoger dan de 20 boeken uit Tabel 7.3, maar dit komt doordat een aantal boeken meer dan één keer wordt besproken. De resultaten laten geen opvallende verschillen zien tussen de media. Bij zowel *NRC Handelsblad* als *Boekermag* wordt in zeven berichten een bekroond boek besproken. De overige media blijven onder dit aantal.

Bij geen enkel medium overtreft het percentage besproken bekroonde boeken het percentage (nog) niet bekroonde boeken. Er zijn dus meer onbekroonde boeken besproken, dan bekroonde. In de berichten van het dagblad *Trouw* staat het kleinste aantal bekroonde boeken (3 boeken, 12,5% van het totale aantal in *Trouw* besproken boeken). *Boekermag* en *NRC Handelsblad* bespreken de meeste bekroonde boeken. Bij beiden is in 28% van de geanalyseerde berichten een bekroond boek te vinden. Uiteindelijk verschillen alle media wat betreft het bespreken van bekroonde boeken niet veel van elkaar. De dagbladen bespreken 14 keer een bekroond boek. De jeugdmedia doen dit 17 keer.

Tabel 7.4: Aantal besproken bekroonde boeken per medium en mediatype

		Naam medium						Totaal
		NRC Handelsblad	de Volkskrant	Trouw	Boekermag	Leesfeest	Kidsweek	
Bekroond boek	Ja	7	4	3	7	5	5	31
		28,0%	21,1%	12,5%	28,0%	20,0%	20,0%	21,7%
	Nee	18	15	21	18	20	20	112
		72,0%	78,9%	87,5%	72,0%	80,0%	80,0%	78,3%
Totaal		25	19	24	25	25	25	143
		100,0%	100,0%	100%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Totaal besproken bekroonde boeken per mediatype		14			17			31

De chi-kwadraattoets laat geen statistische significantie zien tussen de media en het wel of niet bespreken van een bekroond boek (chi-kwadraat = 0,019, $p = 0,891$). Omdat tijdens de berekening twee verwachte waarden kleiner dan vijf waren, kunnen uit de resultaten alleen conclusies worden getrokken over de waargenomen eenheden.

In Tabel 7.4 is weergegeven hoeveel van de besproken boeken bekroond zijn. In Tabel 7.5 is te zien of het hierbij gaat om literaire of populaire bekroningen. Opvallend is dat de media voor volwassenen geen van allen een met een populaire prijs bekroond boek bespreken. De jeugdmedia doen dit wel, maar dit blijft bij het noemen van twee boeken. Zowel bij de jeugdmedia als de media voor volwassenen bestaat ongeveer 20% van het totale aantal besproken uit boeken die een literaire prijs hebben gewonnen.

Tabel 7.5: Soort boekbekroning per mediatype

		Bekroning boek				Totaal
		literair	populair	niet bekroond	geen boek genoemd	
Mediatype	Volwassenen	14	0	41	13	68
		20,6%	,0%	60,3%	19,1%	100,0%
	Jeugd	15	2	55	3	75
		20,0%	2,7%	73,3%	4,0%	100,0%
Totaal		29	2	96	16	143
		20,3%	1,4%	67,1%	11,2%	100,0%

Populair/literair boekbericht per medium

Door het combineren van alle voorgaande gegevens, is het mogelijk een overzicht te geven van de literaire of populaire aard van de geanalyseerde jeugdboekenberichten. De besproken boeken en auteurs zijn op basis van de door hen gewonnen prijzen onderverdeeld in literair, populair en niet-bekroond. Het zou voor kunnen komen dat een auteur of boek is bekroond met zowel een literaire als een populaire prijs. Bij de boeken en auteurs die met de inhoudsanalyse gevonden werden, is dat echter geen een keer het geval. Vandaar dat deze categorie uit de tabel is weggelaten. Een boek of auteur is als 'niet-bekroond' geregistreerd als noch het boek, noch de auteur een boekenprijs heeft gewonnen.

Uit de resultaten blijkt dat de media voor volwassenen de meeste aandacht aan literaire boeken en auteurs besteden (zie Figuur 7.6). Van het totale aantal berichten uit zowel *NRC Handelsblad* als *de Volkskrant* bestaat 84% uit literaire boekberichten. Dit type berichten komt bij *Boekermag* en *Leesfeest* het minst voor. Bij deze twee jeugdmedia bestaat 32% van alle berichten uit literaire boekberichten.

De jeugdmedia bespreken de meeste populaire boeken en auteurs. Zij publiceerden 80% van het totale aantal berichten over het populaire aanbod. *Kidsweek* besteedt er de meeste aandacht aan (12%), maar het gaat dan nog steeds om maar drie berichten. Het *NRC Handelsblad* schenkt als enige volwassenenmedium aandacht aan populaire boeken en auteurs. Bij dit medium werd één bericht gevonden dat een populair boek of auteur als onderwerp heeft.

Bij de jeugdmedia is het aantal berichten waarbij de literaire of populaire status van besproken boeken en auteurs niet vastgesteld kan worden het grootst (43 berichten). *Boekermag* bespreekt de meeste boeken en auteurs die (nog) geen prijzen hebben gewonnen (17 berichten). Bij de volwassenenmedia wordt dit gedaan door *Trouw*. Het gaat hierbij om 13 berichten. Bij elk van de twee andere dagbladen werden maar 3 berichten gevonden waarvan de besproken boeken en auteurs onder de categorie ‘onbekend’ vielen.

De chi-kwadraattoets laat een statistisch verband zien tussen mediatype en de literaire, populaire of onbekende status van de in de berichten besproken boeken of auteurs (chi-kwadraat = 16,049, $p = 0,000$), maar omdat tijdens de berekening twee verwachte waarden kleiner dan vijf waren, kunnen uit de resultaten weer alleen conclusies worden getrokken over de waargenomen resultaten.

Tabel 7.6: Populair of literair boekbericht per medium

		Naam medium						Totaal
		NRC Handelsblad	de Volkskrant	Trouw	Boekermag	Leesfeest	Kidsweek	
Populair of literair	literair	21	16	11	8	8	12	76
		84,0%	84,2%	45,8%	32,0%	32,0%	48,0%	53,1%
	populair	1	0	0	0	1	3	5
		4,0%	,0%	,0%	,0%	4,0%	12,0%	3,5%
	Niet-bekroond	3	3	13	17	16	10	62
		12,0%	15,8%	54,2%	68,0%	64,0%	40,0%	43,4%
Totaal		25	19	24	25	25	25	143
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Populaire en literaire boeken besproken aan de hand van classificatietechnieken

Wanneer de resultaten van het eerste en tweede deelonderzoek gecombineerd worden, kan een antwoord worden gegeven op de vraag of literaire boeken ook op literaire wijze worden besproken. En zo ja, of dit dan vaker gebeurt dan bij de bespreking van populaire boeken.

Volgens Baumann is sprake van een artistieke benadering als in een bericht drie of meer van de door hem onderscheiden classificerende technieken worden toegepast (zie Hoofdstuk 4). Tabel 7.7 geeft het gebruik van deze technieken bij het bespreken van literaire, populaire of onbekroonde boeken en auteurs weer. Het blijkt dat de aanwezigheid van drie of meer technieken het meest voorkomt in de berichten die literaire boeken en auteurs bespreken. In de berichten die een populair aanbod bespreken

is geen enkele keer sprake van een artistieke (of literaire) benadering. In 11% van de berichten waarbij de status van de besproken boeken en auteurs onbekend is, is wel sprake van een artistieke benadering.

De resultaten bevestigen nog eens dat bij de bespreking van jeugdboeken, zowel door de media voor volwassenen als de media voor de jeugd, maar weinig gebruik wordt gemaakt van een duidelijk aanwijsbare literaire benadering.

Tabel 7.7: Gebruik van de drie of meer technieken bij het bespreken van literaire of populaire boeken

		Populair of literair bericht			Totaal
		literair	populair	onbekend	
Toepassing van de drie technieken	Ja	18	0	7	25
		23,7%	,0%	11,3%	17,5%
	Nee	58	5	55	118
		76,3%	100,0%	88,7%	82,5%
Totaal		76	5	62	143
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Omdat het vooral bij deze resultaten interessant is of zij alleen iets zeggen over de berichten uit de steekproef of dat er met een aanzienlijke betrouwbaarheid ook iets uit af te leiden is over de gehele berichtgeving over jeugdboeken, is weer de chi kwadraat-toets toegepast. De uitkomst van deze toets (chi-kwadraat = 4,733, $p = 0,094$) laat geen statistisch significant verband zien. Maar ook deze keer is de uitkomst door een tweetal lage waarden weinig betrouwbaar.

7.1 Conclusie

In dit hoofdstuk is de populaire of literaire status van een boek of auteur vastgesteld aan de hand van bekroningen van jeugdboekenprijzen. Het blijkt dat in de geanalyseerde media meer met literaire prijzen bekroonde boeken en auteurs worden besproken, dan met populaire prijzen bekroonde boeken en auteurs. Maar het blijkt ook dat in ongeveer de helft van de berichten boeken en auteurs besproken worden die helemaal geen prijs hebben gewonnen. De status van deze boeken en auteurs is met de voor dit onderzoek gebruikte methode niet te achterhalen. Het is opvallend dat de jeugdmedia een veel groter aandeel hebben in de bespreking van deze onbekroonde jeugdboeken en auteurs.

De media voor volwassenen (de dagbladen) schenken in hun berichten de meeste aandacht aan met literaire prijzen bekroonde boeken en auteurs. In één bericht bespreken ze een populaire auteur. De jeugdmedia geven in vergelijking met de media voor volwassenen, de meeste aandacht aan het populaire jeugdboekenaanbod, maar deze aandacht is ook beperkt. Net als de dagbladen besteden jeugdmedia de meeste aandacht aan het literaire aanbod. Deze uitkomst wordt mede veroorzaakt door

de onderzoeksopzet. Er zijn minder populaire jeugdboekenprijzen dan literaire jeugdboekenprijzen. Hierdoor zijn er minder populaire prijswinnaars dan literaire prijswinnaars.

Als sluitstuk van het onderzoek is gekeken naar de wijze waarop jeugdboeken in de berichten worden besproken. Worden literaire boeken bijvoorbeeld op een artistieke of literaire manier benaderd? In de berichten waarin een literair boek en/of auteur werd besproken, werd inderdaad het vaakst aan de eis van Baumann (aanwezigheid van drie of meer classificerende technieken) voldaan. In 11% van de berichten waarin een boek of auteur met onbekende status werd besproken, kon ook de aanwezigheid van drie of meer technieken worden vastgesteld. In de berichten die populaire boeken of auteurs bespraken, werd niet één keer aan de eis van Baumann voldaan.

8. Conclusie en discussie

Voor de opzet van deze thesis is uitgegaan van een institutionele benadering van literatuur. Deze benadering houdt in dat de literaire waarde van een boek niet wordt bepaald door de intrinsieke waarde of een eigenheid van het boek, maar dat deze (symbolische) waarde wordt toegekend door instellingen en instituties, zoals uitgeverijen, critici en lezers. De institutie van de literaire kritiek heeft de grootste invloed op de toekenning van symbolische waarde aan (jeugd)boeken. Gelegitimeerd door hun eigen opgebouwde status, kennen critici een boek eigenschappen en kwaliteiten toe waaraan een bepaald prestige kan worden ontleend. Hun opvattingen baseren zij op een collectieve overtuiging van wat literatuur 'is'. Deze overtuiging is sociaal bepaald en tijd en plaats gebonden. Ondanks dat er een bepaalde consensus bestaat, zijn verschillen in mening over de beoordeling van boeken onvermijdelijk.

De opvattingen over hoe jeugdboeken beoordeeld moeten worden, lopen meer uiteen dan die over de beoordeling van literatuur voor volwassenen. Dit komt omdat de criticus bij het bespreken van een jeugdboek er niet alleen voor kan kiezen om de literaire waarde te benoemen, maar ook om op te treden als bemiddelaar. Welke invalshoek hij kiest hangt grotendeels af van zijn opvatting over jeugdboeken. Deze opvattingen over 'goede' jeugdboeken zijn al vanaf het 'ontstaan' van het jeugdboek onder te verdelen in twee benaderingen: de pedagogische en de esthetische. De pedagogische benadering benadrukt de onderrichtende functie van literatuur; een boek moet kinderen iets bijbrengen. De esthetische benadering hecht de meeste waarde aan de 'literaire' kwaliteiten van een werk. Toch hebben ook de voorstanders van deze benadering vaak het beste met de jonge lezers voor; zij willen hen de waarde van literatuur bijbrengen.

Het onderzoek en de resultaten uit deze thesis moeten geplaatst worden binnen het kader van deze theoretische bevindingen. In dit hoofdstuk wordt een beschrijving en interpretatie gegeven van de belangrijkste resultaten van het onderzoek. Dit gebeurt aan de hand van de deelvragen die in de inleiding zijn gesteld en die eerder de structuur boden voor de opbouw van de thesis.

8.1 Type aandacht

De eerste deelvraag betrof het type aandacht voor jeugdboeken. Uit de inhoudsanalyse blijkt dat het merendeel van de berichtgeving een traditionele vorm heeft. De aandacht voor jeugdboeken doet zich vooral voor in de vorm van recensies, die met een bepaalde regelmaat verschijnen in een vastgestelde omvang en lay-out, en meestal worden geplaatst op een herkenbare plek binnen het medium, zoals op een boekenpagina. Bij de jeugdmedia worden naast recensies ook een groot aantal besprekingen aangetroffen. Een verklaring hiervoor kan zijn dat de makers van jeugdmedia hun doelgroep willen stimuleren in het lezen en hun daarom in de eerste plaats willen informeren over het aanbod. Het

voordeel dat de jeugdmedia in dit geval hebben ten opzichte van de media voor volwassenen is dat zij direct de doelgroep van de jeugdboeken kunnen aanspreken.

Van de geanalyseerde berichten bestaan de meeste uit een beschouwing van één boek. De auteur wordt hierin vaak wel met naam genoemd, maar verdere informatie, zoals een verwijzing naar zijn carrière of oeuvre, wordt niet gegeven. Bij de jeugdmedia verschenen de meeste berichten waarin alleen één boek wordt besproken. De dagbladen geven vaker de aandacht aan het boek én de auteur. In deze berichten wordt wel achtergrondinformatie over de auteur gegeven. Hieruit kan geconcludeerd worden dat de media voor volwassenen vaker dan de jeugdmedia, niet alleen het boek, maar ook de context waarin het is verschenen, bespreken.

8.2 (On)herkenbare opvattingen

Uit de resultaten van de inhoudsanalyse kan maar weinig geconcludeerd worden over de opvattingen over jeugdliteratuur. In het merendeel van de besprekingen zijn de beoordelingen positief. Dit geldt voor de besprekingen van zowel literaire als populaire jeugdboeken. Er is geen sprake van een duidelijk verschil in de beoordeling, waaruit bijvoorbeeld een voorkeur voor literaire boeken zou kunnen blijken.

In de theorie werd beschreven dat de opvattingen die een criticus heeft ten opzichte van jeugdboeken, duidelijk kunnen worden uit de manier waarop hij jeugdboeken benadert. Benadert hij de boeken als een artistiek werk, dan zal hij de ‘literaire’ waarde belangrijker vinden dan bijvoorbeeld de ‘pedagogische’ waarde. Om meer inzicht te krijgen in de manier waarop critici jeugdboeken in de geanalyseerde berichten benaderen en bespreken, zijn de berichten geanalyseerd aan de hand van de classificatie van Baumann. Uit de resultaten blijkt dat de critici van de dagbladen jeugdboeken het meest literair-kritisch benaderen. Zij gebruiken de meeste literair-kritische termen en bij deze media wordt ook het grootste aantal berichten met drie of meer classificerende technieken aangetroffen. Toch moet bij deze uitkomst een kanttekening geplaatst worden, want hoewel de dagbladen meer berichten hebben die aan de classificatievoorwaarde voldoen, gaat het nog steeds om een kleine minderheid van berichten ten opzichte van het totale aantal berichten. Bovendien blijkt dat critici van jeugdmedia weliswaar minder literaire termen en technieken gebruiken, maar dat zij regelmatig verschillende als literair gekenmerkte teksteigenschappen wel benoemen. Ze gebruiken hiervoor echter een ander ‘kindvriendelijk’ vocabulaire. Toch kan geconcludeerd worden dat noch de critici van de dagbladen, noch die van de jeugdmedia de jeugdboeken op een zeer literaire manier benaderen.

De geanalyseerde media hebben bijna allemaal ‘vaste’ jeugdboekencritici in dienst. De herkenbaarheid van hun berichten en eventuele opvattingen wordt vergroot door de vermelding van hun naam bij de berichten. Toch is door de overwegend positieve besprekingen geen duidelijk onderscheid tussen de beoordelingen van deze critici onderling waar te nemen. In de berichten van de critici van *de Volkskrant* en *Trouw* is de grootste variatie in commentaar geconstateerd, maar voor een

meer verhelderend beeld van de opvattingen die critici uitdragen, is een kwalitatieve inhoudsanalyse nodig.

8.3 Selectie

Na het combineren van de resultaten van de inhoudsanalyse en het onderzoek naar het verband tussen de besproken boeken en auteurs en de prijswinnaars van jeugdboekenprijzen, kan aan een groot deel van de boeken en auteurs een literaire of populaire status toegekend worden. Als de resultaten van de inhoudsanalyse dan nog eens bestudeerd worden, blijkt dat in de geanalyseerde media vooral literaire boeken en auteurs worden besproken. Aan populaire boeken en auteurs wordt verhoudingsgewijs zeer weinig aandacht besteed. Het wordt ook duidelijk dat over een groot aantal, niet bekroonde boeken niet is te zeggen of het om literaire of populaire boeken gaat. Deze uitkomsten hangen samen met de wijze waarop de begrippen ‘populair’ en ‘literair’ zijn geoperationaliseerd. Omdat er veel minder populaire dan literaire prijzen zijn, zijn er ook minder boeken en auteurs waaraan een populaire status kan worden toegekend.

Het is opvallend dat de jeugdmedia het grootste aantal niet-bekroonde boeken bespreken. Zij bespreken tevens een groter aantal debutanten dan de media voor volwassenen. Het valt ook op dat de volwassenenmedia meer dan twee keer zoveel bekroonde auteurs bespreken dan de jeugdmedia. Veel van deze auteurs zijn niet bekroond voor het boek dat besproken wordt, maar voor eerder werk. Uit deze gegevens zou afgeleid kunnen worden dat de media voor volwassenen wat meer behoudend zijn in het bespreken van nieuwe of onbekende jeugdboeken. Zij lijken juist de voorkeur te geven aan het bekende. Dit blijkt bijvoorbeeld uit het grote aantal door hen besproken auteurs dat al een literaire status of bekendheid heeft opgebouwd, onder andere door het winnen van jeugdboekenprijzen. Deze uitkomst ligt in lijn met de theorie die de werkwijze van critici beschrijft. Gerenommeerde critici (en die status hebben de critici van de geanalyseerde dagbladen) zouden zo min mogelijk risico nemen om hun status en prestige niet te verliezen.

De boekenselectie van de geanalyseerde mediatypen lijkt verder niet erg uiteen te lopen. Meerdere keren selecteerden critici van verschillende media uit het grote jeugdboekenaanbod dezelfde boeken voor hun bespreking.

8.4 Mate van verschil: een antwoord op de probleemstelling

Het doel van deze thesis was het beantwoorden van de probleemstelling:

In welke mate verschilt de aandacht die literaire en populaire jeugdboeken krijgen in de Nederlandse media gedurende het jaar 2006?

Uit de hiervoor besproken resultaten blijkt dat de aandacht die literaire en populaire jeugdboeken in de geanalyseerde media krijgen, duidelijk verschilt. In de eerste plaats worden in de berichten vaker literaire dan populaire boeken besproken. In de media voor volwassen wordt zelfs maar één populaire

auteur en geen enkel populair boek besproken. De jeugdmedia besteedt meer aandacht aan het populaire jeugdboekenaanbod, maar ook deze aandacht is beperkt. In totaal worden vijf populaire auteurs en twee populaire boeken besproken. Zij publiceerden verhoudingsgewijs wel veel berichten waarin de genoemde boeken en auteurs niet bekroond zijn en waarvan de status als literair of populair boek onbekend is.

Op grond van de theorie kan een verklaring worden geboden voor het verschil in aandacht tussen de mediatypen. De geanalyseerde volwassenenmedia (de dagbladen) hebben een lezerspubliek dat voornamelijk bestaat uit mensen met een hogere maatschappelijke status. Uit het theoretisch kader bleek dat hogere statusgroepen meer aandacht hebben voor artistieke producten, zoals literatuur. De dagbladen zullen zo veel mogelijk willen aansluiten bij de ‘intellectuele’ interesses van hun publiek. Dit zou een verklaring kunnen zijn voor de grote aandacht voor jeugdliteratuur en de beperkte aandacht voor populaire jeugdboeken. Door geen populaire boeken te bespreken, onthouden de critici de populaire boeken tevens hun legitimering als literair waardevol.

Omdat de doelgroep van jeugdmedia bestaat uit kinderen, is het waarschijnlijk dat zij hun inhoud afstemmen op de beleving en interesse van kinderen. Een groot deel van het literaire veld deelt de impliciete opvatting dat populaire boeken zich kenmerken door hun aansluiting bij de belevingswereld van kinderen en de toegankelijkheid van stijl en verhaallijn. Dit kan een reden zijn dat de jeugdmedia verhoudingsgewijs meer aandacht besteden aan populaire boeken.

Behalve dat er een verschil bestaat in de omvang van de aandacht voor populaire en literaire jeugdboeken, is er ook een verschil in de manier waarop de twee type boeken worden besproken. Uit het onderzoek blijkt dat literaire boeken vaker dan populaire boeken op een literaire manier besproken worden. Geen enkel bericht dat het populaire aanbod beschrijft, voldoet aan de voorwaarde van Baumann die inhoudt dat er minimaal drie classificerende technieken moeten worden gevonden voordat sprake is van een artistieke benadering. Hierbij wil ik nogmaals benadrukken dat maar een klein deel van het totale aantal berichten (17,5%) wel aan deze voorwaarde voldoet.

8.5 Discussie en aanbevelingen voor verder onderzoek

In de probleemstelling die aan de basis stond van deze thesis, wordt het aanbod van jeugdboeken opgesplitst in literaire en populaire jeugdboeken. In het theoretisch kader heb ik geprobeerd een benadering te geven van de betekenis van deze twee termen. Dat neemt niet weg dat het subjectieve termen zijn. Om het subjectieve element zo min mogelijk invloed te laten hebben zijn de termen geoperationaliseerd door ze te verbinden aan de bekroningen van jeugdboekjury's. In het literaire veld bestaat voldoende consensus over de literaire of populaire status van deze prijzen. Door deze methode blijft er echter een relatief groot aantal berichten over waarin niet-bekroonde boeken en auteurs worden genoemd waarvan de literaire of populaire status onbekend blijft. De kans bestaat dat een aanzienlijk deel van deze onbekende boeken wel aan de ‘kenmerken’ van een populair boek voldoet. De grote groep niet-bekroonde boeken, zorgt voor een vertroebeling van de resultaten over

het onderscheid tussen de aandacht voor literaire en populaire jeugdboeken, maar door de subjectieve waarden van de begrippen is dit moeilijk te voorkomen. Bovendien komen de extreme literaire en populaire gevallen met dit onderzoek wel aan het licht. Zoals in de theorie beschreven werd, draagt de gezaghebbende positie van de vakjury die een literaire prijs toekent er toe bij dat een jeugdboek dat is bekroond met die prijs in het literaire veld op grote schaal als ‘echt literair’ wordt herkend.

Bij één onderdeel van het tweede classificerende deelonderzoek kan een kanttekening geplaatst worden. Voor dit onderzoek werden de bekroonde auteurs en boeken apart van elkaar geanalyseerd, voordat de resultaten werden samengevoegd om iets te kunnen zeggen over het populaire of literaire gehalte van de onderzochte berichten. Alleen de auteurs die expliciet in de berichten werden genoemd of behandeld, werden geanalyseerd aan de hand van de literaire en populaire prijzen. De indirect genoemde auteurs bleven buiten de analyse. Dit kan een verklaring zijn voor het lage aantal bekroonde auteurs dat bij de jeugdmedia werd gevonden. Het aantal literaire en/of populaire boekberichten van de jeugdmedia was misschien groter geweest als de indirect genoemde auteurs wel mee waren genomen in de analyse.

Er zijn alternatieven te bedenken voor het vaststellen van de populair of literaire status van boeken en auteurs. Vaak moet dan wel gebruik worden gemaakt van twee verschillende meetinstrumenten; één voor het vaststellen van de literaire en één voor het vaststellen van de populaire waarde. Uit de theorie kwam naar voren dat een populaire status vaak wordt verbonden met commercieel succes. De aanwezigheid van een boektitel of auteur op een bestellerlijst kan dan een indicatie zijn van de populaire status van een boek. Een lijst die hiervoor gebruikt kan worden is de *CPNB Top-100*⁹. Deze verschijnt jaarlijks in januari en geeft de bestverkopende boeken van het voorgaande jaar weer. Een voordeel is dat ook de *eversellers*, oudere boeken die keer op keer herdrukt worden, op deze lijst worden weergegeven. De literaire status van boeken en auteurs zou vastgesteld kunnen worden aan de hand van hun aanwezigheid in literaire naslagwerken, zoals het *Lexicon van de jeugdliteratuur*. Een nadeel van dergelijke naslagwerken is dat zij door hun verschijningsvorm niet erg actueel zijn en debutanten en nieuwe boeken pas later worden toegevoegd.

Ter aanvulling op het onderzoek in deze thesis is het interessant om de huidige opvattingen van critici te onderzoeken. Dit onderzoek kan opgevat worden als een aanvulling op het werk van Anne de Vries (1989) die in zijn proefschrift *Wat heten goede kinderboeken?* de opvattingen over kinderliteratuur vanaf 1880 tot 1980 uiteenzet. Hij heeft in de jaren negentig zijn bevindingen aangevuld, maar sindsdien is er geen vergelijkbaar werk meer verschenen. De Vries distilleerde aan de hand van een kwalitatieve inhoudsanalyse de opvattingen van critici uit door hen geschreven berichten. Met de door hem gebruikte methode blijven de resultaten interpretaties. Het lijkt mij informatiever om middels interviews of enquêtes de motieven van jeugdliteraire critici op een directere manier te onderzoeken.

⁹ Deze lijst is digitaal toegankelijk via: <http://www.cpnb.nl>

Tot slot nog een laatste aanbeveling. Uit het onderzoek lijkt naar voren te komen dat bij de beschouwing van jeugdboeken minder classificerende technieken worden gebruikt dan bij de beschouwing van boeken voor volwassenen. Een toekomstig, vergelijkend onderzoek kan uitwijzen of dit ook echt het geval is.

Bibliografie

- Akveld, J. 2006. Even voorstellen: de kinderboekrecensent. *Lezen* 1 (1).
- Altena, B. & Lente, D.v. 2003. *Vrijheid & Rede. Geschiedenis van Westerse samenlevingen 1750-1989*. Hilversum: Verloren.
- Bakker, P. & Scholten, O. 1999. *Communicatiekaart van Nederland. Overzicht van media en communicatie*. Alphen aan den Rijn/Diegem: Samsom.
- Bekkering, H. 2004. Hoe volgzaam is de (jeugd)literaire kritiek? In: H.v. Lierop-Debrauwer, P. Mooren & H. Bekkering (red.) *Dat moet je gelezen hebben. Literaire en educatieve canonvorming in de jeugdliteratuur*. Leidschendam: Biblion Uitgeverij.
- Berkhout, K. 29 december 2006. Zorg voor betere kinderboeken. *NRC Handelsblad*.
- Bomhoff, J.G. 1974. De algemene literatuurwetenschap over het kinderboek. http://www.dbnl.org/tekst/bomh002alge01_01/bomh002alge01_01_0001.htm#1. Geraadpleegd 25 april 2007.
- Bourdieu, P. 1989. *Opstellen over smaak, habitus en het veldbegrip*. Amsterdam: Van Genneep.
- 1994. The Field of Cultural Production. In: Bevers, A.M. (red.) *Reader Cultuurtheorieën*. Rotterdam: Erasmus Universiteit
- CBS 2003. *Jeugd 2003, feiten en cijfers*. Voorburg: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- CPNB. <http://www.cpnb.nl/index2.html>. Geraadpleegd 28-01-2007.
- Dijk, N.v. 2006. Tussen professionalisering en verzuiling. Kunstkritiek in de Nederlandse dagbladpers tijdens het interbellum. In: K.v. Rees & G.J. Dorleijn (red.) *Productie van Literatuur*. Nijmegen: Vantilt,
- Dorleijn, G.J. & Rees, K.v. (red.) 2006. *De productie van literatuur. Het literaire veld in Nederland 1800-2000*. Nijmegen: Vantilt.
- Duijx, T. & Linders, J. 1991. *De goede kameraad. Honderd jaar kinderboeken*. Houten: Van Holkema & Warendorf.
- Hansen, A., Cottle, S., Negrine, R., Newbold, C. 1998. *Mass Communication Research Methods*. Hampshire: Palgrave.
- Heimeriks, N. & Toorn, W.v. (red.) 1989. *De hele Bibelebontse berg. Geschiedenis van het kinderboek in Nederland & Vlaanderen van de middeleeuwen tot het heden*. Amsterdam: Querido.
- Heus, P. de (1995). *Toegepaste data-analyse technieken voor niet experimenteel onderzoek in de sociale wetenschappen*. Utrecht: Lemma BV.
- Holland. 2007. Karel Berkhout: zorg voor betere kinderboeken. <http://uitgeverijholland.web-log.nl/uitgeverijholland/2007/01/index.html>. Geraadpleegd 18 juli 2007
- Hoven, P.v.d. 1990. Het veelzijdige kinderboek. Een antwoord aan Anne de Vries. *Leesgoed* 17 (6).
- Hulsens, E. 1980. Jeugdliteratuurkritiek; een reflectie. http://www.dbnl.org/tekst/huls004jeug01_01/. Geraadpleegd 23 juli 2007.
- Janssen, S. 1994. *In het licht van de kritiek. Variaties en patronen in de aandacht van de literatuurkritiek voor auteurs en hun werken*. Hilversum: Verloren.
- 2005. Het soortelijk gewicht van kunst in een open samenleving. De classificatie van cultuuruitingen in Nederland en andere Westerse landen na 1950. *Sociologie* 1 (3).
- KB, Hiëronimus van Alphen: profiel. <http://www.kb.nl/dichters/alphen/alphen-02.html>. Geraadpleegd 6 juni 2007.
- Lenteren, P.v. 2004. Nu al klassiek?! Waarom recensenten zich niet moeten bemoeien met canonvorming. In: H.v. Lierop-Debrauwer, P. Mooren & H. Bekkering (red.) *Dat moet je gelezen hebben. Literaire en educatieve canonvorming in de (jeugd)literatuur*. Leidschendam: Biblion Uitgeverij.
- 5 januari 2007. Acht winnaars van Woutertje Pieterse. *de Volkskrant*:
- Levine, Lawrence W. 1988. *Highbrow, lowbrow: the emergence of cultural hierarchy in America*. Londen: Harvard University Press.

- Lierop-Debrauwer, H. v. 2006. Hoe oordeelt de Nederlandse Kinderjury. *Literatuur zonder leeftijd* 71 (Oordelen op maat).
- 2004. De jeugdliteratuurkritiek als graadmeter. In: H.v. Lierop-Debrauwer, P. Mooren & H. Bekkering (red.) *Dat moet je gelezen hebben. Literaire en educatieve canonvorming in de (jeugd)literatuur*. Leidschendam: Biblion Uitgeverij.
- Maas, C. 22 juni 2001. 'Kneden en boetseren tot de zaak tot bloei komt'. *de Volkskrant*: MissMag. <http://www.missmag.nl/db/Action.lasso?-database=missmag.fm3&-layout=intikken&-response=detaila1.html&-recordID=42636&-search>. Geraadpleegd, 2 mei 2007.
- Mooren, P. 2006. Een kerk zonder kinderen. *Literatuur zonder leeftijd* 71 (Oordelen op maat),
- Munnichs, M. & Rees, C.J.v. 1986. De cultuursociologie van Pierre Bourdieu. Enkele kanttekeningen bij La distinction van Bourdieu. *Tijdschrift voor Taal en Tekstwetenschap* 6 (3).
- Van Dale Onlinewoordenboek. <http://www.vandale.nl/opzoeken/woordenboek/?zoekwoord=Populair>. Geraadpleegd 23 juni 2007.
- Peer, W.v. 1991. Jeugdliteratuur. In: W.v. Peer & K. Dijkstra (red.) *Sleutelwoorden. Kernbegrippen uit de hedendaagse literatuurwetenschap*. Leuven-Apeldoorn: Garant.
- 1992. Lees meer fruit. Kinderen en literatuur. http://www.dbnl.org/tekst/peer002lees01_01/peer002lees01_01_0011.htm. Geraadpleegd 4 juni 2007.
- Rees, C.J.v. 1983. How a Literary Work Becomes a Masterpiece: On the Threefold Selection Practised by Literary Criticism. *Poetics* 12.
- 1987. How Reviewers Reach Consensus on the Value of Literary Works. *Poetics* 16.
- Verboord, M., Janssen, S. & Rees, K.v. 2006. Indicatoren voor classificatie in het culturele en literaire veld. In: G.J. Dorleijn & K.v. Rees (red.) *De productie van Literatuur*. Nijmegen: Vantilt,
- Verdaasdonk, H. 1983. Social and Economic Factors in the Attribution of Literary Quality. *Poetics* 12.
- Vriend, G.d. 2004. Ingevoerd in de canon. In: H.v. Lierop-Debrauwer, P. Mooren & H. Bekkering (red.) *Dat moet je gelezen hebben. Literaire en educatieve canonvorming in de (jeugd)literatuur*. Leidschendam: Biblion uitgeverij.
- 2006. Literaire kritiek of consumentenvoorlichting. *Literatuur zonder leeftijd* 71 (Oordelen op maat)
- Vries, A.d. 1989. *Wat heten goede kinderboeken? Opvattingen over kinderliteratuur in Nederland sinds 1880*. Amsterdam: Querido.
- 1990. Het verdwijnende kinderboek. Opvattingen over jeugdliteratuur na 1980. http://www.dbnl.org/tekst/vrie089verd01_01/colofon.htm. Geraadpleegd 6 juni 2007
- 1996. Wat zegt de Nederlandse kinderjury? De stem van de kinderen bij de canonisering van kinderboeken. http://www.dbnl.org/tekst/vrie089watz01_01/colofon.htm. Geraadpleegd 6 juni 2007
- Wester, F. (red.) 2006. *Inhoudsanalyse: theorie en praktijk*. Kluwer.

Figuren en tabellen

- Figuur 2.1: Schema literaire veld eind 20e eeuw
Figuur 5.1: Totale aandacht jeugdboeken in onderzochte media van het jaar 2006
Figuur 5.2: Aandeel per soort bericht aangegeven in percentages van het totaal aantal geanalyseerde berichten
Figuur 5.3: Jaar eerste verschijnen per medium
Figuur 5.4: Aandeel debuten van totale aantal besproken boeken
Figuur 5.6: Verdeling positief/negatief commentaar over het totaal aantal geanalyseerde berichten (%)
Figuur 7.1: Aantal besproken winnaars per prijs
Figuur 7.2: Bekroning besproken auteurs
- Tabel 5.1: Aantal berichten per berichtsoort, per medium
Tabel 5.2: Grootte per bericht, per medium
Tabel 5.3: Aantal berichten waarbij de auteur van het bericht genoemd wordt per medium
Tabel 5.4: Typen bespreking per medium
Tabel 5.5: Aandacht voor debuten per mediumtype (volwassen of jeugd)
Tabel 5.6: Aantal keer dat prijzen van auteurs worden genoemd per medium
Tabel 5.7 : Verdeling positief/negatief commentaar per medium
Tabel 5.8: Positief en negatief commentaar per mediatype
Tabel 5.9: Gebruik specifieke termen per medium
Tabel 5.10: Aantal High-art en critical termen onderverdeeld in groepen
Tabel 5.11: Aanwezigheid classificatietechnieken
Tabel 5.12: Aanwezigheid drie of meer technieken per medium
Tabel 5.13: Aanwezigheid drie of meer technieken per mediatype
Tabel 6.1: Meest genoemde jeugdboekenprijzen in berichtgeving 2005
Tabel 7.1: Top vijf gewonnen jeugdboekenprijzen
Tabel 7.2: Besproken bekroonde auteurs per medium en mediatype
Tabel 7.3: Bekroningen besproken boeken (unieke titels)
Tabel 7.4: Aantal besproken bekroonde boeken per medium en mediatype
Tabel 7.5: Soort boekbekroning per mediatype
Tabel 7.6: Populair of literair boekbericht per medium
Tabel 7.7: Gebruik van de drie of meer technieken bij het bespreken van literaire of populaire boeken

Bijlagen

Bijlage 1: Coderingsschema voor media-aandacht jeugdboeken

Coderingsschema media-aandacht jeugdboeken		Nummer: _____
Type medium: <input type="checkbox"/> print <input type="checkbox"/> internet		Datum publicatie: ____-____-____
Naam:	Titel bericht:	_____
1. NRC Handelsblad <input type="checkbox"/>	Grootte bericht:	_____ woorden
2. de Volkskrant <input type="checkbox"/>	Criticus bericht:	<input type="checkbox"/> Niet genoemd
3. Kidsweek <input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/> Genoemd, nl. _____	
4. Boekermag <input type="checkbox"/>	Doelgroep:	<input type="checkbox"/> Volwassen <input type="checkbox"/> Kind
5. Leesfeest <input type="checkbox"/>	Titel besproken boek:	_____
6. Trouw <input type="checkbox"/>	Besproken auteur:	_____
Soort bericht:	Type bespreking:	Debuut:
1. recensie <input type="checkbox"/>	1. één titel <input type="checkbox"/>	Ja <input type="checkbox"/>
2. bespreking <input type="checkbox"/>	2. meerdere titels <input type="checkbox"/>	Nee <input type="checkbox"/>
3. nieuwsbericht <input type="checkbox"/>	3. titel en auteur <input type="checkbox"/>	Ja, genoemd <input type="checkbox"/>
4. achtergrond art./reportage <input type="checkbox"/>	4. één auteur <input type="checkbox"/>	n.v.t. <input type="checkbox"/>
5. interview <input type="checkbox"/>	5. meerdere auteurs <input type="checkbox"/>	Prijzen auteur genoemd:
Titel besproken boek:	6. meerdere titels & auteurs <input type="checkbox"/>	Ja <input type="checkbox"/>
_____		Nee <input type="checkbox"/>
Besproken auteur:		Jaar 1^e verschijnen: _____

Gebruik specifieke termen:	Positief en/of negatief commentaar:	
Aantal 'High art'-termen _____	1. Geen <input type="checkbox"/>	
Aantal 'Critical'-termen _____	2. Positief <input type="checkbox"/>	
Auteur wordt genoemd: Ja <input type="checkbox"/> Nee <input type="checkbox"/>	3. Negatief <input type="checkbox"/>	
Vergelijking met andere auteurs:	4. Beiden <input type="checkbox"/>	
Ja <input type="checkbox"/>	Vergelijking met andere boeken:	
Nee <input type="checkbox"/>	Ja <input type="checkbox"/>	
Interpretatie van het werk:	Nee <input type="checkbox"/>	
Ja <input type="checkbox"/>	'To easy to enjoy':	
Nee <input type="checkbox"/>	Ja <input type="checkbox"/>	
Kunst vs. entertainment:	Nee <input type="checkbox"/>	
Ja <input type="checkbox"/>		
Nee <input type="checkbox"/>		

Bijlage 2: Lijst met specifieke termen

SPECIFIEKE TERMEN			
‘High-art’-termen		‘Critical’-termen	
Groep 1: Kunst (letterlijk)	1. Literatuur/ Kunst	Groep 1: Thema	1. Genre
	2. Literair/ Kunstzinnig		2. Motief
	3. Meesterwerk		3. Motto
	4. Werk		4. Thema
	5. Poëtisch/ Poëzie		5. Sfeer
	6. Dichterlijk	Groep 2: Opzet	6. Verhaallijn
	7. Klassiek		7. Perspectief
	8. Artistiek		8. Vertelling
	9. Surrealistisch		9. Compositie
	10. Meesterlijk		10. Complexiteit
	Groep 2: Elementen kunst	11. Kunstenaar	Groep 3: Stilistisch
11. Intelligent		12. Stilering	
12. Goed geschreven		13. Formulering	
13. Gecomponeerd		14. Taal	
14. Oorspronkelijk		15. Tint	
15. Vakkundig		16. Taalgebruik	
16. Knap		17. Stijl	
17. Kwaliteit/ kwalitatief		18. Beeldende taal	
18. Geïnspireerd		19. Vorm	
19. Belangrijk (werk)	20. Toon		
Groep 3a: Kwalificaties - uitwerking	20. Geslaagd	Groep 4: Interpretatie	21. Woordkeus
	21. Realistisch		22. Structuur
	22. Ambitieuw		23. Decor
	23. Talentvol		23. Metafoor
	24. Krachtig/ sterk		24. Betekenis
	25. Geraffineerd		25. Ondertoon
	26. Briljant		26. Boodschap
	27. Uniek		27. Symboliek
Groep 3b: Kwalificaties - emotie	28. Prachtig		28. Moraal
	29. Intrigerend		
	30. Indrukwekkend		
	31. Schitterend		
	32. Verrassend		
	33. Ontroerend		
	34. Aangrijpend		

Overzicht van specifieke termen groepsgewijs onderverdeeld in ‘High-art’ en ‘Critical’ termen.

Bijlage 3: Aantal berichten per criticus, per medium

		Aantal berichten	Percentage per medium
NRC Handelsblad	Onbekend	1	4,0
	Judith Eiselin	1	4,0
	Karel Berkhout	4	16,0
	Karel Berkhout/ M. Snoeijen	1	4,0
	Mirjam Noorduijn	1	4,0
	Monique Snoeijen	12	48,0
	Noor Hellmann	4	16,0
	Viola Lindner	1	4,0
	Totaal	25	100%
de Volkskrant	Onbekend	2	10,5
	Arjan Peters	1	5,3
	Pjotr van Lenteren	16	84,2
	Totaal	19	100%
Kidsweek	Onbekend	3	12,0
	Annemarie Terhell	7	28,0
	Jaukje Akveld	1	4,0
	Thomas de Veen	14	56,0
Boekermag	Onbekend	25	100,0
	Totaal	25	100%
Leesfeest	Alexandra	1	4,0
	Aukje	2	8,0
	Babs	1	4,0
	Bas	1	4,0
	Bianca	2	8,0
	Geri	1	4,0
	Iris	2	8,0
	Isabel	1	4,0
	Juulke	4	16,0
	Karin	1	4,0
	Liselotte	1	4,0
	Maartje	2	8,0
	Marjolein	1	4,0
	Naomi	2	8,0
	Stephanie	1	4,0
	Ton	2	8,0
	Totaal	25	100%
	Trouw	Onbekend	1
Bas Maliepaard		22	91,7
Jan Ruyters		1	4,2
Totaal		24	100%

Bijlage 4: Besproken auteurs (expliciet genoemd)

Naam auteur	Aantal keer in bericht genoemd	Percentage van totale aandacht
1. Abkoude, Chr. van	2	2,1
2. Bakker, Sanne de	1	1,1
3. Beckman, Thea	1	1,1
4. Biegel, Paul	2	2,1
5. Bies van Ede	1	1,1
6. Botman, Corien	1	1,1
7. Bracke, Dirk	1	1,1
8. Daalder, Hans	1	1,1
9. Dijkzeul, Lineke	3	3,2
10. Dros, Imme	2	2,1
11. Dumon Tak, Bibi	8	8,4
12. Eilander, Jan	1	1,1
13. Eiselin, Judith	3	3,2
14. Elderen, Stan van	1	1,1
15. Farkas, Victoria	1	1,1
16. Geelen, Harrie	1	1,1
17. Gestel, Peter van	3	3,2
18. Geus, Mireille	5	5,3
19. Goverde, Thijs	1	1,1
20. Groothof, Frank	2	2,1
21. Hazelhoff, Veronica	1	1,1
22. Heesen, Martha	1	1,1
23. Heymans, Margriet	2	2,1
24. Hof, Marjolein	2	2,1
25. Hofman, Wim	3	3,2
26. Hoogenboom, Peter	1	1,1
27. Jansen-Gronkowska, Anna	1	1,1
28. Kieviet, C. Joh.	1	1,1
29. Kinge Lindboe	1	1,1
30. Kromhout, Rindert	2	2,1
31. Kuijer, Guus	3	3,2
32. Kuyper, Hans	1	1,1
33. Kuyper, Sjoerd	1	1,1
34. Leeuwen, Joke van	1	1,1
35. Lieshout, Ted van	1	1,1
36. Michgelsen, Pauline	1	1,1
37. Molemaker, Rom	1	1,1
38. Oldenhave, Mirjam	1	1,1
39. Oomen, Francine	3	3,2
40. Pelgrom, Els	1	1,1

41. Remmerts de Vries, Daan	1	1,1
42. Roep, Nanda	1	1,1
43. Rood, Lydia	5	5,3
44. Roos, Hotze de	1	1,1
45. Ruggenberg, Rob	2	2,1
46. Simoen, Jan	1	1,1
47. Sterck, Marita de	1	1,1
48. Stoffels, Karlijn	1	1,1
49. Tellegen, Toon	1	1,1
50. Vegter, Anna	1	1,1
51. Veldkamp, Tjibbe	1	1,1
52. Vendel, Edward van de	4	4,2
53. Verroen, Dolf	1	1,1
54. Verweij, Wilma	1	1,1
55. Walda, Dick	1	1,1
56. Woltz, Wout & Anna	1	1,1
57. Zwigman, Floortje	1	1,1
<i>Totaal</i>	<i>95</i>	<i>100,0</i>

Bijlage 5: Auteurs (expliciet en indirect genoemd)

		Aantal keer genoemd	Percentage
1	Abkoude, Chr. van	2	1,4
2	Aerts, Mariëtte	1	,7
3	Bakker, Sanne de	2	1,4
4	Beckman, Thea	2	1,4
5	Beukenkamp, Greet	1	,7
6	Biegel, Mary	1	,7
7	Biegel, Paul	4	2,7
8	Boesberg, André	1	,7
9	Botman, Corien	1	,7
10	Bracke, Dirk	1	,7
12	Cremers, Petra	1	,7
13	Daalder, Hans	1	,7
14	Daele, Henri van	1	,7
15	Dijkzeul, Lineke	4	2,7
16	Diverse auteurs	1	,7
17	Dragt, Tonke	1	,7
18	Dros, Imme	2	1,4
19	Dumon Tak, Bibi	8	5,5
20	Ede, Bies van	1	,7
21	Eeden, Ed van	1	,7
22	Eilander, Jan	1	,7
23	Eiselin, Judith	3	2,1
24	El Messaoudi, Mim	1	,7
25	Elderen, Stan van	1	,7
26	Eykman, Karel	1	,7
27	Farkas, Victoria	1	,7
28	Geer, Lis van der	1	,7
29	Geelen, Harrie	2	1,4
30	Gerlach, Eva	1	,7
31	Gestel, Peter van	4	2,7
32	Geus, Mireille	6	4,1
33	Goudsmit, Bobje	1	,7
34	Goverde, Thijs	3	2,1
35	Groothof, Frank	2	1,4
36	Hardeman, Henk	1	,7
37	Hazelhoff, Veronica	1	,7
38	Heesen, Martha	1	,7
39	Heyden, Haye van der	1	,7
40	Heymans, Margriet	3	2,1
41	Hoefnagels, Marian	1	,7
42	Hof, Marjolein	3	2,1
43	Hofman, Wim	4	2,7
44	Hoogenboom, Peter	2	1,4

45	Jansen-Gronkowska, Anna	1	,7
46	Jonge, Harm de	1	,7
47	Kieviet, C. Joh.	1	,7
48	Kinge Lindboe	1	,7
49	Kromhout, Rindert	2	1,4
50	Kruijssen, Agave	1	,7
51	Kuijer, Guus	3	2,1
52	Kuyper, Hans	1	,7
53	Kuyper, Sjoerd	1	,7
54	Lagrau, Patrick	1	,7
55	Leeuw, Jan de	1	,7
56	Leeuwen, Joke van	1	,7
57	Lieshout, Ted van	2	1,4
58	Linden, Esther van der	1	,7
59	Michgelsen, Pauline	1	,7
60	Molemaker, Rom	1	,7
61	Nijhoff, Martine	1	,7
62	Oldenhave, Mirjam	1	,7
63	Oomen, Francine	3	2,1
64	Pelgrom, Els	1	,7
65	Putman, Kees	1	,7
66	Remmerts de Vries, Daan	1	,7
67	Roep, Nanda	1	,7
68	Rood, Lydia	5	3,4
69	Roos, Hotze de	1	,7
70	Ruggenberg, Rob	2	1,4
71	Sax, A.	1	,7
72	Schoon, Mary	1	,7
73	Simoen, Jan	1	,7
74	Slee, Carry	1	,7
75	Sterck, Marita de	3	2,1
76	Stoffels, Karlijn	1	,7
77	Tellegen, Toon	3	2,1
78	Terlouw, Jan	1	,7
79	Vegter, Anne	2	1,4
80	Veldkamp, Tjibbe	1	,7
81	Vendel, Edward van de	5	3,4
82	Verroen, Dolf	1	,7
83	Verweij, Wilma	1	,7
84	Walda, Dick	1	,7
85	Wiel, Saskia van der	2	1,4
86	Woltz Wout & Anna	3	2,1
87	Zwigtman, Floortje	1	,7
	<i>Totaal</i>	<i>146</i>	<i>100,0</i>

Bijlage 6: Besproken boeken

Boektitel	Aantal keer genoemd	Percentage van het totaal
<i>Geen boektitel genoemd'</i>	16	17,5%
'Zoenen is vies,' zei Darma Appelgat	1	,7%
Aan de bal	1	,7%
Afscheidsbrief	1	,7%
Alle maskers af	1	,7%
Alle maskers af/ De eenzaamheid van de Egel	1	,7%
Amerigo - een sinterklaascrimi	1	,7%
Bezoek van Mister P.	1	,7%
Big	5	3,5%
Bijna Jarig	2	1,4%
Black	1	,7%
Blikshade	3	2,1%
Brieven aan doornroosje	1	,7%
Charlie Wallace	1	,7%
De 1001 geheimen van Eva Zout	2	1,4%
De diepte van een Zweeds meer	1	,7%
De fluisterkelders	1	,7%
De kattenkwaadclub	1	,7%
De kleine kapitein	1	,7%
De kleine Mozart op wereldreis	1	,7%
De kleine mozart op wereldreis/ Tophits	1	,7%
De ogen van de condor	3	2,1%
De rode prinses	1	,7%
De schippers van de Kameleon	1	,7%
De Toverfluit/ Gilgamesj	1	,7%
De wraak van de meesterdief	2	1,4%
Dertig dagen Laura	2	1,4%
Detectivebureau K&K/ Leila en de bodyguards	1	,7%
Diep in het bos van Nergena	3	2,1%
Een heel bijzondere hond	1	,7%
Een kleine kans	3	2,1%
Een spin in het web	1	,7%
Elise de heks	1	,7%

Florian Knol	2	1,4%
Florian Knol/ De eenzaamheid van de Egel	1	,7%
Gijzeling	1	,7%
Gilgamesj	1	,7%
Glamp! Of hoe Paddenwratje kabouter opkikkerde	1	,7%
Heksenhei	1	,7%
Helden	1	,7%
Help, een engel op mijn skateboard	1	,7%
Het boek van Opa Politiek	1	,7%
Het dansende licht	1	,7%
Het mysterie van de Nachtwacht	1	,7%
Het rijtjespaleis	1	,7%
Het teken van de heskenjagers	1	,7%
Het verraad van Waterdunen	2	1,4%
Hoe overleef ik met/zonder jou?	1	,7%
Hoe word ik een filmster?	1	,7%
Hondsbrutaal	1	,7%
Josja Pruis	1	,7%
Jouw hand in mijn hand	1	,7%
Koning van Katoren	1	,7%
Koningsdochter, zeemanslief	1	,7%
Koningsdochter, zeemanslief/Een kleine kans/etc	1	,7%
Koninklijke geheimen, gillende geiten en Nepalese hamburgers	1	,7%
Kruimeltje	1	,7%
Kruistocht in spijkerbroek	2	1,4%
Kwaad bloed	2	1,4%
Kweenie	1	,7%
Laika tussen de sterren	3	2,1%
Lief, liefde, geliefd	1	,7%
Mama! Waar heb je het geluk gelaten?	1	,7%
Man en muis	1	,7%
Merlijn	1	,7%
Middenin de nacht	1	,7%
Midzomernachtzee	1	,7%
Muffin/ Verhaal met een tong	1	,7%

Nadhira, de heks van het Rifgebergte	1	,7%
Ons derde lichaam	2	1,4%
Ons derde lichaam/ Chatbox	1	,7%
Oog in oog in oog in oog	1	,7%
Paniek	1	,7%
Pietje Bell of de lotgevallen van een ondeugenden jongen	1	,7%
Post uit de oorlog	2	2,1%
Rafaël/ Raffie	1	,7%
Rommelkatje	2	1,4%
Rondje Rotjeknor	1	,7%
Russisch ijs, plastic slippers en een gezonken vliegtuig	1	,7%
Schaduwspits	1	,7%
Schijnbewegingen	1	,7%
Slaaf kindje slaaf	1	,7%
Slangeneiland/Mooi niks	1	,7%
Sms	1	,7%
Sprookjes van de planeet aarde	2	1,4%
Stella mijn ster	1	,7%
Twee liefdes	1	,7%
Uit het leven van Dik Trom	1	,7%
Vampiersoep	1	,7%
Veel liefs van Michaël	1	,7%
Verdwaald op zee	1	,7%
Vriendinnen voor Isa	1	,7%
Wegloop	1	,7%
Westervenster	1	,7%
Wij, twee jongens	1	,7%
Wild Vlees	1	,7%
Wim/ Het vlot	1	,7%
Winterijs	1	,7%
Wolf	1	,7%
Zo zwart als inkt is het verhaal van sneeuwwitje en de zeven dwergen	1	,7%
Zwarte stad	1	,7%
<i>Totaal berichten</i>	<i>143</i>	<i>100,0%</i>

Bijlage 7: Frequentietabel 1^e jaar verschijnen

	Aantal verschenen boeken	Percentage van het totaal
<i>Berichten zonder boekbespreking</i>	18	12,6
1891	1	,7
1914	1	,7
1923	1	,7
1948	1	,7
1970	1	,7
1971	1	,7
1973	2	1,4
1976	1	,7
1987	1	,7
1997	1	,7
1999	4	2,8
2000	1	,7
2001	3	2,1
2002	4	2,8
2003	8	5,6
2004	7	4,9
2005	28	19,6
2006	59	41,3
Totaal	143	100,0

Bijlage 8: Besproken debuten per medium

		Naam medium						Totaal
		NRC Handelsblad	de Volkskrant	Trouw	Boekermag	Leesfeest	Kidsweek	
Debuut	Ja	8,0%	5,3%	20,8%	4,0%	20,0%	8,0%	11,2%
	Ja en genoemd	4,0%		8,3%			12,0%	4,2%
	Totaal 'Ja' en 'Ja en genoemd'	12,0%	5,3%	29,1%	4,0%	20,0%	20,0%	15,4%
	Nee	48,0%	73,7%	62,5%	96,0%	80,0%	64,0%	70,6%
	DNa	40,0%	21,1%	8,3%			16,0%	14,0%
Totaal		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

a: DN = variabele debuut niet van toepassing. In het bericht wordt niet over een bepaald boek gesproken, alleen over de auteur (bijv. interview).

Bijlage 9: Soort prijs per (expliciet genoemde) auteur

		Literaire of 'populaire' prijs			Totaal
		Literair	Populair	Onbekend	
Naam auteur	Bakker, Sanne de	0	0	1	1
	Beckman, Thea	3	0	1	4
	Biegel, Paul	9	0	0	9
	Daele, Henri van	1	0	0	1
	Dijkzeul, Lineke	0	0	1	1
	Dragt, Tonke	4	0	1	5
	Dros, Imme	17	0	2	19
	Dumon Tak, Bibi	3	0	0	3
	Eykman, Karel	2	0	0	2
	Geelen, Harrie	3	0	1	4
	Gerlach, Eva	2	0	0	2
	Gestel, Peter van	7	0	0	7
	Geus, Mireille	2	0	0	2
	Goverde, Thijs	0	0	1	1
	Hazelhoff, Veronica	5	0	2	7
	Heesen, Martha	3	0	0	3
	Heymans, Margriet	4	0	0	4
	Hof, Marjolein	1	0	0	1
	Hofman, Wim	8	0	1	9
	Jonge, Harm de	1	0	0	1
	Kromhout, Rindert	1	0	1	2
	Kuijer, Guus	11	0	0	11
	Kuyper, Sjoerd	4	0	1	5
	Leeuwen, Joke van	13	0	3	16
	Lieshout, Ted van	8	0	0	8
	Molemaker, Rom	0	0	1	1
	Oomen, Francine	0	7	4	11
	Pelgrom, Els	6	0	0	6
	Remmerts de Vries, Daan	2	0	0	2
	Rood, Lydia	1	0	1	2
	Slee, Carry	0	12	1	13
	Sterck, Marita de	3	0	0	3
	Stoffels, Karlijn	2	0	0	2
	Tellegen, Toon	9	0	2	11
	Terlouw, Jan	2	0	0	2

	Vegter, Anne	2	0	0	2
	Veldkamp, Tjibbe	0	1	0	1
	Vendel, Edward van de	6	0	0	6
	Verroen, Dolf	3	0	0	3
	Walda, Dick	0	0	1	1
	Zwigtman, Floortje	2	0	0	2
Totaal		150	20	26	196